ÇİN'DE TARİHSEL BULUŞMA

Mihail Gorbaçov'un Çin'e yaptığı gezi, iki sosyalist ülke arasındaki ilişkilerde olduğu kadar, uluslararası alanda da bir dönüm noktası niteliğindeydi. Gorbaçov'un Çin'li liderlerle yaptığı görüşmeler ve ortak açıklama, 30 yıl süren birbirine sırt çevirme dönemini de kapatıyordu. (Sayfa: 16)

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ

adımlar

28 MAYIS-10 HAZİRAN 1989 — 11 — 1500 LİRA

KAMU SÖZLEŞME MÜCADELESİ ŞİMDİLİK SONUÇLANDI

ÖZAL GERİLEDİ

İşçi sınıfı kabuk değiştiriyor. İki ay süren, tarihinin en yığınsal ve yaratıcı eylemlerinden sonra, Türk-İş ve hükümet arasında yapılan anlaşmayla, ücret artış oranı yüzde 142'ye çıktı. Bu zam yeni eylem dalgaları da yaratacaktır. Bundan ötesi, işçilerin tabanda gösterdikleri dinamizmi sendika yönetimlerine yansıtarak, gelecek dönemlerde geçmiş kayıpları telafi etmelerine kalıyor. (Sayfa: 4-5)

Kadın Kurultayı toplandı

Kadın Kurultayı bekleneni veremedi. İlk kez gerçekleşen I. Kadın Kurultayı'na 2500'e yakın kadın katıldı. Kurultay bir yandan kadın hareketinin dinamizmini yansıtırken, öbür yandan geniş izleyici kitlesinin beklentilerini tam olarak karşılayamadı. Çeşitli görüşlerden kadınlar, birlikte olmak yerine ayrım noktalarını öne çıkarırken, kadınların kadın olmaktan doğan sorunları yeterince dile getirilemedi, kadın hareketinin gündemindeki sorunlar tartışılamadı. (Sayfa: 19-21)

▶ "DOKTORLARIN EYLEMİ HAKLIDIR"

Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi Başkanı Prof.Dr. Nusret Fişek, doktorların eylemlerinin haklılığının nedenlerini anlattı. (Sayfa: 9)

▶ NASIL BİR PROGRAM?

Marksist bir partinin programı üzerine Adımlar'ın geçen sayısında başlayan tartışmaya, bu sayıda Uğur Cankoçak ve Oral Çalışlar katılıyor. (Sayfa: 11)

▶ KUTLU-SARGIN DAVASI DEMOKRASİYİ SORGULUYOR

Kutlu ve Sargın'ın bireysel başvuruları Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından kabul edilebilir bulundu. (Sayfa: 12-13)

▶ TÜRKİYE'DE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin girişimiyle gerçekleştirilen uluslararası konferansda, Türkiye'de basın üzerindeki baskılar tartışılırken, basın hakları üzerine bir sonuç bildirgesi açıklandı. (Sayfa: 14)

Türkiye'nin güvenliği ve modernizasyonu paneli yapıldı

Dünyayı nükleer tehlikeden kurtaralım

▶ Ercan Vuralhan

▶ Cüneyt Canver

Adımlar (Ankara)-Ulusal Basın Ajansı (UBA) tarafından düzenlenen **"Türkiye'nin Güvenliği ve Modernizasyonu"** konulu panele ANAP adına Milli Savunma eski bakanı **Ercan Vuralhan**, SHP Adana milletvekili **Cüneyt Canver**, DYP Samsun milletvekili **İrfan Demiralp**, Refah Partisi Genel Sekreteri **Oğuzhan Asiltürk** ile NÜSHED Başkanı Prof.Dr. **Leziz Onaran** ve **Doç.Dr. Haluk Gerger** katıldılar.

Ankara Gazeteciler Cemiyeti Konferans Salonu'nda 20 Mayıs 1989 günü yapılan ve UBA Genel Yayın Müdürü **Baki Özilhan**'ın yönettiği panelde konuşan Nükleer Savaşa Karşı Hekimler Derneği Başkanı Leziz Onaran, nükleer silahların düşmana karşı bile kullanılmaması gerektiğini, bu silahların savaş ahlakına uymayan bir silah türü olduğunu söyledi. NATO tatbikatında ABD'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde nükleer silah kullanılmasına ilişkin senaryoyu da eleştirdi.

Türkiye'de milli savunma konusunda şeffaflık isteyen Oğuzhan Asiltürk, milli savunmaya ilişkin bilgilerin yabancı basında yer alırken, Türk halkından gizlenmesinin doğru olmadığını söyledi. **"Bu gizlilik ve tabular neden?"** diye soran Oğuzhan Asiltürk'e, Milli Savunma eski bakanı Ercan Vuralhan, **"Bu tabular yıkılmalıdır. Bir takım konular tartışılmalıdır. Ben bunu yazmaya gayret ettim"** diye yanıtlarken, şu görüşü ileri sürdü: **"NATO, Türkiye için çok önemli bir savunma yemidiyesidir. Türkiye hem modernizasyonu gerçekleştirmek, hem de NATO'nun isteklerine uymak gibi bir ikilem içerisindedir. Türkiye'nin elindeki silahların büyük bir bölümü eskimiştir."**

SHP Adana milletvekili Cüneyt Canver'de geleceğini ABD ilişkilerine dayanmış bir Türkiye'nin bağımsızlığının mümkün olamayacağını söyledi. **"Türkiye egemen değil. İdari konumda Türkiye egemen, silahlarla ilgili konularda ise NATO ve ABD egemen"** dedi.

DYP Samsun milletvekili İrfan Demiralp'te doğu ve batı bloklarının anlaşarak topyekün kaldırılması gerektiğini savundu. Ülkeler arasındaki ilişkinin karşılıklı güvene dayanması gerektiğine işaret eden Demiralp, **"dünyanın hedefi, tüm dünyayı nükleer tehlikeden kurtarmak olmalıdır"** dedi.

UBA'nın düzenlediği panelin ikinci tur görüşmelerinde, **"Türkiye silahsızlanmaya savunmalıdır. Modernizasyon yapılırken de savunma ile ekonomi arasında mutlaka bir denge kurulmalıdır. Türkiye önce NATO'nun güvenliğini değil, kendi güvenliğini düşünmelidir."** diyen Canver, asker sayısında da önemli miktarda azaltılmaya gidilmesini savundu. Ercan Vuralhan ise, Türkiye'nin konvansiyonel sisteminde zaafiyet olduğunu, önce onun modernize edilmesi gerektiğini kaydederek, nükleer sisteminde yapılacak modernizasyonun ileride mümkün olabileceğini belirtti.

Doç.Dr. Haluk Gerger, ABD'nin nükleer savaşı Avrupa'da sınırlı tutmaya özen gösterdiğini, bu nedenle Avrupa'da nükleer silah bulundurmada ısrarlı olduğunu söyleyerek, NATO'nun bir savaş halinde ilk 8-10 saat içinde nükleer silah kullanmasının muhtemel olduğunu, nükleer silahlardan arınmanın Türkiye'nin güvenliği açısından bu nedenle daha önemli olduğunu vurguladı.□

THATCHER'İN OYUNU TEPKİ DOĞURDU

Gürhan Uçkan (Stockholm)-Mayıs ayının son günlerinde Brüksel'de yapılacak olan NATO zirve toplantısı arifesinde İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher'in davranışı, muhalefet partisinin ve uluslararası gerginliğin azalmasını isteyenlerin tepkilerine yol açtı.

İngiltere'nin, 8'i diplomat, 3'ü gazeteci 11 Sovyet vatandaşını "istenmeyen kişi" davranışıyla -yani casusluk- suçlamasıyla başlayan gerginlik, Sovyetler'in de aynı sayıda ve statüde İngiltere vatandaşlarını yurtdışı etmesi ile sürüyor. Gözlemciler, İngilizlerin böyle bir kararı daha geçtiğimiz ocak ayında bile alabileceklerini, NATO zirve toplantısının arifesini beklemelerinin kesinlikle kasıtlı olduğu görüşündeler. Bilindiği gibi İngiltere, Sovyetler Birliği ile, Avrupa'daki kısa menzilli nükleer silahların azaltılması için tartışma masasına oturmayı kabul etmeyen tek Avrupa ülkesidir. Başta F.Almanya olmak üzere, diğer Avrupalı NATO ülkeleri bu konuda Thatcher'i ikna etmeye çalışmışlar, başarılı olamamışlardır. Brüksel'deki zirve toplantısında tartışmaların, ABD-İngiltere kanadı ile, diğer NATO ülkeleri arasında olacağı biliniyor.

Ana muhalefet partisi İşçi Partisi'nin sözcüsü *Gerald Kaufman*, partisinin Thatcher'i kınadığını belirterek şunları söyledi:

"Thatcher, kendi oyununu kabul gördürmek için, soğuk savaşa başlamaktadır. Zirve toplantısı öncesi bu davranışı kasıtlı bir davranıştır."□

Hekimhan'da grev

Adımlar (Malatya)-Türk-İş'e bağlı Genel Maden-İş Sendikası'nın örgütlü bulunduğu Hekimhan Demir-Çelik'te, toplu sözleşme görüşmelerinin uyuşmazlıkla sonuçlanması üzerine grev ilan edildi.

17 Mayıs günü başlayan greve karşılık işveren de lokavt ilan etti. Hekimhan Demir-Çelik işçileri görüşlerini Adımlar'a şöyle aktardılar: "Biz ücret yetersizliğinden greve çıktık. 94 bin lira maaş alıyoruz. Hükümetin önerdiği yüzde 80'lik artış hiçbir şeye yetmez. Bu işyerinde 200 işçi kadarız. Sendikamız yüzde 176 zam istiyor. Oysa Türk-İş bunun altında sözleşme bağıtladı. Sendika pasif kalıyor. Çevreden hiçbir şekilde destek görmüyoruz. Hükümetin politikası sonucu uyuşmazlık oranı ücretlere farklı şekilde yansımakta, sonuçta bir dengesizlik oluşmaktadır."□

Alboy grevi 100. gününde

Adımlar (İstanbul)-Deri-İş Sendikası'na bağlı Alboy işyerindeki grev, geçtiğimiz günlerde 100. gününü doldurdu. Grevin 100. gününde biraraya gelen işçiler, bugüne kadarki grev sürecini değerlendirdiler. Deri-İş Genel Sekreteri **Mustafa Pekgüleç** de toplantıda yaptığı konuşmada, şunları dile getirdi:

"Grevimizin 100. gününde haklı mücadelemizi sürdürmekteyiz. Grevi başarıyla bitireceğimize inanıyoruz. Taleplerimiz; birinci yıl için 150 bin lira, ikinci yıl için 175 bin lira ücret artırımı ve bayram ve izin ödemeği olarak da 125 bin liradır. Haklarımızı alana kadar grevi sürdüreceğiz."□

Erbil'in yaşama hakkına saygı

Adımlar (İstanbul)-Hamdullah Erbil ömür boyu hapse mahkum. 12 yıldır cezaevinde. Şu anda Adana E tipi cezaevinde kalan yıllarını dolduruyor. Hamdullah Erbil'in lösemi (kan kanseri) olduğu, geçtiğimiz ay Çukurova Üniversitesi Hastanesi'nde teşhis edildi. Aynı hastaneden verilen 10 Nisan tarihli heyet raporunda da Erbil için, "cezasını çekebilir" ve **"cezasının tehirine gerek görülmemiştir"** deniliyordu. Rapora Prof.Dr. **Ahmet Birand**, Prof.Dr. **Ali A.Gürçay**, Prof.Dr. **Salih Çolakoğlu**, Prof.Dr. **Yamaçay Kantürk** ve Doç.Dr. **Semra Paydaş** imza koymuşlardı.

Konunun basına geniş biçimde yansımasından sonra, kamuoyunun gösterdiği ilgi sonucunda, Erbil Ankara Numune Hastanesi'ne tekrar muayene edilmek üzere getirildi. Bu hastanede ise, **"Hastanın cezaevi ortamında tedavi edilemeyeceğine"** karar verildi.

Çelişkili raporlar kamuoyunun dikkatinin bir kez daha olaya yöneltilmesine neden olurken, Adalet Bakanlığı yetkilileri bir açıklama yaparak, "Kanunun eli kolu bağlı. Verilen ilk raporda hapishanede tedavinin yapılabileceği belirtilmiş. Bu nedenle hastanede tedavi olacağına ilişkin yeni bir heyet raporu almadan yapacak bir şey kalmıyor", dediler. Bu gelişmeler üzerine, bir diğer kan testini gerçekleştirdikten sonra, Ankara Numune Hastanesi yeni bir heyet raporu düzenledi. Raporda hastalığın "Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nde tedavi edilebileceği" belirtiliyordu.

Kan kanserinin cezaevinde değil de hastanede tedavi edilebileceğine karar verildikten sonra, Erbil Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nde tedavi edilebileceği" belirtiliyordu.

Kan kanserinin cezaevinde değil de hastanede tedavi edilebileceğine karar verildikten sonra, Erbil Hacettepe Üniversitesi'nde yeniden muayene edildi. Erbil'i muayene eden Prof.Dr. **Korkut Özerkan**, kesin tedavinin ilik nakli ile olabileceğini, ilik naklinin ise, ancak **"hastanın kardeşlerinden yapılabileceğini"** belirtti.

Ne yazık ki, Erbil'in iki kardeşi de yurt dışında ve ülkeye dönmeleri yasak! Erbil'e 40 yaşındaki ablası **Latife Özpolat**'ın iliğinin verilip verilemeyeceği ise araştırılıyor.

Öte yandan, hastaneye yatırılması kararına karşın, Erbil hâlâ hastaneye yatırılmış değil. 17 Mayıs'ta getirildiği Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nden aynı gün **"mahkum koğuşu olmadığı"** gerekçesiyle cezaevine geri gönderildi.

Hamdullah Erbil'e 10 Nisan'da kan kanseri teşhisi kondu. Aradan geçen 1,5 aylık süre içinde tedavisinin nerede yapılacağına bile karar verilemedi. Adalet Bakanlığı yetkilileri Erbil'in sağlık durumunda "normal bir şey bulunmadığını, ayrıca durumunun aciliyetinin de olmadığını" beyan ettiler. Şimdilik bu kadar...□

Alemdar Kimya'da işçi kıyımı

Adımlar (Kartal)-Kartal Kaynarca'da kurulu bulunan Alemdar Kimya işçileri, 1 Nisan'da sendikalaşmayı seçip Lastikkimya-İş Sendikası'na üye olunca, işverenin baskılarıyla da karşılaşmaya başladılar.

İşyerinde çalışan 160 işçiden 115'inin ilk on beş gün içinde Lastikkimya-İş'e üye olduğunu öğrenen işveren, **Mehmet Erdoğan** ve **Meriban Pehlivan** adlı işçileri işten attı. Ne var ki, bu keyfi tutum, işçilerin toplu viziteye eylemiyle ilk tepkisini gördü. Yirmi beş gün boyunca sessiz kalan işveren, ardından personel müdürü **Ahmet Tunçan** ve üretim müdürü **Erdoğan** aracılığıyla, bu kez de **Ahmet İşleşir**, **Hayrettin Sürmeli**, **Murat Şahin**, **Coşkun Şahin**'i, "sendikadan istifa etmedikleri için" işten çıkardı. Geri kalanlara da, "ya sendikadan istifa edersiniz ya da işyerinden" diyerek sendika zorunu sağlıyor.

Demiryol-İş Haydarpaşa Kongresi yapıldı

Adımlar (İstanbul)-Demiryol-İş Sendikası Haydarpaşa Şubesi 3. Olağan Kongresi yapıldı. Sosyal Demokrat işçilerin oluşturduğu yönetim kurulu listesi yeniden işbaşına geldi. Anılan liste, 178 delegenin 149'unun oyunu aldı.

Kongrede söz alan işçilerden, Pendik Bakımevi işçisi **Ahmet Turan**, Örkan, "Egemen ve sömürücü sınıf ve sınıfların düzenlerini sürdürebilmek için başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçileri birleştirmek, sağırlaştırmak, dilsizleştirmek istemektedir. Sarı sendikalar ve TRT bu amaca hizmet ediyorlar", dedi. Örkan konuşmasında şunları söyledi: "Sendikaların görevleri halkı yılma, üyelerini eğitme, eylem komiteleri oluşturma, sendikaların demokratik yaşamını sürdürme olmalıdır. Sendikada bir oeta yol olmaz. Ya emekle birlikte sermayeye karşı ya da sermaye ile birlikte emeğe karşı olunur."□

ÖZGÜRLÜK ŞENLİĞİ

10 HAZİRAN 1989
Saat 13.00
Kartal Sendikası
Tertip Komitesi adına
Mehmet Malkoç

Demokrasi bay Demirel'i de aşar

■ Nihat Sargın-Haydar Kutlu

Doğru Yol Partisi Genel Başkanı sayın Süleyman Demirel, Bilkent Üniversitesi öğrencileri ile sohbetinde kendisi açısından son derece talihsiz sözler etti. Bay Demirel'in komünist partisinin yasallaşması konusundaki bu yaklaşımı yeni değildir. Gerçi komünist partisi ile ilgili sözleri kendisinin de gerçek olmadığını iyi bildiği düzeyde bir karalamadır. Ama konuşmada önemli olan yan, artık en antikomünist çevrelerin bile terkettiği soğuk savaş döneminin mantığını kullanmasıdır. Yaşam öğretir, herkes, hepimiz hergün yeni şeyler öğreniyoruz. Bay Demirel'in de demokrasi konusunda yeni şeyler öğrendiğine kuşku yok. Ama görülüyor ki, öğrendikleri henüz politik hesaplarını bastırmaya yetmiyor. Demirel, bu mantığı ile demokrat değil dediği Özal'ın çizgisinden de çok geriye düşmüştür. Bazen büyük çabalar harcayarak kazanmaya çalıştığı güvenirliliğine yeni bir gedik açmıştır.

Bay Demirel bu çıkışı ile iki amaç güdüyor. Bir yandan Özal hükümetinin önemli kararlar almasını önlemek, parlamentoyu çalıştırmamak, diğer yandan gerici, antikomünist güç odaklarının da desteğini kazanmak. Günümüzde ABD'liler bile soğuk savaş mantığını terkettiği durumda bu güç odakları olsa olsa 12 Eylülcü odaklar olabilir. ANAP hükümetini kolay yıkamayacağını gören Demirel, kendine yeni güç potansiyelleri ve destek arıyor. Bazı sermaye çevrelerinden 20 yıl Güney Kore modelini uygulama projelerinin istenmeye başlandığı bu günlerde Demirel'in bu çıkışı dikkat çekicidir. Demirel, kendisi için yeni bir sonun başlangıcını mı hazırlıyor?

▶ Kutlu ve Sargın, Demirel'in, "komünizmin bir fikir meselesi değildir. Sizin yaptığınız bir bölücülük. Türkiye'de komünist partisini kim istiyorsa, Türkiye henüz onu riske edecek durumda gelmemiş, derim" biçimindeki sözlerini "talihsizlik" olarak niteledi.

Bu nedenle, demokrasi güçleri olarak son derece uyanık olmak gerekli. Sözkonusu olan yalnızca komünist partisinin yasallığı sorunu değil, demokrasi sorunudur. Demokrasi için ulusal mutabakatın yağdan kıl çeker gibi kolayca gerçekleşmeyeceğini, diyalog, ikna temeline dayalı, ama mücadele ile olabileceğini hep söyledik.

Demokrasiye gerçekten gereksinim duyanların herşeye rağmen birlikte yürümesi için herşey yapılmalı, ama sözde demokrat görünmeye çalışanlara, böyle yaptıkları sürece demokrasinin onları aşıp geçeceği de gösterilmeli, geçmişte parlamentoya gece baskını düzenleyenleri, tanlı pazarları unutmadığımız hatırlatılmalı.

Artık demokrat görünmeye gereksinimi kalmadığını düşünüyorsa bay Demirel, demokrasi onu da aşar. □

Kocaeli halkı tedirgin

Adımlar (Kocaeli)-Atık suların yıllardır hiçbir arıtma işlemine tabi tutmadan İzmit Körfezi'ne boşaltan fabrikaların neden olduğu deniz ve çevre kirliliği, havaların ısınmasıyla tehlike sinyalleri vermeye başladı. Sıcaktan bunalan halk pencerelerini açamaz, fuar çevresinde yürüyemez durumda. Sivrisinek ve karasinekler yeniden halk sağlığını tehdit ediyor.

İzmit, Kullar, Köseköy belediye başkanları ortak bir açıklama yaparak, kirlenmeye neden olan fabrika yöneticilerini uyardılar ve 2 ay içinde gerekli önlemleri almazlarsa, yetkilerini kullanacaklarını belirttiler. Özellikle Köseköy çevresinde bulunan 13 büyük fabrikanın atık sularını toplayan Kumla Akarca deresinin kirlenmeye kaynaklık ettiği belirtilerek, bu derenin doldurulması, fabrikaların arıtma tesisi yapmaları yönünde yaptırım uygulanması dile getirildi.

SHP Kocaeli milletvekili Erol Köse de yaptığı açıklamada, "Lağ kokusu insanlarımızın sağlığını ve psikolojik yapısını bozuyor. Resmen halkımıza işkence çektiriliyor", diyerek, diğer milletvekilleri ile sorunun üzerine gideceğini vurguladı.

Su paniği

Yine Köseköy çevresindeki 13 büyük fabrikanın (Goodyear, Fursan, Ansa, Bastaş, Maga Deri, Çelik Halat, Rab ak, Brisa-Lassa, Kordsa, Beksa, Çelik-kord, Lifli Rulo, Habaş), yeraltı su rezervlerini aşırı derecede kullandıkları için, önümüzdeki iki yıl içinde Kocaeli halkının susuz kalabileceği tehlikesine yolaçtığı belirtiliyor.

Adı geçen fabrikaların, ihtiyaçları olan suyu daha önceleri 16 metreden çıkarırlarken, arıtma tesislerinin olmaması, aşırı ve denetimsiz su kullanmaları nedeniyle suyu 35 metreden çıkarmaya başlamaları tehlikeyi daha da artırıyor.

Jeofizik mühendisleri tarafından yapılan incelemelerde, yeraltındaki su rezervlerinin birkaç yıl içinde tamamen tükenebileceği ve bunun sonucunda da yeraltına deniz suyunun sızmaya başlayacağı vurgulanarak, bunun da çok geniş bir alanın çöl olması anlamına gelebileceği belirtiliyor. DSİ 15. Teknik Şube Müdürü Nedim Koç ise, çok daha önceden ele alınması gereken böylesine önemli bir konunun yeni gündeme getirildiğini, çözüm için vakit geçirilmeden Yuvacık barajının bitirilmesi gerektiğini söyledi. □

Haymana Cezaevi'nden Adımlar'a

Haymana Cezaevi'nde, Ankara TKP davasından [illegible] "bakiye ceza"larını çekmekte olan mahkûmlar, kendi emekleriyle yaptıkları yelkenli bir gemi maketini gazetemize armağan ettiler. Haymana Cezaevi'nden geçen hafta cezasını tamamlayarak tahliye olan Ahmet Oktay Tuğcu, gemi maketini Ankara Büromuzun Haber Yönetmeni Atilla Aşut'a teslim ederken, tutuklu ve hükümlülerin sorunlarına gösterdiği yakın ilgiden dolayı Adımlar yöneticilerine teşekkür etti. Kadersizde "Adımlar'la el ele" yazısının yer aldığı bu yarin gemi, şimdi Ankara Büromuzu süslüyor.

Toplumun gündemi ve "Adımlar"

Uzay Coşkun

Çokça yakındığımız bir konudur. Sol, toplumun gündeminden uzaklaşmıştır, ona karşı duyarsızlaşmıştır. Ya da gündemi belirlemekte etkisizdir. Koca bir bataklıkla tartışma adacıkları yaratıp ufkunu daraltmıştır. Solun değiştirici, dönüştürücü hareket yeteneği, bu nedenle de azalmış ya da kaybolmuştur.

Bu özeleştirel bakış açısı Adımlar'ın çıkışı hazırlanırken de hakim oldu. O zaman? Bilgi verici, açıklayıcı, sergileyici olmalıyız. Güncelı yakalamaya çalışmalıyız. Bir gazete olmalıyız. Yeni bir politik tartışma ve diyalog kültürünü oluşturmaya ve yerleştirmeye katkıda bulunmalıyız.

Nasıl olacak? Böyle bir soru çok anlamlı, çünkü, bu istemler özgün haber, iyi yorum demek. Yani geniş maddi olanaklar ve yüksek düzeyde mesleki profesyonellik-gazetecilik demek. Buna uygun deneyim, eğitim ve yetenek birikimi olan ekip demek. Ve kuşkusuz her taşın altına uzanan geniş bir istihbarat.

Buna karşılık elde ne var? Olanaklar ve kadro kısıtlı, teknik altyapı yetersiz, bunlara bağlı olarak periyod uygun değil. Oturmuş, netleşmiş bir politika yerine, yeni yeni açımlanan ve hayatın her alanına uzanmaya çalışan politik görüşler. Fiili yasallaşma mücadelesinin gerginliği. Ve zengin birikimlerin yarattığı, geniş fakat dağınık potansiyeller. Potansiyelleri güce dönüştürmenin kapsamlı ve uzun erimli görevleri.

Yaşam öylesine çok boyutlu ki, yeni bir politik kültür deyip bir kalemde geçtiğimiz kavramın içinde yeni bir bireysellik (insan) ve yeni bir kollektivite (çalışma tarzı) gibi devasa süreçler bulunuyor. En daralmış hedeflere doğru yürürken bile, uçsuz bucaksız bir yenilenme atmosferinin şaşırtıcı, ilerleyip genişlemelere yol açan etkileri yaşanıyor.

Güncelı, toplumun gündemini yakalamakta ve onu belirlemeye çalışmakta kararlı olmalıyız. Bir anda gerçekleşmeyeceğini bilerek, adım adım ilerlemenin önemini sayarak. Nisbeten kısa erimli yaşamsal hedefleri gözden kaçırmayarak.

Adımlar sayfalarında, Marksist sol çevreler arasındaki tartışmaların yer almasının önemi de bundandır. Tartışmalarımız evet, bizim gündemimizin konusudur. Ama bu sorunları çözerek ilerlemek, birlik ve yasallık doğrultusunda en kısa zamanda yeniden yapılanmak zorundayız. Toplumun gündemini etkin biçimde belirleyecek bir güç yaratmanın yolu buradan geçiyor.

Teorik-politik görüşlere ayrılanların dışında kalan sayfaları en iyi şekilde değerlendirebiliyor muyuz? Hayır. Neden? Bir, potansiyellerimizi (temsilcilikler, yığın örgütlenmeleri içindeki muhabirler, dostlarımızla diyaloglar, yaşamın her alanında süren bir politik çalışmanın gözlem, deney ve ürünleri, mesleki, kültürel, bilimsel katkılar vb.) tam olarak harekete geçirmedik. İki, berrak bir yayın planımız ve buna uygun organizasyonumuz eksik. Bu nedenlerle güncellik, özgünlük, sergileyicilik, merak ve ilgi unsurları azalıyor. Yeni politik düşüncelerin, özgürlük, barış, demokrasi ve gerçek çoğulculuğun propagandası zayıflıyor.

Temsilciliklerimiz emekçi kitlelerin politik ve kültürel yaşama aktif katılımının araçları olmalıdır. Kocaeli, Kartal ve yeni açılan Diyarbakır temsilciliklerimiz bunun nitelikli ürünlerini sayfalarımıza aktarmaya başladılar. Yurtdışı dahil çok geniş bir coğrafyaya yayılan temsilciliklerimizin katkılarını zamanında değerlendirebilmek için, daha iyi bir ön haberleşmeye gereksinim duyuyoruz.

Kimi zaman tek tek önemli katkı ve ürünleri değerlendirmekte güçlükle karşılaşıyoruz. Sayı planlamasına dahil edilememesi, geç ulaşması, planlanmış olsa bile ayrılan yerden uzun gelmesi ve kısaltma olanağı bulunmaması, şiir, deneme vb. genel yayın içeriğine uygun olmayan ürünler olması gibi nedenlerle. Bir de makale türü yazıların genellikle önceden planlanmak zorunda olduğunu eklemek gerekiyor. Gazetenin bir makaleler toplamı haline gelmesini hiçbirimiz istemiyoruz.

Daha nitelikli bir Adımlar için dikkat merkezimizi nerede yoğunlaştırmalıyız? Toplumsal gelişmenin önündeki yasal engeller durdukça yıkılması engellenemeyecektir. Ama oradan, ama buradan başlayarak. Örneğin, yasal komünist partisinin kurulması kaçınılmazdır. Bu, başka demokratik kazanımların da yolunu açacaktır. Yasakçı sistem tüm solun, tüm demokrasi güçlerinin mücadelesiyle zayıflamakta, gerilemektedir. Bu nedenle dikkatimiz dar anlamda özgürlükleri engelleyen yasaların değişmesi üzerinde değil, esas ondan sonraki koşulları en verimli biçimde hazırlamakta toplanmalıdır. Bu da yaygın, geniş, politik olarak çeşitlilik gösteren bir ilişkiler ağı, emekçi yığınlarla yenilenen ve güçlenen bağlar, bilinçli, hareketli ve girişken bir çalışma tarzı anlamına geliyor. Adımlar böyle bir bütünlükten beslenebilirse, yasal politik mücadele ortamının en verimli biçimde hazırlanmasına, daha çok yardımcı olacaktır. □

Kamu sözleşme mücadelesi şimdilik sonuçlandı

İŞÇİLER HÜKÜMETİ GERİLETTİ

Türk-İş üyesi 600 bin işçinin gerçekleştirdiği eylemler ve direnişler bir kez daha göstermiştir ki, işçi sınıfının dinamizmi üye olduğu örgütün adından, tabelasından değil, işçi sınıfının engin potansiyelinden ve sınıf mücadelesinin doğasından kaynaklanmaktadır.

■ Aziz Çelik

Hükümet ile Türk-İş arasında varılan çerçeve anlaşmasıyla, 600 bin kamu işçisinin aylardır sürdürdüğü eylemler -şimdilik- sona erdi. Varılan anlaşmayla elde edilen parasal hakların işçilerin yaşayacağı bir düzeyde olmadığı ve birkaç ay içinde eriyeceği herkesin malumu. Ancak diğer yandan iktidarı süresince işçileri ve onların örgütlerini adeta yoksayan bir tavırla hareket eden işçi düşmanı ANAP hükümetinin masaya oturtulması ve hükümetin makro-ekonomik planlarını altüst eden bir zammın alınması başlıbaşına bir başarı sayılabilir. Bu başarıyı sağlayan güç Türkiye işçi sınıfının birleşik eyleminden geliyordu. Hükümet işçinin zoruyla, işçi sınıfının direnişleri sonucu masaya oturmuştur. İşçiler hükümeti geriletmiştir. Kamu işçisinin "Bahar 89" direnişlerinin kazanımları, sınıf mücadelesi deneyimleri açısından, yarattığı özgüven açısından parasal kazanımların çok önündedir.

Bu çerçeve anlaşmasının en önemli sonu sendikal birliğin tartışılmaz bir biçimde öne çıkması oldu. Elde edilen ücretler tatmin edici olmamasına karşın sendikalar tek tek anlaşma yolunu seçseydi bu rakamlar bile elde edilemezdi. Varılan anlaşmayla hükümeti 3,5 trilyonluk ek finansmana zorlayan, DPT'nin yüzde 55-60'lık, Başbakanın yüzde 80'lik ücret zammı planlarını alt üst eden farklı işkollarındaki işçilerin sağladıkları eylem birliği ve mücadele azmidir. Kamu sözleşmelerinde sağlanan ortak mücadele rotası -eksiklerine rağmen- hükümeti şaşkınlığa uğratmış, bocalatmıştır.

Bu çerçeve anlaşmasının diğer önemli bir sonucu da işçi sınıfının merkezi sendikal örgütünün, Türk-İş'in gücünün ve potansiyellerinin ortaya çıkmasıdır. Türk-İş üyesi 600 bin işçinin gerçekleştirdiği eylemler ve direnişler bir kez daha göstermiştir ki işçi sınıfının dinamizmi üye olduğu örgütün adından, tabelasından değil, işçi sınıfının engin potansiyellerinden ve sınıf mücadelesinin doğasından kaynaklanmaktadır.

Yasal prosedürde yeri olmamasına karşın, kamu sözleşmelerinin konfederal düzeyde işçilerin ve işverenlerin en üst örgütleri arasında ve hükümeti, yapılması sözleşme ölçeğinin işyeri ve işkolu düzeyinden ülke düzeyine yükselmesi tüm işçilerin kazanımlarını artıracak olumlu bir gelişmedir. Türk-İş'in yasal ve tüzüksel bir yetkisi olmamasına karşın fiilen çerçeve sözleşmeyi yapması Türk-İş'in rolünü ve önemini artırmıştır.

Öte yandan işçilerin bir işveren olarak doğrudan doğruya devleti karşılarında bulmaları, hükümetin de işveren rolünü eksiksiz benimsemesi, kamu sözleşmelerine doğrudan siyasal bir içerik kazandırmıştır. O kadar ki işçi direnişlerinin temel istemi "Özal İstifa" idi.

Fotoğraf: Kerem İnanç

Bilindiği gibi TİSK ve ANAP hükümeti yıllardan beri sözleşmelerde sendikaların karşısına kendi ilke kararlarıyla çıkıyor ve işçi haklarını daha da budamak istiyorlar. Bu ilke kararlarına karşı sendikaların konfederal düzeyde karşı çıkmaları ve işçi haklarını ortaklaşa savunmalarının, birleşik eylemin tek çıkar yol olduğu bir kez daha görülmüş oldu.

Kamu sözleşme mücadelesinde Türk-İş'in rolü yadsınamaz. Her ne kadar bir çok eylem kararı "gönülsüzce" ve tabanın dayatmasıyla alınmış sa da önemli olan bu kararların objektif olarak yol açtığı sonuçlardır. Türk-İş'in koordinasyonu eylemlerin yaygınlaşmasında, şimdiye kadar hiç eylem yapmamış işçilerin ve sendikaların bile eylem yapmasında büyük rol oynamıştır. Türk-İş tarihinin en dinamik ve en az partilerlistu dönemini yaşamıştır.

Yine eylemlerin mesuluğunda işçilerin çok haklı istemlerle yürüyor olmalarının yanı sıra ülke çapında tartışmasız bir mesuluğu olan bir örgüt tarafından Türk-İş tarafından desteklenıyor olmasının payı büyüktür. İşçi eylemleri konusunda kamu vicdanında sağlanan mutabakatı başka türlü açıklamak mümkün değildir.

İşçiler bakkalın manavın önünden geçebilecek mi?

Türk-İş hükümet çerçeve anlaşmasıyla sağlanan zamlar kamuoyunda büyük oranda olumlu bir izlenim yaratmış ve bundan fazlasının olamayacağı hem muhtemel sendikalar hem de hükümet tarafından ifade edilmiştir. Ücret zammı oranlarından önce sözleşmenin altışar aylık dilimler halinde imzalanmasının üzerinde durmak gerek. Çünkü bu yöntem yanıltıcı olmaktadır. Örneğin yeni zamlarla 1989'un ilk altı ayında bir kamu işçisinin ortalama aylık brütü 324 bin lira, Temmuz 89'da ise 525 bin lira olacaktır. Ücret artış indeksinde büyük oranlı bir yükselme görülmesine karşın ortalama işçi ücretinde (yıllık gelirin aylara bölünmesinde) aynı durum görülmemektedir. Ortalama aylık brüt 424 bine gelmektedir. (Tablo 1) Tabloya dikkatle bakıldığında 1988 sonunda 187 bin brüt olan işçinin aylığının 89 sonunda yüzde 180 bir artış olduğu görülmektedir. Oysa aynı işçinin aylara bölünen gelirine göre ücreti 424 bin liraya gelmektedir ve 1988 sonuna göre artış yüzde 126 olmaktadır. Sözleşmelerde yapılan altı aylık zamlar istatistiklerle yalan söylemeye imkan vermektedir.

6'şar aylık dilimler halinde imzalanan sözleşmelerle toplu farklar, ücrete bağlı yan ödemeler, ikramiye, prim, fazla mesai, kıdem tazminatı düşük ödenmekte, işçinin yıllık toplam geliri düşürülmektedir.

Varılan anlaşmayla elde edilen ücret zamlarının ne kadar makul olduğu konusunda Türk-İş'in aylık gıda harcamaları araştırmasına başvuralım: Türk-İş'in araştırmasına göre 4 kişilik bir işçi ailesinin sadece gıda masrafı Nisan 89'da 246 bin liradır. Anlaşmayla ortalama bir kamu işçisinin eline ilk altı ayda yaklaşık 195 bin lira geçmektedir (Tablo 2).

Bu ücretle "işçilerin bakkalın ve manavın önünden yüzü kızarmadan geçebilmeleri" ne kadar mümkündür? Yapılan zamlar işçilerin ANAP'lı yıllarda kaybettiklerinin ne kadarını karşıladı? İşçilerin 1983 yılındaki alım gücünü 100 kabul edersek (ve 1989 enflasyonunu % 70 varsayarsak) yeni sözleşmeden sonra bile kamu işçisinin alım gücü 75'dir. Yeni sözleşme işçilerin kayıplarını giderememiştir. Ücretlerdeki gerçek gerileme alım gücünün düşüşü sürmektedir (Tablo 3). Enflasyon farkının ücrete eklenmesi yöntemi ise gerçek ücretleri artıramaz. Çünkü bu durumda işçi ücretleri fiyatları 1 yıl geriden takip etmektedir. Çözüm 6'şar aylık dilimler ya da enflasyona endeksli ücret zammı değil özgür toplu pazarlık düzenidir.

Bu koşullarda daha fazlası alınabilir miydi? Bu konuda sadece rakamlar düzeyinde bir takım spekülasyonlar yapmadan, şunu söylemek mümkündür: işçi sınıfının bütün potansiyelleri, sendikaların bütün olanakları kullanılmadı, hükümet daha fazla sıkıştırılabilirdi, bunun için uygun politik ortam da vardı, eylemler bir üst evreye sıçratılabilirdi, bundan kaçınıldı.

Ekonomik sonuçları itibarıyle "buruk" biten kamu sözleşme mücadelesi Türkiye işçi sınıfının tarihinde nitel sıçrama yaratmış, işçi sınıfının potansiyellerini ortaya çıkarmış, işçilerin özgüvenini pekiştirmiş, en önemlisi de 12 Eylül'ün toplumsal sonuçlarının iyice ortadan kalktığını göstermiştir.

Tek cümleyle, işçiler bir kez daha "Hak Verilmez Alınır" şiarını doğruladılar.□

Tablo 1: Kamu İşçisinin Aylık Ortalama Brüt Ücreti 1983-1989

1983		43.5 bin
1984		56.5 bin
1985		72.5 bin
1986		89.2 bin
1987(*)		
1. 6 ay		111.5 bin
2. 6 ay		136 bin
(Ortalama(**)		123.3 bin)
1988		
1. 6 ay		160.5 bin
2. 6 ay		187.8 bin
(Ortalama		174,1 bin)
1989		
1. 6 ay		324,8 bin
2. 6 ay		524.7 bin
(Ortalama	424.7	bin)

Kaynak: DPT, İşçi, Memur Ortalama Nominal Ücret Serileri 1963-1987.

(*) [illegible]

(**) 6'şar aylık sözleşmelerde ortalama aylık ücret yıllık toplam gelir 12 aya bölünerek elde edilmiştir.

Tablo 2: Yeni Sözleşmeyle Kamu'da Çıplak, Giydirilmiş ve Net Ücretler 1989-1990

Dönem	Çıplak(*) Brüt	Giydirilmiş(**) Brüt	Çıplak Net(***)	Giydirilmiş Net
1. 6 ay	324 bin	418 bin	194 bin	250 bin
2. 6 ay	525 bin	618 bin	314 bin	370 bin
3. 6 ay	655 bin	755 bin	393 bin	453 bin
4. 6 ay	787 bin	[illegible] bin	472 bin	532 bin

(*) DPT [illegible]

(**) [illegible]

(***) Net ücretler [illegible]

Tablo 3: Kamu İşçisinin Ortalama ve Gerçek Ücreti 1983-1989

Yıllar	Aylık Ücret (bin TL)	Artış Oranı	Fiyat(*) Artışı	Gerçek Ücret	Gerçek Ücret İndeksi
1983	43,5	100	100	43,5	100
1989	424.7	976.3	[illegible](**)	32.7	75.2

(*) [illegible]

(**) [illegible]

Başarılı bir toplu iş sözleşmesi gerçekleşti

"EYLEM ZAMMI" YENİ EYLEM DALGALARI YARATACAKTIR

Toplu iş sözleşmeleri eylem dalgası öncesinde bağıtlananlar eylem zammı için başvuruda bulunacak ve olumlu sonuç alamazlarsa, eyleme geçeceklerdir.

■ Yıldırım Koç

Kamu kesiminde çalışan 500 bin dolayındaki işçinin Mart-Nisan eylemlerinin ardından toplu iş sözleşmeleri oldukça başarılı bir biçimde bağıtlandı.

Bu sonuç, kamu kesimi işçileri örgütlü bulundukları sendikalar ve Türkiye işçi sınıfı hareketi açısından küçümsenmeyecek bir başarıdır. Sermayedar sınıfın askeri müdahale ve parlamentonun ilahi aracılığıyla işçi sınıfının elinden aldığı hakların ancak bir bölümü, önemli ancak tüm haklan geri almaya yetersiz kalan eylemlerle, sınıfın örgütlü mücadelesiyle, sermayedar sınıf ve ANAP'tan geri alındı. 1950'li yıllardan beri kamu kesimi işyerlerindeki işçilerin önemli bir bölümünde hakim olan anlayış, siyasal iktidarla iyi ilişkiler içine girilerek, bazı hak ve çıkarlar elde etmekti. bu anlayış 1987 yılındaki referandumda ve genel seçimlerde değişti. Özellikle 1989 ilkbaharında yasaları aşan meşru eylemlerle, işçiler ve sendikalar, sermayedar sınıfın ve onun çıkarlarını savunan siyasal iktidarın karşısında açık bir tavır almanın zorunluluğunu ve yararını yaşayarak öğrendiler.

Mart-Nisan 1989 eylemlerinden önce bağıtlanan toplu iş sözleşmelerinde alınan 1989 zamları yılda toplam yüzde 90-100 düzeyindeydi. Yeni imzalanan sözleşmelerle birinci yılda ücret düzeyinde sağlanan artış toplam yüzde 190-200 dolayındadır. Eski ve yeni toplu iş sözleşmeleri arasındaki fark "eylem zammı"dır.

Kamu kesimi işçileri, oy güçleri ve grev-dışı eylemleriyle söke söke bu "eylem zammı"nı aldılar. Güçlerini kullanarak geliştirdiler. Güçlerini kullandıkça bunun zevkine vardılar. Türk-İş üyesi sendikaların ilk defa toplu grevleri göze alması da önemli bir gelişmeydi. Hakim sınıflar cephesindeki çatlak nedeniyle siyasal iktidarın mütereddit tavrı da eylemlerin yayılması ve kitleselleşmesinde etkili oldu.

▶ *Türk-İş işçilerinin iki ay boyunca sürdürdükleri direniş dalgasının dışında kalmadı. Yanında yer almaya çalıştı. Ancak işçilerin sonuçta başarılı bir sözleşmeyle şimdilik sonuçlandırdıkları eylemlerin nitelği, Türk-İş yönetimini de çok aştı.*

Bu eylemlerin ağırlıkla Türk-İş sendikalarında örgütlü kamu kesimi işçilerince gerçekleştirilmesi, günümüzde sendikal örgütlülüğün önemini ve ayrıca sendikaların yapı ve işleyişlerinde önemli değişikliklerin gerçekleşebileceğini gösterdi. Sendikacılar ve sendikaların yapı ve işleyişleri işçi sınıfının yükselen dalgası karşısında bir dönüşüm yaşadı ve yaşıyor. Bu süreç, önümüzdeki aylarda sürecek, önümüzdeki dönemde yeni eylem dalgaları gündemdedir.

Toplu iş sözleşmeleri eylem dalgası öncesinde bağıtlananlar eylem zammı için başvuruda bulunacak ve olumlu sonuç alamazlarsa, eyleme geçecekler-dir. Toplu iş sözleşmeleri geçen yıl imzalananların 1989 yılında verilecek ikinci yıl zamları genellikle altı aylık dilimler halinde yüzde 20 ve yüzde 20'dir. Bu işçiler de ücretlerinin yeni koşullara uydurulmasını isteyeceklerdir.

Yerel yönetim seçimlerinde SHP ve DYP'nin sağladığı başarı ve bir erken seçimin gündemde olması, ek zamların belediyelerde daha kolay verilmesini zorlayacaktır. Belediye işçileri, erken seçim öncesinde muhalefet partilerinin işçi sınıfına hoş görünme eğiliminden yararlanacaktır.

Özel sektör işyerlerinde çalışan işçiler de ek zam taleplerini gündeme getireceklerdir. Bugüne kadar genel ücret düzeyinin düşüklüğü nedeniyle, göreli olarak yüksek gözüken ücretlere razı olanlar, bu ücretlerinin düşük olduğunun açığa çıkması karşısında harekete geçecektir. İstanbul'da Coca Cola fabrikası işçilerinin direnişleri bu konudaki gelişmelerin habercisidir.

Temmuz ayında işe kamuya artışı sırasında memurların mücadelesinde bir yükselme de olasıdır. Öğretmenler, hekimler ve mühendislerin giderek artan örgütlenme ve mücadele eğilimi, bu aylarda kitlesel bir destek bulabilir.

Hükümet, sermayedarlar kendine kontrollu bir enflasyonla verilen bu zamları geri almaya DİE'nin enflasyon oranları üzerinde oynamaya kalkarsa, toplu sözleşmeleri sonuçlandırılmış işçilerin yaygın kitle eylemleri gündeme gelecektir. Bugüne kadar belli işkollarında yapılan genel direnişler, böyle bir durumda bütün işkollarını ve bölgeleri kapsayan bir genel greve dönüşebilir.

İşçi sınıfının bu genelleşecek hareketliliği diğer emekçi sınıf ve tabakaları da mücadeleye çekecek ve demokratik öğrenci hareketini güçlendirecektir.

1989, işçi sınıfının tüm tabaka ve kesimlerinin dalga dalga ortak bir mücadeleye çektiği bir yıl olacaktır.

Yüzde 142'ye nasıl çıkıldı, yüzde 200'lerden nasıl inildi?

İŞÇİ SINIFI KABUK DEĞİŞTİRİYOR

■ Cem Doğan

Kazandığı yaygınlık ve yarattığı etkiler bakımından 15-16 Haziran'ı da aşan 600 bine yakın kamu kesimi işçisinin eylemleri, en elverişsiz koşullarda, 12 Eylül'ün temelini de sarsarak, işçi sınıfının bir kabuk değişimi geçirdiğini ortaya koyuyor.

İşçi eylemleri cumhuriyet tarihinin en kapsamlı, işkolları ve bölgeler bakımından da en yaygın direnişleri oldu. Taban dinamizmi ile ortaya çıkmaları da bu eylemlerin yarına yönelik sonuçları bakımından en sağlıklı yönüydü.

"Bu yasalarla sendikacılık yapılmaz, grev yapılmaz", diyen sendikacılar, grevlerden de etkili işçi hareketleri ortaya çıkışında ve nelere "kadir" olduğunu gördüklerinde çok şaşırdılar. Aynı sendikacılar iki ay öncesine kadar yüzde 80'e imza atmaya hazır bekliyorlardı. Eş zamana gelen toplu sözleşmelerde 600 bine yakın kamu kesimi işçisi ortaya koyduğu, herkese parmak ısırtan yaratıcılıktaki eylemleriyle yüzde 80'i yüzde 200'lere çekti. Üstelik bunlar, geleneksel olarak hareketsiz, birçoğu eylem ve grev yüzü görmemiş, kamu kesimi işçileriydi.

Devlet sendikacılığı anlayışına bağlı geleneksel Türk-İş sendikası, büyük grevleri başlama gününe kadar bile getirmediği, bunu göze alamadığı içindir ki, eline geçirdiği fırsatı da kaçırdı. Yüzde 120 vereceğini önceden ilan eden Başbakan'ın başlangıçtaki açıklamasının ancak 22 puan üstüne çıkarak, ortalama yüzde 142 ücret artışı alabildi.

Grevlerin işçiyi radikalleştireceği, kendilerini de aşacağı ve yerlerini sarsacağı korkusu, (yüzbinleri kapsayan grevleri hükümetin asla göze alamayıp istenen zam oranına yanaşacağını bildiği halde) Türk-İş sendikacısının en büyük zaafıydı. Böylece 12 Eylül döneminin ücretlerdeki bütün kayıpları değil, ancak 1988 yılı kayıpları geri alınabildi. Hükümetin (sendikacıların grev korkusu dışında) elindeki bir koz da emeklilikle ilgili sendikalar yasasının geçici dördüncü maddesinin üçüncü fıkrasıydı. Bu fıkranın değiştirilebileceği ve yeniden seçilebilmelerine olanak tanınabileceği sinyalleri sendikacılara sürekli gönderildi. Bu bakımdan yüzde 142 ücret artışının yaratıcısı, en başta hiç kuşku yok ki, işçilerin kendileridir. Türk-İş'in toplu sözleşmeleri birleştirme stratejisi de, hükümete yakın sendikacıların (Türk Metal Genel Başkanı Mustafa Özbek gibi) bütünlükten koparak, ayrı ayrı sözleşmeler imzalamasını ve ücretlerin daha aşağı çekilmesini önledi. Öte yandan Türk-İş içinde görece daha radikal tutum takınarak, daha yüksek ücret alınabileceği ve siyasal iktidarın geriletilebileceğini savunanlar da (Mustafa Başoğlu gibi) oldu.

Sözleşmeleri imzalanma aşamasına gelinen bu 600 bin işçinin ortalama net ücretleri (ikramiyeler dışında) 90 bin ile 190 bin lira arasında değişiyor. Alınan ücret artışları yüksek görünmesine karşılık, 90 bin liralık dilimde bulunan işçiler için yüzde 142'lik bir artışın çok büyük bir anlamı ifade etmediği açıktır. 12 Eylül'le birlikte gerçek ücretlerde ortaya çıkan kayıpların giderilemediği, yüksek enflasyonlu bir ekonomide ancak gerilemeye fren atılabildiği söylenebilir. Nitekim anlaşmanın işçilerde genel bir hoşnutlukla karşılanmaması bunu gösteriyor.

Bunun yanısıra ücretlerin altışar aylık dilimler halinde bölünmesi (toplu sözleşme düzenine 12 Eylül'ün bir "katkı"sı daha), enflasyon farkının yıl sonunda ücretlere eklenmesi gibi tuzakları da kurumsallaşması bu anlaşmanın başka zayıf yönlerini oluşturuyor.

Sonuç olarak küçümsenmeyecek ama, kendi başına yetersiz bir ücret anlaşması ile karşı karşıyayız. Bundan ötesi, işçilerin tabanda gösterdikleri dinamizmi, sendika yönetimlerine yansıtarak, gelecek dönemlerde geçmiş kayıpları telafi etmelerine kalıyor.

İşçi sınıfı 12 Eylül'ün kabuğunu üzerinden atarken, kendi örgütlerini ve toplumu da değişime uğratma sürecine girmiş bulunuyor. Son üç ayın görkemli işçi mücadelelerinin yarına dönük yüzünü de bu olgu oluşturuyor.

İSDEMİR İŞÇİSİ DESTEK BEKLİYOR

Antakya (İskenderun)-İskenderun Demir-Çelik Fabrikalarında 4 Mayıs'ta başlayan grev sürüyor. Ekonomik haklarını almak için yıllardan beri ilk kez sendikalı [illegible] İsdemir işçisi sakal bırakma, toplu viziteye çıkma vb. pasif eylemlerin ardından son çareyi greve gitmekte buldu.

1988'in son günlerinde, işverenden Demir-Çelik fabrikasında üretilen bir ton demir fiyatını (520.000 lira) bir aylık ücret olarak talep ettiler. İşçiler, aradan geçen birkaç ay içinde demir fiyatının iki katına çıktığını, bu nedenle kamuoyunda çok fazla ücret artışı talep ettikleri gibi bir imaj oluştuğunu söylüyorlar. Birinci kademe işçilik için saat ücretlerine 2500 lira artış talep ettiklerini, eski saat ücretlerinin ise, 604 lira olduğunu söyleyen işçiler, bu hesapla birinci kademe işçinin ancak 500 bin lira ücret alabileceğini, bunun ise 1979 yılındaki ücretlerinin ancak yarısı olduğunu söylüyorlar. 1988'in sonlarında işçiler tarafından "bu zam olmaz" gerekçesiyle benimsenmeyen bu talep, aradan geçen süre içinde enflasyon karşısında eriyerek işçilerin taleplerini ancak karşılar düzeye gelmiş durumda.

4 Mayıs perşembe günü Çelik-İş Genel Başkanı Metin Türker grev gömleği giydi ve grevi başlattı. Bir bayram havası içinde başlayan grevi aynı gün SHP Hatay milletvekili Mehmet Dönen ziyaret etti ve grev gömleği giydi. Grevin 2. gününde SHP milletvekili Mehmet Dönen, SHP Payas, Dörtyol, Erzin, Yeşil, Kuzuculu, İskenderun, Karaağaç belediye başkanları, Payas Belde Teşkilat Başkanından oluşan bir SHP heyeti grevi ziyaret ettiler. Önce Çelik-İş Sendikası Payas irtibat bürosuna giden SHP'li ziyaretçiler, daha sonra İsdemir'in Kale, Payas, Doğuş ve İskenderun kapılarını tek tek ziyaret ettiler. Grev gözcüleri ve işçilerle konuşan SHP'liler grev süresince her türlü desteği sağlayacaklarını söylediler.

Ziyaretçiler Payas irtibat bürosunda Çelik-İş İskenderun Şubesi mali sekreteri eski MHP'li Beyazıt Yılmaz'ın müdahalesiyle karşılaştılar. SHP'li ziyaretçilere, "Politika yapıyorsunuz, işçiler sizin dayanışmanızı istemiyor", diyen Yılmaz, ziyaretçilerin konuşmalarına da müdahale etti. SHP'liler ise hiçbir art niyet ve politik hesap içinde olmadıklarını, amaçlarının İsdemir işçilerine destek vermek olduğunu söylediler. İşçiler Beyazıt Yılmaz'ın müdahalesini işçinin birlik ve beraberliğini bozmaya, işçiyi yalnız bırakmaya yönelik bir kışkırtma olarak değerlendiriyorlar.

İsdemir'deki grev sürüyor. İsdemir işçisinin muhalefet partilerinden, basından ve tüm kamuoyundan beklediği SEKA grevinde olduğu gibi seslerinin duyurulması ve sahip çıkılması.

Karabük'de demir-çelik işçisi için iki yol var

"YA BİR TON DEMİR YA DA GREV"

Mehmet Güzel

Demir Palas, Demirbank, Çelik Restorant, Demir Nakliyat... Karabük'e giderken yol kenarında dizili tabelaların bazıları. Demir-Çelik Karabük'ün simgesi, yaşamının adı. Karabük ve Karabüklüler özdeşleşmiş Demir-Çelik'le.

Demir-Çelik grevini yerinde izlemek, Demir-Çelik'in Karabük için neler ifade ettiğini saptamak için Karabük'e gidiyoruz.

Dağların arasından geçen yolun çevresi alabildiğine ormanlık. Karabük'e yakla[illegible] yeşil[illegible] kızıllığa [illegible] ğa iniyoruz [illegible] çanakta kan.

Demir-Çelik fabrikasının temeli 1937'de atılmış. 13 hanelik bir köymüş o zaman Karabük. 1938'de ilk ünite devreye girmiş. Karabük kıpırdanmaya başlamış. İzleyen yıllarda diğer üniteler de tamamlanarak üretime başlamış. Bucak olmuş Karabük. 1940, fabrikanın tamamıyla üretime geçtiği ve Karabük'ün ilçe olduğu yıl. Demir-Çelik Fabrikası tam kapasiteyle çalışmaya başladığında, yanında yan sanayilerini de beraberinde getirir ve 13 hanelik köy 98 bin nüfusa ulaşır. Karabük kendisiyle birlikte yakın ilçeleri ve köyleri de kalkındırır. Karabüklüler, fabrikayı, fabrika yapan fabrika olarak ve Türkiye'yi Türkiye yapan fabrika olarak niteliyorlar.

Karabük Demir-Çelik 12 Eylül öncesinde tam kapasiteyle çalıştığında 12 bin işçi istihdam ediyormuş. Bugün işçi sayısı 8 bine düşmüş. Yerel seçimlerden önce 7500 olan işçi sayısı, seçim yatırımı olarak 8 bine çıkarılmış. İşçi sayısında artış olmuş ama, ANAP bir önceki seçimde 22 bin olan oyunu 26 Mart yerel seçimlerinde 3 bine düşürmüş. İşçiler oy kaybını, toplu sözleşmede hükümetin aldığı tutuma bağlıyorlar.

Demir-Çelik'te çalışan işçilerin hepsi Karabük'e yerleşmiş, Karabüklü olmuş. Demir-Çelik Karabük'ün omurgasını oluşturuyor. Esnafından tüccarına, işçisinden köylüsüne kadar, Karabük Demir-Çelik'le var, Demir Çelik Karabük'le. Öyle ki, eskiden Karabük'de kız istenirken kız tarafı, oğlunuz Demir-Çelik'te çalışıyorsa veriyoruz derlermiş.

Karabüklü aileler ortalama altı kişiden oluşuyor. Ve bu altı nüfustan biri Demir-Çelik'te çalışıyor.

Karabük Demir-Çelik çalışanlarının sendikalaşması da, oldukça ilginç bir seyir izlemiş günümüze kadar. Sendikalaşma tarihi 1950'lere dayanıyor. O zamanki yasalarla göstermelik sendikaların kurulduğu günlerde, Demir-Çelik işçileri, Demir-Çelik Ağır Sanayi Sendikası adı altında örgütleniyorlar.

Sonraları sendikal hareketin gelişmesi ile bu sendika Kemal Türkler'in başkanı olduğu Türkiye Maden-İş Sendikası'na katılıyor. İktidarda bulunan AP'nin [illegible] çabaları ile, 1965'te Çelik-İş sendikası kurdurularak, hükümetin çabalarıyla, Çelik işçilerinin büyük bir azınlığına üye yaptırıldığı, Çelik-İş yetkiyi alıyor. O günden günümüze kadar Karabük Demir-Çelik'te yetkili sendika Çelik-İş. Çelik-İş Sendikası AP'li başkan Enver Kaya döneminde Metal-İş Federasyonuna katılıyor ve üç genel kurulda Enver Kaya federasyon başkanı oluyor. Fakat Çelik-İş federasyona katılma prosedürünü tamamladığından federasyon üyeliği düşüyor. Bağımsız kalıyor. Enver Kaya da boşalan başkanlığa da MHP'li Şükrü Korkmazgider 1975 yılında getiriliyor. Aynı dönem şube yönetimleri de aynı doğrultuda değişiyor. Bu değişim 1983 yılına kadar geliyor. 1983 yılında sosyal demokratlarla DYP'lilerin işbirliği faşist kadroyu yönetimden uzaklaştırıyor. Günümüze kadar da aynı yönetim görev alıyor.

Karabük Demir-Çelik işçileri, 52 yıl sonra grev heyecanı yaşadı.

Demir-Çelik işçisinin böylesi yoksul hale ge[illegible] 1973-1983 dönemin[illegible] faşist sendikacıların tutumu ve 12 Eylül yönetimi olarak görülüyor. Sendikacılar 52 yıllık tarihi boyunca Demir-Çelik'te grev olmamasını sendika yönetiminin, yönetimle yandaş olması ve DİSK'in mücadele ile elde ettiği hakların hükümetler tarafından kendilerine de tanınmasına bağlıyorlar.

Karabük'de siyasi yelpazenin yüzde altmışını sağ kesim oluşturuyor. Çok partili dönemde DP, daha sonra DP'nin devamı olan AP, 77 yılında yüzde 42 oy alan CHP yerel yönetimi alıyor. Ta ki 1980 12 Eylül'üne kadar. 12 Eylül'de atama ile belediye başkanlığı yürütülüyor. 1984'de büyük bir farkla belediye ANAP'ın eline geçiyor. ANAP son yerel seçimlerde fabrikaya 500 kişi alıyor ama, 22 bin olan oyu 3 bine düşüyor ve belediye başkanlığını DYP alıyor.

Üç yıl öncesine kadar MESS denince bazı işçilerin aklına Anadolu'da ayağa giyilen bir çeşit ayakkabı geliyormuş. Şimdi herhangi bir işçi, MESS konusunda dakikalarca konuşabiliyor. Duyulmuş ki, Karabük Demir-Çelik Fransızlara satılacakmış. Bu konu işçi için çok şey ifade etmiyor. [illegible] Daha da ileri gidiliyor: "Devlet eşittir özel sektör" diyorlar.

Grevde birkaç Demir-Çelik işçisi ilk kez kendisini işçi gibi görüyor ve mücadelede haklarını alamayacağını biliyor. Bunu da siyasi ayrım yapmadan yapıyor. Diyor ki, bizim sendikamız Türk-İş gibi bizi satmayacak. Başkan, "[illegible] fabrika girişinde [illegible]", sözünü verdi. "Gerekirse [illegible] da yaparız", diyor on yaşlılardan Ahmet amca.

Karabük işçisi toplu sözleşme başladığından bugüne sakal bırakmış. Sakal yalnızca işçilerle de sınırlı kalmamış; halktan birçok kişi de destek sakalı bırakmış. Karabük sakallılar kenti olmuş. İşçinin ücret isteği, bir aylık ücret karşılığı bir ton demir. Bu bir ton demir işçinin yaşam ölçüsü. Adeta ekmeği, yemeği, suyu, yaşamı bir ton demir. Hepsi birden ekliyorlar: "Ya bir ton demir ya da grev, üçüncü yol yok."

Esnaf, tüccar, nakliyeci tüm Karabük halkı grevi destekliyor. Karabük'ün yaşaması Demir-Çelik'in faaliyetine bağlı. Yani işçilere bağlı.

İşyeri Baştemsilcisi Rıfat Ereyizlioğlu'nun sendika lokalindeki odasına Karabük'te işçi Mehmet Oğuz'la birlikte giriyoruz. Ankara'dan, Adımlar gazetesinden geldiğimi belirtiyorum, başlıyoruz konuşmaya.

Ereyizlioğlu, "sendikal birlik" diyerek başlıyor. "Bu birliğin Çelik-İş'te ya da başka bir sendikada olması o kadar önemli değil. Ücret konusunda işçimiz bir ton demirde kararlı." O sırada içeri Yavuz Durmuş adlı, 25 yıllık Demir-Çelik işçisi giriyor. Yavuz Durmuş Çelik Kompleksinde çalışıyor ve kulakları işi nedeniyle ağır işitiyor. Temsilci beni tanıştırıyor. "Arkadaş Ankara'dan geldi. Gazeteci. Bizimle söyleşi yapacak."

Yavuz Durmuş, daha soru sormadan başlıyor: "25 yıllık işçiyim. Giresunluyum. Daha sonra Karabüklü oldum. 125 bin lira aylık alıyorum. Ben grevde olmayayım da kim olsun."

"Başkanınız hakkımızı alana kadar açlık grevine devam edecekmiş..."

"Bırak şimdi başka [illegible]. Biz [illegible] bile [illegible]."

Bu arada kapı açılıyor içeriye 15 yıllık işçi, Ali Şerbetçi giriyor. Ali Şerbetçi'nin aylık ücreti primle 125 bin primsiz 88 bin liraymış. Ona da, "Bugüne kadar, yani 52 yıldır grev olmamasının sebebi doyurucu toplu sözleşmelerin yapılması mı?" diye soruyorum.

"Hayır, doyurucu olmasından değil," diyor. "Biz bu zamana kadar bilinçli değildik. Ben de sendikaya geldim, Çelik Kompleksi'nden delege seçildim. Bizler bugüne kadar [illegible]. Önceleri [illegible] Metin Türker de [illegible]. Bir dışarıdan gelip [illegible] da bildi. [illegible] geliyor. Ben bu grev için çıktım, köyde babamdan kalma tarlamı sattım. Gerekirse tarlayı da satarım. Yeni arkadaşım, bir zamana kadar gitmeye karar verdik. Ben genel seçimlerde de yerel seçimlerde de ANAP'a oy verdim. Ama bu durumu asla beklemiyordum. Bu o kesimde de sınırlı değil. Bütün arkadaşlar aynı düşünüyor." Ali Şerbetçi eliyle bir sıfır yaparak "Hükümet işçiyi böyle görüyor", diye ekliyor.

Konuşma uzuyor, oda kalabalıklaşıyor. Artık odaya sığamıyoruz. Temsilci arkadaş salona çıkalım, diyor. Salona çıkıyoruz. Dört-beş masayı birleştirip oturuyoruz. Sayımız giderek artıyor. Temsilcilik odasında konuştuklarımızı özetliyorum. Sıcak bir ortamda çoğunluğunu sağ görüşlü işçilerin oluşturduğu büyük masamızda tekrar başlıyoruz konuşmaya.

"Toplu sözleşme ile ne kadar artış bekliyorsunuz?"

"Sendikamız sözleşmeye oturduğunda demirin tonu 540 bin liraydı. Şimdi 800-900 bin lira oldu. Biz bir ton demirin karşılığını istiyoruz. Mademki greve çıktık, [illegible] böyle [illegible] daha iyi", diyor Mehmet Oğuz.

"Fabrikada çalışan, Karabük dışından işçi var mı?"

"8 bin işçi çalışıyor. İki bini Karabüklü. Ama bizler buraya yerleşmişiz, hepimiz Karabüklü olmuşuz."

"Yerel seçimlerde ANAP'ın kaybetmesinde fabrikanın rolü oldu mu?"

"Fabrikanın rolü baş etken. Hükümet toplu sözleşmede sendikanın istediği ücreti verseydi, 22 bin oyu azalmayıp, daha da yükselirdi. Birçok arkadaşımız ANAP'ı destekledikleri halde, işçiyi karşısına alınca vazgeçtiler. Bizler tatile gidemiyoruz. Oysa bizlerin memleketin kalkınmasında herkesten çok emeğimiz var. Bırakın tatili, marketlerin önünden geçerken bile başımızı öne eğerek geçiyoruz. [illegible] aldığımız [illegible]. Biz çağ atlayan Türkiye'de Ortaçağ koşullarında yaşıyoruz."

"Ya genel başkanın açlık grevine gitmesi?.."

"Genel Başkanın açlık grevine yalnız başına gitmesini istemezdik. Çünkü onların, yani hükümetin ve işverenin gözünde bir kişinin hiç önemi yok. Ama bizlerle birlikte gitseydi, o zaman eylem hem ses getirirdi, hem de bizler için iyi olurdu. Eğer istediğimizi alırsak, bugün Türk-İş'in başına geçecek tek insan da bizim başkan olur" diyor, Ali Şerbetçi.

İşçiler hep bir ağızdan,

"Anlayamadığımız bir şey var", diyorlar. "Şu ana kadarki Demir-Çelik'in zararını bize ücret artışı olarak verselerdi, bizler hükümeti [illegible], devlet de zarar etmemiş olurdu. Ama MESS içinde [illegible] demir tüccarları var. Bunlar şimdi İstanbul'da demirin tonunu bir buçuk milyondan satıyorlar."

"Bizler burada yetiniyoruz. Halkla bütünleşmişiz. Onlar sanıyorlar ki bizler üç ay-beş ay dayanamayız. Ama yanılıyorlar. Bizler değil üç ay, üç yıl da dayanırız", diyorlar.

"Babamız burada (fabrikada) gözlerini kapattı. Ben buranın ekmeği ile bu yaşa gelmişim. [illegible]. Ama burada bir takım demir tüccarı kodamanlar, MESS içindeki birtakım kişiler, Demir-Çelik'in temeline dinamit koyabiliyorlar," diyorlar.

"TRT'nin vergisini biz veriyoruz. Ama TRT Polonya'daki üç işçinin ayaklanmasını, beş tane Çinli öğrencinin başkaldırmasını dakikalarca gösteriyor ama, burada Karabük tüm halkıyla birlikte grevde, bizi saniyelerle bile göstermiyor", diyorlar.

"Bizim burada beş yıllık işçi yok. Nedeni, 12 Eylül'den sonra buraya son yerel seçimlere kadar işçi alınmadı. On yıllık bir işçi ise, kademeye göre en fazla 130 bin, on beş yıllık işçi de gene kademeye göre en fazla 135 bin alıyor. Yani ücret belirlemede kademe önemli. Ücret kademe zamanı o kadar kısaltılmış ki, [illegible], bir kademe arasında yıllık elli lira gibi bir fark var", diyor Mehmet Oğuz.

"Hiç kimse sanmasın ki, buradaki 8 bin işçi içerisinde bir kişi grev kırıcılığı yapar. Bizler [illegible] gibi sanılsa, hiç kimse [illegible] Karabük halkı da dahil grev kırıcılığı yapmaz."

Karabük'de esnaf malını satmak için fabrikadaki grevi bekliyor. Nakliyeci grevde, kapatmış kontağını, demir-çelik taşımak için bekliyor. Gerçi esnaf, şoför, tüccar biraz da zorunluluktan katılıyor Karabük'teki greve. Ama durumundan şikayetçi değil. Haklı görüyor işçinin grevini. İşçi grevde ama, yaşama daha sıkı sarılmış. Yaşamı daha anlamlı görüyor. Karabük'te düğün oluyor işçiler kendi aralarında para toplayıp geline takıyorlar. Sunucu "grevdeki işçilerden 20 bin", diye bağırıyor. Salon dakikalarca alkış tutuyor.

Demir-Çelik işçisi 79'da kurduğu yardımlaşma sandığından taksitle araba alabiliyorken, şimdi çocuğunun kurs parasını vermek için arabasını satıyor. [illegible] sandıktan şimdi çocuğu için defter-kalemi taksitle alıyor. 79'da 12 bin işçi ile çalışan fabrika yılda 400 ton demir üretiyormuş. Ve işçiye bir payı veriliyormuş. Bugün 8 bin işçi yılda 600 bin ton demir üretiyor ve yetkililere göre zarar ediyor. Geçmişte aynı işçi yüzde altmış dolayında gelir vergisi verdiği halde ev alabiliyormuş. Şimdi gelir vergisi yüzde 25, ekmek alamıyor.

Karabük işçisi son sözünü söylüyor:

"Ya bir ton demir ya da grev, üçüncü yol yok! □

Bayrampaşa Cezaevi'nde ne oldu?

İSYAN DEĞİL, PROVOKASYON

"İdareyi görüşmeye zorlamak için koridoru işgal ettik. Amacımız olay çıkarmak değildi. Yetkililere durum izah edildi. Önce koğuş kapılarını kilitleyip gittiler. Yaklaşık bir saat sonra ise, yüzlerce asker 'allah, allah' nidaları ile koğuşların kapılarını kırıp üzerimize tazyikli su sıkarak saldırdılar."

Bayrampaşa Özel Tip Cezaevi'nde bir tünel bulunmasından sonra, buradaki tutuklu ve hükümlülerin bir bölümü Burdur Cezaevi'ne, bir bölümü ise Sağmalcılar Cezaevi'ne nakledilmişti. Nakil işleminin hemen ardından basında **"Sağmalcılar Cezaevi'nde isyan"** başlıklarıyla yer alan olaylarla ilgili olarak, İHD Cezaevleri Komisyonu bir basın açıklaması yaptı. Açıklamada şu görüşlere yer verildi:

"Olaylar bir isyan olmayıp, bizzat cezaevi idaresinin ve giderek Adalet Bakanlığı'nın provokatif tavrından kaynaklanmaktadır. Nakil işleminin hemen ardından tutuklular son derece hoyratça, dışa uygulamalarca maruz kalmışlardır. Son derece haklı insani taleplerini gündeme getiren tutuklulara karşı takınılan saldırgan tavır sonucunda, çok sayıda ağır yaralı ve ölümcül tehlike içinde mahkum vardır."

Olayın sorumlularının bulunup cezalandırılmasını ve mahkumların bir an önce sağlıklarına kavuşturulmasını isteyen İHD yetkilileri, açıklamalarını şöyle sürdürdüler: "Gerçek şudur ki, böylesi olayların ardından sorumlu cezaevi yetkilileri hiçbir zaman ciddi anlamda bir adli soruşturmaya tabi tutulmamış ve bu cesaretle olaylar devam edegelmiştir. Hukuk devletlerinde böylesi uygulamaların sorumluları bulunur ve cezalandırılır."

Basın açıklamasında söz alan, 11 Nisan'da Sağmalcılar Cezaevi'nden tahliye olan Hatice Karakuş da olayları şöyle anlattı: "Sağmalcılar Cezaevi'ne getirildikten sonra yaklaşık 11 saat hücre tipi dolu cezaevi arabalarından indirilmedik. Açlık, susuzluk ve havasızlıktan çoğumuz baygınlık geçirdik. Cezaevine alındığımızda da birçok boş olduğu halde geniş koğuşlara değil havasız ve dar bağışlara doldurdular. İdare ile görüşme taleplerimiz hep reddedildi. Amaçları bizden intikam almaktı."

Olaylar sırasında yaralandığı için Bayrampaşa Devlet Hastanesi'nde yatmakta olan tutuklu Kazım Şeftalioğlu'nun İHD'ye ulaştırdığı açıklamada ise, olaylar şöyle anlatılıyor: "Büyük koğuşlar olmasına karşın, dörder kişilik hücrelere konulduk. Birçok arkadaşın yatağı yoktu, camlar kırıktı. İdare ile görüşme taleplerimiz ise sürekli reddediliyordu. İdareyi görüşmeye zorlamak için koridoru işgal ettik. Amacımız olay çıkarmak değildi. Yetkililere durum izah edildi. Önce koğuş kapılarını kilitleyip gittiler. Yaklaşık bir saat sonra ise, yüzlerce asker "allah, allah" nidaları ile koğuşların kapılarını kırıp üzerimize tazyikli su sıkarak saldırdılar. Ortalık savaş alanına döndü. Saldırı saat 13.00'de başladı, 19.00'a kadar sürdü. Birçok insanın kolu, beli, çenesi kırık, kulağı kopuk, gözü çıkık. Eşyalarımız talan edilmiş durumda."

Olaylarla ilgili bir açıklama yapan politik tutuklu ve hükümlüler olayları protesto ettiklerini ve sorumluları bulunup cezalandırılıncaya ve haklarını alıncaya kadar 28 Nisan'dan başlayarak, süresiz açlık grevine başlayacaklarını bildirdiler. □

Yedi yıl önce kurulmuştu

ANAP'TA KAYNAYAN KAZAN

Birçok MKYK üyesinin hareketçi-muhafazakâr eğilimde olan örgütleri feshedilmesine karşı çıkmasına karşın, Özal'ın "çeker giderim" sözleri üyeler üzerinde etkili oldu ve "kerhen" de olsa, fesihler onaylandı.

■ Veli Öz

Yedinci yıldönümündeki "siyasi misyonunu" tartışmaya açarak kutlayan ANAP'ın, yerel seçimlerden aldığı yüzde 21.75'lik sonucun da etkisiyle, özellikle parti içi sorunlarla kaynayan kazanı taşma noktasına geldi. Parti içindeki sorunların bu noktaya gelmesinde son büyük etken, Trabzon ile Aydın il teşkilatlarının görevden alınması ve Trabzon milletvekili "hareketçi-muhafazakar" eğilimin önde gelen ismi Eyüp Aşık'ın, Özal'ın isteğiyle Müşterek Disiplin Kurulu'na sevkedilmesiydi.

Görevden alınmanın nedenleri

Trabzon ve Aydın il teşkilatları niçin görevden alınmıştı? ANAP, 26 Mart'ta yapılan yerel yönetim seçimlerinden yenik çıkmıştı. Bu yenilgiye aranan "suçlu", yerel seçim sonuçlarının açıklanmasından hemen sonra sonucu akşam yemeği ile kutlayan il teşkilatlarıydı. Bunların başında Trabzon geliyordu. İddia edildiğine göre, il kongresinde Eyüp Aşık, hareketçi-muhafazakar kanadı kullanıp baskın şeklinde teşkilatı ele geçirdi. Yerel seçimlerde Trabzon teşkilatı Özal'ın gösterdiği adaya yakın değildi. Ve seçimlerde de Özal'ın adayının aleyhine çalıştı. Bunların yanı sıra, Aydın ve Kahramanmaraş'ta da teşkilatlar aynı tutum içindeydiler. Özal, yerel seçimlerden hemen sonra, döneminde ve toplantılarında, Trabzon, Kahramanmaraş, Aydın, hatta çok sevdiği İstanbul ve Ankara il teşkilatlarının görevden alınması gerektiği telkinlerinde bulunuyordu milletvekillerine.

Milletvekillerinin evlerinde yapılan bu toplantıların ardından uzun zaman geçmemesine karşın, Trabzon ile Aydın'ın görevden alınması gittikçe netleşiyordu. ANAP'ın en üst karar organı MKYK'da illerin görevden alınması gündeme gelince olay farklı bir boyut kazandı. Özal'ın üyelere, fesihler onaylanmazsa "çeker giderim" demesi ve Eyüp Aşık'ın toplantıyı terketmesi, parti içi sorunları taşma noktasına getiriyordu. Birçok MKYK üyesinin hareketçi-muhafazakar eğilimde olan örgütlerin feshedilmesine karşı çıkmasına karşın, Özal'ın "çeker giderim" sözleri üyeler üzerinde etkili oldu ve "kerhen" de olsa, fesihler onaylandı.

İş burada kalmıyordu. Zaman zaman elektrikli ve sert tartışmaların yaşandığı MKYK toplantısındaki konuşmaları -and içilmesine- karşın, kim basına sızdırmıştı. Başbakan Özal bu olaydan da, uzun süre yardımcılığını yaptığı, başta seçim yasaları değişiklikleri olmak üzere önemli yasa tasarılarını kendi talimatıyla hazırlattığı Eyüp Aşık'ı sorumlu tutuyordu. ANAP kulislerine göre, Aşık'ın genel başkan yardımcılığından ayrıldıktan sonra, "elimde 300'den fazla yolsuzluk dosyası var" demesiyle, Özal uzun süredir aradığı bir fırsatı MKYK konuşmalarının basına sızdırma sorumluluğu ile yakalamış oluyordu. Aşık'ın "[illegible]" diye herkese açıklama yapmasıyla başlayan ANAP'a yönelik suçlamaları, Özal'ın kendisini geçici ihraç etmesiyle Müşterek Disiplin Kurulu'na sevketmesinde ayrı bir etkendi.

Neler olabilir?

Şimdi durum nedir? Özal'ın son perdeyle Aşık'ı disiplin kurulu'na sevketmesi üzerine, başta Mehmet Keçeciler, Alpaslan Pehlivanlı gibi, iktidarın önde gelenleri disiplin kurulu üyeleri ve grup içinde yoğun kulise başlayarak, ihraç kararının geri alınması için çaba harcıyorlar. ANAP kulislerinde milletvekilleri, Özal'ın Eyüp Aşık'ı disiplin kurulu'na sevketmesinden sonra iki bilinmeyenli bir denklemle karşı karşıya kaldığı yolunda yorumlar yapıyorlar.

Milletvekillerinin yorumu şöyle: Şu anda ihracı önlemek için yoğun bir kulis faaliyeti var. Eğer bu çabalar olumlu sonuçlanır da Aşık ihraç edilmezse, Özal'ın parti içindeki durumu ne olacak? Yok eğer kulisler sonuç vermezse, geçici ihraç edilecek olan Aşık partiden milletvekili götürebilecek mi? Götürürse kimler gider? Bu durumda son tartışmalar ve teşkilatların feshiyle aralarında çatlaklar meydana gelen hareketçi-muhafazakar kanadın parti içindeki etkinliği ne olur?

ANAP'da bundan sonra meydana gelecek gelişmelerde bu sorular yanıtlarını bulacak.

Cezaevlerindeki isyanların nedenleri

SORUN HERKESİ İLGİLENDİRİYOR

■ Vedat Pekel

Gazeteler, Nazilli Cezaevi'nde ayaklanma olduğunu yazdılar. Haberin ayrıntılarında mahkumların kapılara barikat kurdukları, güvenlik güçlerinin koğuş duvarlarını yıkarak içeri girdikleri ve çok sayıda mahkumla gardiyanın yaralandığı vardı.

Avukatlar dahil hiç kimse ayaklandıkları öne sürülen mahkumlarla görüştürülmediğine göre basının haber kaynağının Cezaevi Yönetimi ya da Cumhuriyet Savcılığı olması gerekiyor. Bir olayda taraflardan birinin görüşlerini gerçekmiş gibi manşete çıkarıp yayınlamak kamuoyunun tek yanlı bilgilenmesi oluşturulması anlamına gelir.

1988 Mayıs'ında şu anda Nazilli'de bulunan mahkumların kaldığı Aydın Cezaevi'nde de benzeri olaylar yaşanmıştı. Olay uzunca bir süre, "Aydın Cezaevi'nde isyan, koğuşlar ateşe verildi, çatışma çıktı" biçiminde yer aldı basında.

Oysa gerçek bunun tam tersi idi. Bir koğuşta tünel kazılmış ve bu ortaya çıkarılmıştı. Yapılacak iş tünelin çıktığı koğuşla ilgili adli ve idari önlemlerin alınmasından ibaretken, cezaevi yönetimi tarafından isyana teşvik edildi. Hiçbir olay -slogan, açlık grevi vb.- yokken, kapılar kapatıldı, TV yayını ve su kesildi, çay ocağı kapatıldı. Gazeteler verilmedi. Üç gün süre ile idare yemek çıkarmadı. Kapı gardiyanları çekilip gittiler. Ardından 500 kişilik bir komando birliği getirildi. Askerler ve başlarındaki sorumlular Cezaevini kuşatarak pencerelerde biriken mahkumlara küfür etmeye başladılar. Arama bahanesiyle koğuşlara girilerek çıplak bir yatak, bir yastık, bir adet idare battaniyesi dışında ne varsa (kitap, iç çamaşırları, ilaç, diş fırçası ve herşey) alınıp götürüldü. Ardından çelik kalkanlı ve coplu yüzlerce asker ve gardiyan tarafından koğuşlara operasyonlara girişildi. Savunmasız insanlar tekme, tokat, cop darbeleri ile yerlerde sürüklenerek hücrelere dolduruldu.

İsyan etmek için her neden vardı ama, mahkumlar devletin hazırladığı tuzağa düşmediler. Kamuoyunun dikkatini çekebilmek için ellerindeki tek silaha başvurarak, 36 gün sürecek olan bir açlık grevine başladılar. Basın bu olayı, "isyan var" diye verdi. Şimdi de ayaklanma var deniliyor. Açlık grevine gidenlerin haklı olup olmadıklarından önce ve ayrı olarak, oradaki insanların ağır bir biçimde hırpalandıklarını, dayak ve işkenceye maruz kaldıklarını bilmek gerekiyor.

Dokuz yıldır çok ağır koşullar altında yaşama -ama siyasi kimliğini koruyarak ve onurlu bir biçimde- mücadelesi veren bu yorgun ve yıpranmış insanlara omuz vermek gerekiyor. Sadece olaylar çıktığında gazetelerde ilanlar verecek değil, bir demokrasi ve insan hakları sorunu olarak sürekli ve etkin bir destek gerekiyor.

Ne yapılabilir?

1- İnsan Hakları Derneği ve konuyla ilgili öteki dernekler, barolar, Demokrasi İzleme Komitesi, ulusal ve uluslararası düzeyde bir dayanışma hareketi örgütlemelidir.

2- Bu kampanya asgari dört önemli konuyu kapsamalıdır:

Birincisi, 12 Eylül'den bu yana tüm cezaevlerinde yatanların kaba bir biçimde ihlaline dayanan dayak, işkence ve ölüm olayları sistematik bir biçimde araştırılmalı ve olanaklı durumlarda sorumlular için yargı yoluna gidilmelidir. Bu çalışmada elde edilecek bulgular iç ve dış kamuoyuna uygun araçlarla yansıtılmalıdır.

İkincisi, cezaevleri ile yasal ve idari mevzuatın iyileştirilmesi yönünde bir çalışma başlatılmalıdır. Ceza İnfaz Yasası'nın ve Cezaevleri Tüzüğü'nün ve ilgili diğer mevzuatın insanı temel alan çağdaş bir anlayışla yeniden ele alınması sorunun çözümünde özel bir öneme sahiptir.

Üçüncüsü, dokuz yıldır hapiste olan insanlar yorgun ve yıpranmıştır. Uzun süreli açlık grevleri, baskılar, kötü beslenme ve barınma koşulları ciddi sağlık sorunları ortaya çıkarmıştır. Maddi olanakları genellikle yetersiz olan siyasi mahkumlar için ulusal ve uluslararası bir maddi dayanışma kampanyası yürütülmesi zorunlu bir hale gelmiştir.

Nihayet, bu dayanışma hareketi etkin bir "genel af" kampanyasını kapsamalıdır.

Yasak savma kabilinden destekler bir çözüm getirmiyor. 12 Eylül'den sonra hapishaneler eski başbakanları, bakanları, büyük elçileri, profesörleri, milletvekillerini ve toplumun her kesiminden aydınlarıyla insanın zorunlu ikametgahı oldu. O nedenle kimse "bu sorun beni ilgilendirmiyor" diyemez. □

Bayan Mitterand peşmerge kamplarında neler gördü?

"HAKLI DAVAMIZI UNUTMA"

Bayan Mitterand'ın Güneydoğu'daki kürt peşmerge kamplarında yaptığı inceleme gezisi, günlük basında önyargılı biçimde verildi. Mitterand ve beraberindekilerin yaptıkları ilginç gözlemler ise, çok azıyla yansıdı. Oysa peşmerge kamplarındaki durum ne basına yansıdığı kadardı, ne de televizyonda sunulduğu gibi pespembeydi...

Adımlar (Diyarbakır-Fransa) Cumhurbaşkanı **François Mitterand**'ın eşi Bayan Mitterand, 30 **Nisan günü Diyarbakır'da coşkulu bir topluluk tarafından karşılandıktan sonra, gece** gündüz boş durmadı.

Bayan Mitterand ve yanındakiler, 1 Mayıs sabahı erken saatlerde Muş'daki peşmerge kampına gitmek üzere yola çıktılar. Eşlik eden heyette, Fransa Özgürlükler Vakfı Sekreteri **Alain Sourine**, Fransa Büyükelçisi **Eric Rouleau** ve eşi, elçilik görevlileri, Fransızca-Kürtçe tercümanı Fransız bayan **Berlowitz** ile politik göçmenlik hakkı kazanıp Fransa'da yaşayan Diyarbakır Silvan'lı **Remzi Kızıl** bulunuyordu. Bunun yanında geziye eşlik edenler arasında ise SHP Malatya milletvekili **İbrahim Aksoy**, Diyarbakır milletvekili **M.Kahraman**, Mardin milletvekili **Ahmet Türk** ve ANAP Mardin milletvekili **Nurettin Yılmaz** vardı. Ayrıca **Reuter** ajansı ile Fransız **Liberation** gazetesi de geziyi izliyordu.

Daniele Mitterand: Peşmerge sözcüleri, kendilerine siyasi mültecilik hakkı tanınmasının, Türkiye için de iyi olacağını anlattılar.

Günlük basına ayrıntıları yansıtmayan bu gezide, kamuoyunun da bilgisi dışında kalan, ilginç gözlemler yapılıyordu. Ayrıca televizyonda 22 Mayıs günü yayınlanan **Ertürk Yöndem** damgalı ve Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye yapılan "saldırıları" yorumlamayı amaçlayan programda ise, bu gözlemlerin tam tersi bir görüntü ortaya konuyordu.

Dirilecek kadar yiyecek...

Bayan Mitterand'ın gezisinin ilk durağı olan Muş-Varto yolu üzerindeki peşmerge kampında durum içi açıcı değildi. Yerleşim alanı çamurlu, evler tek katlı, boyasız ve badanasızdı. Üç küçük oda, bir salon ve bir mutfaktan oluşan evde 4-5 aile birlikte yaşıyordu. 24 ile 32 arasında değişen insan, bu evlerde bir ailenin ayrısı olduğunu neredeyse unutmuştu. Peşmergeler, **"Savaştığımız dağlar bu yerlerden çok daha rahattı"**, diyorlardı.

8750 kişinin yaşadığı bu kampta, 2 hemşire ve 4 doktor vardı. İlaç yetersizliğinden ve diğer eksiklerden, 160 kişi yaşamını kaybetmişti.

Beslenme yetersizdi. Günde bir aileye 200 gr. pirinç, dört aileye ise 1,5 kg et veriliyordu. Verilen nohut ve mercimeğin bazen kurtlandığına da tanık olunuyordu. Peşmerge sözcülerinden **Hasan Barwandan, "Bize nereden gönderildiğini bilmediğimiz 30 ton yiyeceğimiz çalındı"**, diyordu. Ve, **"hiç olmazsa dirilecek kadar yiyecek"**, istiyordu.

Peşmergelerin üzerinde, ucak savaştan kaçtıkları gün bulunan giysileri vardı. Sözcü bu konuda da, **"Kadınlarımız hâlâ geçen yazdan kalan elbiselerini giyiyorlar. Üstümüzdekileri yıkıyoruz, kurutuyoruz ve daha sonra tekrar giyiyoruz"**, diyordu.

Daniela Mitterand'ın **"Kendi dilinizde eğitim yapabiliyor musunuz?"** sorusunu, peşmerge çocukları, okulları, defterleri, kitapları kalemleri olmadığını söyleyerek yanıtlıyorlardı. Bir peşmerge çocuğu, **"Sen okula gittin mi?"** sorusuna, **"Evet gidiyordum. Saddam köylerimizi bombalayınca buraya kaçtım"**, diye yanıt veriyor ve ekliyordu: "Güzel elbiseler, temiz yiyecek ve okumak istiyorum".

Peşmerge Serdest Ömer, ise isteklerini şöyle dile getiriyordu:

"Bize Irak'a gitmek isteyip istemediğimizi soruyorsunuz, elbetteki ülkemiz topraklarına gitmek isteriz; çünkü oralar için kan verdik, can verdik fakat bu koşullarda dönmek istemiyoruz. Irak'ın yakıp yıktığı köylerimiz kasabalarımız hâlâ işgal altında. Irak işgalcileri çekilmedikçe, gitmek istemeyiz.

Çocuklarımıza kendi dillerinde eğitim veriyoruz. Şunu söyleyeyim: 250 kadar öğretmenimiz ve 20 kadar mollamız (imam) var. Ayrıca 4 mühendis, 15 kadar terzimiz var. İçimizden Irak'a giderler oldu, fakat bunlar bizden değildi. 110 kadar Saddam işbirlikçisi vardı. Bunları kaçarken esir aldık, beraberimizde getirdik. Biz Saddam gibi gaddar olmadığımız için bu Caş'ları (hain) Irak'a geri gönderdik. İsteğimizin en başında elbetteki yanıp tutuştuğumuz ve uğruna öldüğümüz bağımsız ve özgür bir Kurdistan var. Ancak şu anda en önemli isteğimiz "kürt siyasi mültecisi" olarak kabul edilmemizdir. Türkiye'nin bunu kabul etmesi durumunda, kendisi için de iyi olacağı inancındayız. Çünkü Türkiye'nin iktisaden zayıf olduğunu biliyoruz. Bizi bu şekli ile daha fazla besleyemez. Fakat uluslararası statülere uygun, siyasi mültecilik hakkını elde edersek, dünyanın iyi yürekli insanlarından bize yardım gelecektir. Irak'taki topraklarımızın sahibini soruyorsunuz. Elbetteki üzerinde yaşayan ve uğruna ölen bizlerindir. Bu topraklar üzerinde kimimiz savaşırken, kimimiz de toprağı işler ve hayvancılık yapardı..."

Diyarbakır'da Mitterand'a ilgi

Muş dönüşü Mitterand ve beraberindekileri, Diyarbakır peşmerge kampının girişinde karşılayan kürtler, Fransız bayrakları, KDP önderi Mesud Barzani'nin posterleriyle, "Biji Mitterand, Biji Franse, Biji Kurdistan" diyorlardı. Türkçe, kürtçe ve fransızca yazılı pankartlarda da, "Türkiye'de bulunan Iraklı kürtler adına değerli misafirimiz, madame Daniele Mitterand, hoşgeldiniz", yazılıydı.

Lice depremzedeleri için yapılmış olan, dörder katlı binalardan oluşan bu geçici yerleşim yerinde, 13 bin kişi yaşıyordu. Bu kampta da bir dairede dört aile yaşıyordu. En büyük sorunları su, yakacak gaz, tüp vb. Çoğu öğrenci olmasına karşın, hiç kimse iftar yapmak için evine girmiyordu. Herkes alanda doğan anıyor, kadınlar da zılgıt çalarak destekliyorlardı. Çocuklar omuzlarda, bir ellerinde fransız bayrakları, öbür ellerinde Mesud Barzani resimleri.

Peşmergeler, kadınlar, çocuklar, Bayan Mitterand'ın el sallayarak ve gülerek veda edişinin devamını bekliyor, "haklı davamızı unutma" der gibi bakıyorlardı.

Kürt peşmergelere 'mültecilik' statüsü uygulanacak mı?

"MİLLETLERARASI ANLAŞMALARA UYMAK ZORUNLUDUR"

Adımlar (Diyarbakır)-Kuzey Irak'tan Türkiye'ye göç eden ve Güneydoğu'daki göçmen kamplarından birinde yaşayan kürt peşmergelerden **İbrahim Abdulkerim**, bir süre önce, avukatlar **Özgür Gencan ve M.Sezgin Tanrıkulu**'ya başvurarak, "mültecilik" statüsü tanınması hakkını yargıya getirdi. İki avukat, Abdulkerim'in başvurusunu, 17 Mart günü, bir dilekçeyle Valiliğe ilettiler. Aradan iki ay geçti ve hâlâ bir yanıt alınamadı. Böylece sorunu yargıya götürme hakkı doğmuş oldu. Avukatlar, **"kürt peşmergelere 'mültecilik' statüsü tanınması ve 'mültecilik' statüsünün uygulanması"** talebiyle, önümüzdeki günlerde konuyu yargıya getirecekler. Konunun ayrıntılarını öğrenmek için, Özgür Gencan ve M.Sezgin Tanrıkulu ile görüştük.

— Kürt peşmergelerinin statülerinin belirsizliği ya da 'mültecilik' statüsünün tanınmamış olması, kürt peşmergelerin en önemli sorunları olarak görünüyor. 'Mültecilik' statüsü peşmergelere hangi olanakları sağlayacak?

— ***Gencan-Tanrıkulu:*** Uluslararası ilişkilerde devletler arası hukuk ilkeleri var. Bu ilkelere göre, insanlar; vatandaşlar, yabancılar ve mülteciler olmak üzere üç grupta toplanıyor. Peşmergelerin vatandaşımız olmadığı, aynı zamanda yabancı da olmadıkları açıktır. Mülteciliği ise, 28 Temmuz 1951 tarihli Cenevre anlaşması şöyle tanımlıyor: "Mülteci ırkı, dini, tabiyeti muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrayacağından korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu korkuya binaen istifade etmek istemeyen yahut tabiyeti yoksa bahis konusu hadiseler neticesinde evvelce mutaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa oraya dönemeyen veya mezkur korkuya binaen dönmek istemeyen şahıs". Görüldüğü gibi, peşmergelerin durumu bu tanıma uymaktadır. Statü belirsizliği yoktur. Mülteci olarak statüleri belirlenmelidir.

Mültecilik statüsü tanınınca, peşmergeler elbette belli haklardan yararlanacaklar. Bu haklar başlıca şunlardır: Uluslararası alanda serbestçe dolaşım hakkı.

b) Sığındıkları ülkenin, yani Türkiye'nin vatandaşlarına tanıdıkları haklardan yararlanabilme.

c) Birleşmiş Milletler mülteciler komiserliğinin yapacağı bütün yardımlardan yararlanma hakkı.

Bu hakların sağlanmasıyla peşmergelerin barınma, giyecek, yiyecek, sağlık vb. sorunları çözümlenebilecek. Uluslararası yardımlar engelsiz ellerine ulaşabilecek. Eğer peşmergelerin neyden yararlanması gibi bir politika güdülmüyorsa, doğal olarak mültecilik statüsü tanınmalıdır.

— Bugüne kadar yapılan yardımlar yerlerine ulaştı mı?

— ***Gencan-Tanrıkulu:*** Hayır ulaşmadı. Yapılan bir uluslararası yardım kampanyası sonucu, Diyarbakır PTT'sine 400 koli ve DDY ambarına 904 kg'lık yardım geldi. Gelen yardımın posta ve taşıma ücretleri tarafımızdan ödenerek yerlerine ulaştırılması talebimize, Valilikten yanıt alamadık. Diyarbakır Gümrük Müdürlüğü ve Malatya Gümrük Başmüdürlüğü'ne yapılan başvurumuza ise, Genel Müdürlük yetkilidir yanıtı verildi. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü'ne 16 Mart'ta yaptığımız yazılı başvuru ise reddedildi. Bu nedenle, gelen yardımların iadesi için Diyarbakır Gümrük Müdürlüğü'ne başvuracağız.

— Açacağınız davada peşmergeler lehine hangi hukuksal dayanakları savunacaksınız, dayanaklarınız nelerdir?

— ***Gencan-Tanrıkulu:*** Davayı şu hukuksal temellerle savunacağız.

1- Anayasa'nın 90. maddesi, "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir", diyor. Bu nedenle bizim göstereceğimiz milletlerarası anlaşmalara uymak zorunludur.

2-10 Aralık 1948 tarihli insan hakları evrensel beyannamesi, "Herkes zulüm karşısında başka memleketlerde mülteci olarak kabulünü talep etmek ve bu memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkına haizdir", demektedir. Irak'lı kürtlerin Irak'ta zulüm gördükleri tartışmasız bir gerçektir. O halde Irak'lı kürtler Türkiye'den mülteci olarak kabullerini talep etmek ve Türkiye'de mülteci muamelesi görmek haklarına sahiptirler.

3- Daha önce sözünü ettiğimiz, 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de imzalanmış olan mültecilerin hukuki durumuna dair sözleşmenin birinci maddesindeki tanım ile kürt peşmergelerin durumu kıyaslanırsa, onların bu tanıma uyduğu görülecektir. Türkiye bu konuda uluslararası sözleşmelere doğudan olabilecek mülteci isteminlerine çekince koyarak kendisine takdir hakkı tanımıştır. Bu çekincenin peşmergeler aleyhine kullanılması insan hakları evrensel beyannamesine aykırı bir tutum olacaktır.

4- 2510 sayılı iskan kanunun 3. maddesine göre de, "Türkiye'de yerleşmek maksadıyla olmayıp bir zaruret ilcasıyla oturmak üzere sığınanlara mülteci denir."

— Hukuksal dayanaklarınızın çok güçlü olduğu açıktır. Ancak konunun yargıya intikal etmiş olmasında birlikte salt hukuksal bir sorun olmadığıda açıktır. İnsan haklarına duyarlı tüm kesimler bu davayı ilgiyle izleyecekler. İnsan hakları savunucularından dava için nasıl bir destek talep edeceksiniz?

— ***Gencan:*** Bizim hukukçu olarak yapabileceğimiz, sorunu yargıya götürmek ve oradan olumlu bir karar çıkarmak. Ancak biliyorsunuz ben aynı zamanda İHD Genel Yönetim Kurulu üyesiyim. Derneğimiz bünyesinde politik göçmenler komisyonu var. Sorun bu komisyonun ilgi alanına giriyor ve destek görebilir.

Prof.Dr. Nusret Fişek

HEKİMLER HAKLIDIR, EYLEMLER SÜRMELİ

Bakan'ın görevi, nitelikli sağlık hizmeti verdirmektir. Hastaya yeterli zaman ayırmaya karşı çıkmak, "nitelikli hizmet vermeyin" demekle eşanlamlıdır.

Fotoğraf: Mehmet Güzel

■ Özen Aşut

Bir yılı aşkın bir süredir, toplumda, pek de alışkın olmadığımız bir ses duyuluyor. Bu ses hekimlerin ve öteki sağlıkçıların sesi... Sağlık alanındaki bunalımın yarattığı sorunlar çığ gibi büyürken, halkın hoşnutsuzluğu sık sık dile getiriliyor; suçlu olarak da çoğu kez hekimler, sağlıkçılar gösteriliyor. Oysa onlar da toplumsal sorunlardan paylarını almaktadırlar. Hekimler son 9 yıl içinde büyük ekonomik kayıplara uğradılar, devsağlık sorunları onların omuzlarına yüklendi. İşte özellikle son aylarda tanık olduğumuz ses, bu sestir. Onların savaşımı, hem kendi haklarını arama, hem de halkımıza daha iyi sağlık hizmeti sunabilme savaşımıdır.

Bu söyleşide, hekimlerin ön bayrağı Türk Tabipler Birliği (TTB) Merkez Konseyi Başkanı ve hasta yatağından kalkarak meslektaşlarının eylemlerini destekleyen Prof.Dr. Nusret Fişek'in görüşlerine yer veriyoruz.

— Sayın hocam, daha önceleri oldukça sessiz bir kitleydiler. 1980'lerin son yıllarında hekimlerin seslerini yükseltmeleri nedendir? Hekimler ne istiyorlar?

— *Fişek:* Niçin bugün sorusunu yanıtlamak güç. Niçin daha önce olmadı diye düşünmüyor insan... Türkiye'deki genel huzursuzluğun hekim topluluğuna yansımaması olanaksızdı. Hekim deyince, çoğu kimsenin aklına çok para kazanan ve mali sorunu olmayan biri gelir. Belki bir kesim hekim için bu doğru, ama bugün hekimlerin büyük çoğunluğu, orta sınıf halkın çektiği sıkıntıları çekiyor.

— Kapı kapı dolaşıp iş arayan hekim geliyor. Tüm bunlara yol açan yanlış politikalar nelerdir? 1980 sonrasında neler oldu?

— *Fişek:* Sağlık hizmetlerinin daha iyi yürütülebilmesi ve hastaların kamu sağlık hizmetinden hoşnut olmalarının önündeki en önemli engel, hükümetin, "tüm halkın sağlık hizmetinden yararlanabilmesi" ilkesine önem vermeyişidir. Bu ilgisizliğin birinci göstergesi, kamu kesiminin sağlık için yaptığı harcamadır. 1985'de yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye'de kamu sağlık harcamaları, yılda kişi başına 12 dolardır. Oysa bu değer Batı ülkelerinde 1000 dolardır. Başka bir gösterge, hekim istihdam politikasındaki yanlışlıktır. Bir hekim aynı işi hem kamuda, hem de özelde yapamamalı. Başka bir nokta, sağlık işletmeciliğindeki yetersizliktir. Aynı para ve insangücüyle, daha iyi bir hizmet sağlayabilme olanağı vardır. Ama yönlendirecek kişi gerekli.

— Zorunlu hizmet, 1980 öncesinde halk sağlıkçılarının ellerinde bulunan bir ilkeydi. Burada bir çelişki var mı? Ya da o zaman savunulanla bugünkü uygulama arasında ne fark var?

— *Fişek:* Çelişki yok. Tek başına zorunlu hizmet hiçbir sorunu çözmez. Yeterli araç, gereç, ilaç ve yardımcı eleman olmadan, o hekimden yararlanılamaz. 1980 sonrası hükümetlerin, sağlığı geliştirmek gibi bir niyetleri olmadığından, zorunlu hizmetin hiçbir anlamı ve yararı yok. Hemen vazgeçilmesi gereken bir uygulamadır.

— Tabip odalarının, hekimlerin sorunlarına çözüm aramakta, ayrıca hekimlik ahlakı ve meslek kurallarının dışına çıkan meslektaşlara yaptırım uygulamada ne gibi güçlükleri var?

— *Fişek:* Odalar, hekimlerin denetimi işinde başarılı değiller. Bunun iki nedeni var. Birincisi, oda yöneticileri seçimle göreve geliyor ve hekimlerden oluşuyor. Bu arkadaşların, asıl işleri de var. Bu koşullarda, bütün hizmetleri yapmalarını bekleyemeyiz.

— Hocam hekimlerin denetimi konusunu görmüşken, işkence karşısında hekim sorumluluğuna ilişkin görüşünüzü almak istiyorum. Örneğin, işkence karşısındaki tavırları nedeniyle TTB'nin cezalandırdığı hekimler olduğunu biliyoruz. TTB'nin ve tabip odalarının, bu konudaki girişimleri yeterli ve etkili oldu mu? İşkence görenlere rapor vermesi nedeniyle yönetsel önlemler ve baskılarla karşılaşan hekimlere, TTB yardımcı olabildi mi?

— *Fişek:* İşkence konusunda TTB'nin, İçişleri ve Adalet Bakanlıkları'na şikayette bulunmak dışında yapabileceği bir şey yok. Hekim, işkence karşısında bağımsız tavır koyamıyor. Cezaevi müdürü hekimin amiri oluyor ve sicilini etkileyebiliyor. Bu nedenle, hekimler çekingen oluyor. Kimi yerlerde, sağlık ocağı hekimi cezaevine de bakıyor; sicil amiri kaymakam. Oysa hekimin bağımsızlığı, hakiminki kadar önemli. Hakimin kaymakama bağımlı olması düşünülebilir mi? Ama hakim, bağımlı olan hekimin verdiği rapora göre karar veriyor.

— TTB işkenceye adı karışmış hekimlere yönelik neler yapabildi? Bu ve benzeri konularda verilen cezalar uygulanabiliyor mu?

— *Fişek:* Biz bu hekimleri onur kuruluna sevk ediyoruz. İşkence nedeniyle ceza alan 8-10 hekim var. Ancak, TTB cezayı veriyor, denetleme olanağı yok. Ve sonuçta ceza uygulanmıyor; bir hekim meslekten men cezası aldığı halde çalışabiliyor.

— Hocam, şimdi hekim-toplum ilişkilerinin en önemli ögelerinden oluşturan tedavi edici sağlık hizmetlerine geçmek istiyorum. Özellikle 1980'li yıllarda bu hizmetlerde yaşanan büyük bunalım, hatta kişiye yönelik hizmetin tıkandığına dikkat çekiyor. Size bu alanda, hekimleri ve hastaları kurtarmak için öncelikle ne yapılmalı?

— *Fişek:* Hastanın iyileştirilmesi acil durum. Hasta bakımını aksatmak olmaz. Her hasta kişiye hizmet verebilmek, birinci basamak (temel) sağlık hizmetinin yaygın ve ulaşılabilir olmasıyla olanaklıdır. İkinci nokta, tedavi olabilmek, ekonomik güç sorunu olmamak, yani herkese ücretsiz temel sağlık hizmeti sağlanmalı.

— Bugünün koşullarında, öncelikle ne yapılabilir? Hastanelerin nefes alabilmesi, hastaların kapılarda bekletilmemesi ya da ortada kalmamaları için...

— *Fişek:* Öncelikle bugünkü siyasal iktidarın egemen kılmaya çalıştığı anlayışın değişmesi gerekir. Hekimlerin her hastaya 15-20 dakika ayırmaya başlamaları çok anlamlı. Geç kalmış bir uygulamadır.

— Oysa Sağlık Bakanı, hekimlerin bu uygulamaya derhal son vermesini istemiş...

— *Fişek:* Bakan'ın görevi, nitelikli sağlık hizmeti verdirmektir. Başka bir ülkede olsa, bu sözler nedeniyle Bakan'ın sandalyesi kayardı. Çünkü hastaya yeterli zaman ayırmaya karşı çıkmak, "nitelikli hizmet vermeyin" demekle eşanlamlıdır.

— Hekimlerin ve öteki sağlıkçıların sorunlarına çözüm arama, daha ileri hak ve ekonomik haklar yolunda ne tip örgütlenmelere gereksinimleri var? Bugünkü yasal çerçevede sendika kurulabilir mi?

— *Fişek:* Sendika kurulabilir. Ancak bugün TTB'den daha fazla bir şey yapamaz. Hiç olmazsa bir, anayasal bir kamu kuruluşuyuz. Grev ve toplu sözleşme hakkı olmayan bir sendika, sorunlara çözüm bulamaz.

— Her zamanki gibi yaşlı olan bu söyleşi için, çok teşekkür ediyoruz. □

ANKARA'DAN

ŞHP'nin "Yazar"ı kim?

Vahit Özmenek

Geçen yıl, 25 Haziran 1988 günü, yani yaklaşık bir yıl önce Atatürk Spor Salonu'nda başlayan SHP Olağan 2. Kurultayı'nda, salonu hınca hınç dolduran kalabalığın kendince biçim ve içerik değerlendirmesini yapmaya çalışırken gönendiğimin ayırdına varmıştım ilk önce. Haklı da sayılırdım.

Evet, tam bir hafta önce yine bu salonda, çok daha değişik bir kalabalığın ortasında iktidar partisinin Genel Başkanı, Başbakan Turgut Özal'a suikast girişiminde bulunuluyor. Başbakan yaralanıyor, silahlar patlıyor, yerlerde yuvarlananlar, yaralananlar, dinleyici sıralarında kendilerini yere atıp ölüm rüzgârından korunmaya çalışan insanlar...

Vah vah vah! Türkiye'de bütün gücü elinde bulunduran iktidar partisi kongre yapıyordu... Suikastçı yaralı olarak yakalanıp götürüldükten sonra da,

— Komünistler Moskova'ya!

Neyse ki, vuran da vurulan da, kalan, izleyen herkes sağ-salim çıktı da, kongre tamamlanabildi... Suikastçının da siyasal meşrebi hiç de istenildiği gibi değil, olduğu gibi çıktı.

Bir hafta sonra aynı salonda, SHP Kurultayı, son derece vakur, ergin, olgun, demokratik; ister yanında olun, ister karşısında olun, herkesi etkileyen coşkulu bir havada yapıldı. 26 Haziran günü de, Avrupa Futbol Şampiyonası final maçı TV'den gündüz saatlerinde naklen yayınlanırken de eksilmeyen bir kalabalıkla sürdü ve geç saatlerde herkesin kabul ettiği demokratik bir sonuçla noktalandı.

Bunları düşünürken, 14 Mayıs 1988 gününe de döndüğümü anımsıyorum. Evet, bu salonda, bir hafta önceki sefaleti atlayarak 14 Mayıs'a dönersek, o gün de güzel bir kongre yapılmıştı. DYP'nin 2. Olağan Büyük Kongresi. Olgun, deneyli kadrolar; haklan var, devamı olduklarını söyledikleri Demokratik Parti'nin serbest seçimle ve genel oy ile iktidara gelişinin 38. yıldönümünü de kutluyorlardı... O gün de gönenmiştim.

Kongrelerini güzel yapan partiler, çok değil sekiz ay içinde yaptıklarının sonuçlarını gördüler. 25 Eylül 1988 halkoylaması ve 26 Mart yerel seçimleri, kongresini kötü yapan iktidar partisinin layık olduğu sonuçları verdi. Geçen yıl bu aylarda genel oy'un yüzde 38 desteğiyle birinci parti konumundaki ANAP, bugün yüzde 21,75'le değil birinci parti, değil ikinci parti, buçuk parti konumunda. Normal ve demokratik koşullarda yapılacak (normal ve demokratik diyorum) bir genel seçimde de yüzde 10 barajını bile aşamayacak durumda.

* * *

Daha da geride bıraktığımız yıllarda şöyle bir belleği dolaştırmaya yapıyorum. Halkçı Parti'nin, SODEP'in, pek de haksız sayılmazlar, oluş, solukusuz kongreleri... DYP'nin Mehmet Yazar'la ister istemez hedef edilen truva atı temizleme ve ayakları üzerinde durabilme kongreleri...

Başkentte hep birlikte gözledik, yaşadık o günleri.

Siyasal yaşamın mümkün olabildiğince doğal akışı bu partileri bugünlere getirdi.

Demokratik soğukkanlılıkları ve beklentileri olan herkesi sevindirmesi gereken gelişmelerdi bunlar.

Halkla, örgütüyle, tabanı ve gövdesiyle demokratik duyarlılıkları paylaşan her siyasal partinin başarı ufku elbette bu vaadlerden geçer ve de geçmelidir.

Başarısızlıklar, halk önünde ve örgüt önünde ve içinde demokratik kandolaşımındaki aksaklıklarda aranmalıdır ve bulunmalıdır.

* * *

Şimdi başkentte ve bütün Türkiye'de gözler, birinci parti konumundaki SHP'nin 4 Haziran'da yapacağı Olağanüstü Kurultay'da.

Ne olacak? diye soruluyor.

Kimisi ellerini ovuşturuyor, kimisi endişede, kimileri kuşkulu, kimisi sıkıntılı bir bekleyişle...

Demokrasi için "umutla" diyebilmek için, çok değil bir yıl önce yapılmış Büyük Kurultay'ın ölçüt ve geliştirilmesi koşulunu öne almak gerekiyor.

Ve öyle görünüyor ki, SHP, DYP'nin Mehmet Yazar'la yaptığı kongreye benzer bir gelişmeye doğru yol alıyor. Şimdiki ANAP'lı Mehmet Yazar'ın arkasında kimler vardı? DYP soruyu çözdü, düze çıktı. İlginçtir ki, SHP'li "Yazar"ın da arkasında aynı kişiler ve güç merkezleri var.

SHP Kurultayı bu soruyu iyice sorar yanıtını bulursa, içindeki "Yazar"ın kişiliğini aydınlatırsa, kimbilir belki kendisine de iyilik eder...

Birlik süreci gelişirken

TARTIŞMA NASIL SOMUTLANABİLİR?

Netlik sağlanana kadar böyle bir partiye taraftar olan olmayan herkesin katılabileceği, hiçbir ambargo konulmaması gereken tartışma, daha sonra birleşme eğiliminde olanların iradesiyle yasal komünist partisini, onun programını ve niteliğini tartışma düzlemine çıkartılabilir.

■ Umur Coşkun

Marksistler arasında, ekseni birlik, yasallık ve yenilenme olan tartışmalar yeni boyutlar kazanıyor. Birlik, yasallık ve yenilenmenin tartışma ekseni olması, herhangi bir hareketin bu üçlüyü sloganlaştırmasından değil, tartışmalara katılanların, durumlarını onlara göre değerlendirmeye ve geliştirmeye önem verdiği kerteler olmalarından kaynaklanıyor. Yurt içinde olduğu kadar yurt dışında da, şimdilik belirgin bir düzenliliğe kavuşmamış ve sınırlı platformlarda, birlik ve ayrılık noktalarının ele alındığı, kimlerin hangi ilkeler üzerinde birleşebileceğinin tartışıldığı toplantılar yapılıyor.

Yayın organları tartışma sürecini kimi alanlarda yoğunlaştırıyorlar. Değişik marksist çevrelerden isimler, Adımlar gazetesinde "Nasıl Bir Program", Görüş dergisinde "Nasıl Bir Parti" sorunlarına ön yaklaşımlarını getiriyorlar. Parti, Program ve üçlü kerteyi dikkate alan konulardaki tartışmaya, özellikle Gelecek, Sosyalist Birlik, Birikim, Gelenek, Yeni Öncü ve Yeni Açılım dergileri dolaylı ve dolaysız katkılar yapıyorlar. Tartışmanın yurt ölçeğinde daha da somutlanması, katkıların zenginleşmesi, düzenli ve sürekli platformlar kazanması olanakları artıyor.

Tartışma ve dolayısıyla birlik süreci böylece gelişirken, varolan partiler ve onların programları ne oluyor? Sürecin neresinde, ne ölçüde yer alıyorlar?

Önce şu tesbitleri yapmak gerekiyor. Marksist bir parti programı belirli ana ilkelere ve temel amaçlara bağlı olarak **içinde bulunulan aşama boyunca** yapılması öngörülen işlemlerin ve eylemlerin, başka bir deyişle acil politik amaçların tümünü kapsamalıdır. Yani ana ilkelerin sabit kalacağını varsayarsak, **birkaç yıl sonra,** ya koşullar değiştiğinden, ya öngörülen politik amaçların yanlışlığı, eksikliği ve ana ilkelere uzak kaldığı anlaşıldığından, ya da bir şekilde içinde bulunulan aşamanın hedeflerine ulaşıldığından, programı yeniden ele almak, temel amaçlara bağlı yeni bir program hazırlamak gerekebilir.

Somutlarsak, Türkiye'de çağdaş bir marksist partinin programı 1980'den önce yazılmış bir programın aynısı ya da benzeri olamaz. Programdan beklenen, sosyalizm temel amacını ilan etmesi yanında, dünyadaki hızlı gelişmeleri, ülkemizdeki çelişkili gelişme sürecini hesaba katan, önümüzdeki birkaç yıl sürecek bir mücadele sonucunda, toplumda, temel amacı yakınlaştıran niteliksel bir değişikliği hedefleyen bir klavuz belge olmasıdır.

Sosyalist Parti Programı 1980'ler sonlarında yazılan bir program olarak, kazandırdığı yasallık boyutu dışında pek tartışılmadı. Bu, programın ve partinin yenilenme kertesini dikkate almadığından olabilir. TBKP programı ise daha açıklanma olanağını bulamadan tartışılmak zorunda kaldı. Bu nedenle de tartışılması sınırlı oldu. Yine de, TBKP Programı'na, 1- iki partinin birleşmesi sonucu oluşan yeni partinin ürünü ve kimliği olarak, 2- yeni bir yaklaşım olarak, 3- bir yasallaşma girişiminin öne çıkan aracı olarak, çokça değinildi.

TBKP olanaklı en geniş marksist sol ile birlikte çağdaş, yasal, yığınsal komünist partisini kurmayı savunduğuna göre TBKP programına ne oluyor? Marksist sola bu program mı dayatılıyor, yoksa TBKP programından vaz mı geçiyor? Herhalde her ikisi de değil. Aynen, TBKP'nin olsun, bir başka örgütün olsun örgütsel varlığının, özgün çalışma ve eylemlerinin, ne kendiliğinden bir dayatma sayılamayacağı, ne de kendiliğinden yokoluşunun beklenemeyeceği gibi. Artık yaşamda yeri olmadığı iyice anlaşılması gereken, başkası aleyhine öne geçme, ağırlık koyma ve politik manevraya dayanan çalışma tarzı söz konusu olmadığı sürece, her örgüt, çevre ve kişiler, bağımsız özgün varlıklarıyla, eylemleriyle siyaset sahnesinde yer alacaktır. Birlik için çalışan herkes katkısını, tüm varlığını birliğe taşıyan politikalarla ortaya koyacaktır. Gerçekten birliğe gidiliyorsa, herbirinin bağımsız etkinliği ve güç kazanması toplamın güç kazanması anlamına gelir. Uyum ve dayanışma için özen göstermenin altını çizerek.

TBKP programının özü ve sözü

Bu noktada verili bir örgütün konumunu nasıl değerlendirmeliyiz? Evet bu örgüt var ve mücadele ediyor, ama ne için? Program söz konusu olduğunda da bir programın özünü ve sözünü ayırdetmek gerekiyor. TBKP Genel Sekreteri **Haydar Kutlu** bu farklılığı şöyle açıklıyor: "Biz yeni tarzda düşünmek gerektiğini kavramış bulunuyoruz; bu temelde teorik ve politik planda kendimizi yenileme uğraşı içindeyiz. Bu yeni yaklaşımımızı TBKP Programı'nda somutlama başarısını gösterdik. Burada başarı her şeye yanıt veren mükemmel, hiç yanlışsız bir program ortaya koyduğumuz anlamında değildir. Kesinlikle böyle değil. Aksine biz programımızdaki **eksikliğin** çok açık farkındayız. Burada başarı yeni yaklaşımımızı yeni bir politik stratejiye dönüştürebilmiş ve bu temelde bir program ortaya koyabilmiş olmamızdadır." (Yeni açılım, Sayı 13, Mayıs 1989, s.8)

Buradan şu anlaşılıyor: TBKP programı mutlak değildir, mutlak olan TBKP'nin, programında da ifadesini bulan yenilenmeci politik yaklaşımlarıdır. Başka bir deyişle TBKP, programı ve varlığıyla birlik sürecine yeni politik konumlarından hareketle katkıda bulunmaya çalışacaktır. Aslında bu söylediklerimizi TBKP programı girişinde de bulmak mümkündür.

Bu metinde, TİP ve TKP'nin birleşmesinin Türkiye Komünist hareketinde tarihsel nedenlerle (ideolojik ve politik değil) oluşan bir ayrılığa son verdiği, TBKP'nin kuruluşunun komünist hareketin birliği açısından tarihsel önemde olduğu söyleniyor.

"TBKP'nin oluşması, aynı zamanda farklı sol parti, hareket ve güçlerin birlikteliği yolunda da ileri bir adımdır" (TBKP Programı, Ekim 1988, İnfo-Media, Duisburg, s.5)

TBKP programı girişinde, program tartışmalarında herhalde üzerinde durulması gereken, yenilenme, güncel politik amaçlar ve temel amaç ilişkileri şu şekilde özetleniyor:

"Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin bu programı günümüzün sorunlarına yanıt veren yeni politik yaklaşımları sistemleştirmeyi, aynı zamanda gerek her iki partinin ortak teorik ilkelerinde sürekliliği, gerekse partilerin kimliğini oluşturan bir dizi konudaki görüş ve anlayışları bakımından köklü bir yenilenmeyi amaçlayan bir programdır.

"TBKP, bugünkü Türkiye ve Dünya koşullarında barış ve demokrasi sorunlarının kazandığı belirleyici önemi temel alarak politik yolunu belirliyor. Bu aşamanın amacı, Barış ve Demokratik yenilenme programının yaşama geçmesi, barış ve demokrasi güçlerinin hükümetinin kurulmasıdır. Bu amaç sol ve demokratik güçlerin işbirliği ile, işçi ve emekçilerin kitlesel mücadelesiyle gerçekleşecektir.

"Halkın temel sorunlarının çözümü ancak TBKP'nin temel amacı sosyalizmde olanaklıdır. İşçi sınıfının öncülüğünde emekçi halkın iktidarı, barışı ve demokrasiyi sürekli güçlendirme geçilecektir. TBKP, sosyalizme barışçıl olarak geçilmesi için tüm gücüyle çalışacaktır. Sosyalizm barışı ve demokrasiyi güçlendirerek gelişecektir." (agy, s.5-6)

Teorik tartışmadan pratiğe dönüş

Marksistlerin teorik ve politik tartışmalarda öze önem vererek mesafe almaları birliği yakınlaştıracaktır. Tartışma süreci yaşamsaldır. Ancak uzun yılların olumsuz birikimlerini taşıyor ve bu nedenle de eylemsiz kalmamalıdır. Bir başka deyişle teorinin pratiği tıkamasına, birlik araç ve yöntemleri göz ardı etmesine izin verilmemelidir.

Lenin, RSDİP 4. Kongresi ve 2. Menşevik Kongresi arifesinde şöyle diyordu: "...şimdi birliği yalnızca **ısrarla istemek,** yalnızca birleşmek **vaadleri** elde etmek değil, fakat -her iki gruptaki örgütlü işçilerin çoğunluğunun basit bir kararı ile- gerçekten birleşmek olanaklıdır. Herhangi bir dayatma olmayacaktır, çünkü ilke olarak birliğe duyulan ihtiyaç herkes tarafından kabul edilmiştir ve işçiler yalnızca, şimdiden ilkesel olarak kararlaştırılmış bir sorunu pratikte çözeceklerdir" (Col. Works C.10, s.38)

Lenin, 1905 yılında sürgünden dönünce kaleme aldığı "Parti'nin Yeniden Örgütlenmesi" adını taşıyan söz konusu yazısında; daha önceleri parti birliğinin "ölü teorisini" yarattıklarını, şimdi "sosyal demokrat" işçilerin parti örgütlerine yığınsal katılımlarıyla ve onların katkılarıyla bu ölü teorinin "yaşayan gerçekliğe" dönüşeceğini; "kimi zaman gereksiz bir sürü teori imalatından" ve "birlik konusunda bunca mürekkep ve bunca kağıt israfından" sonra, "pratiğe biraz daha fazla eğilmeye", artık yalnızca "onda biri teori ve onda dokuz pratik" çözümlere ihtiyaç duyulduğunu vurguluyor.

Türkiye'de marksistlerin birliğe yaklaşım konusunda yukarıdaki görüşlerden çıkartabilecekleri iki anahtar tez var: Birincisi, birlik ve yasallığa dönük daha fazla pratik davranış, yenilenmeye dönük daha çok teorik çalışma, tartışma. İkincisi, "sabırsızlanan işçilerin" yığınsal katkısı almak, yani birliği yığınlardan kopmadan onlarla birlikte gerçekleşen bir süreç haline getirmek. Bunu kendi koşullarımızda Türkiye'nin her yerindeki marksistlerin ve önder emekçilerin birlik sürecine fiili katkısını almak biçiminde de formüle edebiliriz.

Çağdaş, yasal, yığınsal bir komünist partisinin kurulmasına taraftar olanlar, böyle bir parti kurulduğunda onun içinde yer alacak olanlar belirlendikçe, partinin niteliği ve program tartışması farklı bir düzlem kazanacaktır. Netlik sağlanana kadar böyle bir partiye taraftar olan olmayan herkesin katılabileceği, hiçbir ambargo konulmaması gereken tartışma, daha sonra birleşme eğiliminde olanların iradesiyle, yasal komünist partisini, onun programını ve niteliğini tartışma düzlemine çıkartılabilir. O zaman, temel sorunları gölgeleyen "yasal haklar için mücadeleyi erteleme" ya da "parti girişimini yasal engellerin kalkmasına erteleme" endişeleri bir anlam taşımaz. Artık politik kimlikleri belirli insanlar, yasal düzeyde gelişen ve zorlanan süreçleri birlikte değerlendirerek, nasıl bir yasallık sorununa birlikte çözüm getirebilirler. Partinin yasallaşma vadesini ve biçimini ellerinde tutabilirler. Üstelik marksistler böylece hem düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü engelleyen yasalara karşı fiili bir müdahalede bulunmuş olurlar, hem ülke ve dünya sorunları karşısında çözüm önerilerini politik kimlikleriyle savunma olanağını elde ederler. Böylece bugün yasaklı olan herkesin kuruluşuna katılabileceği bir partinin tartışılır olmasıyla, marksistlerin gerçekten ve tüm boyutlarıyla yasal çalışmak istedikleri, tartışmada taraf olan yasaklı partilerin de tüm varlıklarıyla yasal parti içinde yer alacağı tereddütsüz ortaya konmuş olur. Bu, komünist partisinin yasallaşmasının sorumluluğunun, böyle bir partinin kurulmasından yana olan herkes tarafından devralınması demektir.

Birliğin lafzına değil, ruhuna, sözünden çok özüne önem veriyorsak, ilkeleri tartışırken pratikteki tıkanmaların da önüne geçmek istiyorsak böyle "pratik" bir yoldan yürüyebiliriz. □

Uğur Cankoçak

"OLMAZSA OLMAZ KOŞUL PARTİ İÇİ DEMOKRASİDİR"

Dergimiz iki soru soruyor ancak ben bu iki sorunun içeriğinden yararlanarak tek bir yanıt vermeyi doğru buldum.

1968'de Sovyetlerin Çekoslovakya'yı işgal etmesi marksist çevrelerde şok etkisi yaptı. Olayın nedenleri üzerinde Marksizm içi tartışmalar başladı ve işgal, resmi komünistlerin dışında herkes tarafından kınandı. Ardından başka işgaller oldu: Vietnam Kamboçya'yı işgal etti. Çin Vietnam'a saldırdı. Ne oluyordu? Sosyalist ülkeler birbirlerine niçin saldırıyor, niçin işgal ediyordu? Bu soruların yanıtı aranırken eski defterler karıştırılmaya başlandı. 1956 Macaristan olayı hatırlandı. Yugoslavya, Yunan iç savaşı, İspanya iç savaşı ve Sovyetler'deki 1930'lar temizliği belleklerde tazelendi. O günlere kadar burjuva basının uydurması denilen olaylar acaba doğru muydu? Herhalde iyi gitmeyen birşeyler vardı. Neydi bu? Marks mı yanılmıştı? Yoksa uygulama Marksizm dışı mıydı?

Bilindiği gibi, bilimde "kuşku" esastır. Hele, kuşkuyu yaratacak gözlemler varsa, herşey (teori ve pratik) masanın üzerine yatırılır bilimsel yöntemlerle incelenir. Batı'da Marksizm içi tartışmalar bilimsel yöntemlerle yapılırken Sovyetler Birliği ekonomik sorunları ile uğraşmaktaydı.

Ve son olarak Sovyetler Afganistan'ı işgal etti. Afgan halkı işgale karşı beklenenden fazla direndi. Sovyet aydınları içinde de Afganistan işgaline karşı çıkanlar oldu. Bu arada Sovyetler Birliği Genel Sekreteri Brejnev öldü. Bir süre sonra Gorbaçov genel sekreter oldu. Yeni genel sekreter haleflerine hiç benzemiyordu. Tüm dünyayı şaşırtan çıkışlar yaptı. Ardından "açıklık", "yeniden yapılanma" adlarını verdiği politikasını açıkladı, uygulamaya başladı. Bu politika Sovyetler Birliği için olduğu kadar dünyadaki tüm marksistler için de çok şaşırtıcıydı, çünkü; geçmişe dair ürkütücü itirafları ve sert eleştirileri de kapsıyordu.

İlk kez en üst kademede bir Sovyet yetkilisi Sovyet halkının yönetime ilgisizliğinden şikayet ederek demokrasinin gerekliliğinden ve ifade özgürlüğünden söz ediyordu. Bu olumlu çıkış Sovyet halkı ve aydınları tarafından da benimsendi.

Öyle sanıyorum ki, bu yeni politika Sovyetler Birliği ile dünyadaki legal ve illegal komünist partileri arasındaki ilişkilerde de etkili oldu. Onlara özgürleşme, kendi göbeklerini kendileri kesme yolunda telkinler yapıldı.

Böylece, tüm dünyada, sosyalizmin içine düştüğü tıkanıklıktan Gorbaçov'un çıkışlarından sonra, kurtulma şansı doğdu. Farklı sosyalist görüşlerin birbirlerine düşmanca bakmaları yerine demokratik biçimde teori ve pratiği örgütçe tartışma anlayışı yerleşmeye başladı. Öyleki Polonya'da Dayanışma legalleşti, Sovyetler'de çok adaylı seçimler yapıldı, parti adaylarından daha çok oy alan kişiler yönetime geldi, Macaristan'da çok partiye doğru bir gidiş oluştu. Tüm bunlar kanımca marksizmin yetmiş küsur yıl sonra rayına oturmasına dair ilk işaretlerdir.

Türkiye'ye gelince, sosyalist aydınları büyük çoğunluğunun, tüm aydınlarımızın büyük çoğunluğu gibi, Tanzimat kafalı (yani aktarmacı) olmalarından kaynaklanan olumsuzlukları yıllarca yaşadık, yaşamasıya da devam ediyoruz. Üzülerek ifade etmeliyim ki, bizim sosyalistlerimizin büyük çoğunluğu teoriyi okuyup kavramış değillerdir. Türkiye gerçeklerini saptamada da genellikle yanılmışlardır. Doğru kavranmamış bir teorik temel üzerinde Türkiye gerçeklerine dayalı pratikleri yaratabilmek yerine dışardan aldıkları kalıpları ezberleyerek sosyalist mücadeleyi sürdürebileceklerini sandılar. (Bundan TİP'in 1963-1970 dönemini ayrı tutuyorum.) Bu nedenle de başarılı olunamadığı gibi hiçbir ülkede görülmemiş ölçüde fire verildi.

12 Eylül 1980 darbesi sosyalistleri adeta Türkiye'nin gündeminden sildi. Toparlanabilmeleri uzun yıllar aldı. Şimdilerde görülen az tirajlı birçok sosyalist derginin varlığı ile bu dergiler etrafından toplanan az sayıda sosyalistlerdir. Buna bir de tutuklanıp hapse atılacakları yurt dışından gelmeden önce ANAP hükümeti tarafından ilan edilen, buna rağmen gelip tutuklanan TBKP'nin iki lideri ve onlara bağlı olarak gelişen olaylar ile kurucularının büyük çoğunluğunu 1980 öncesi TİKP'lilerin oluşturduğu Sosyalist Parti'yi eklememiz gerekiyor. Görüldüğü gibi manzara pek iç açıcı değil...

Ne var ki yukarda özetlemeye çalıştığım tüm olumsuzluklara rağmen Türkiye sosyalist hareketi henüz birbirinden ayrı ayrı da olsa çok önemli gelişmeleri bağrında taşıyor.

Tanzimat kafalı olmayan, teoriyi bütünüyle kavrayabilen, çok az sayıda da olsa, sosyalist aydınlarımız var. 1960'lı yıllardan beri Marks'ın eserlerinde üzerinde durmadığı örgütlenme sorunu üzerinde kafa yorarak 70 yıllık sosyalizm uygulamasındaki aksaklıkları marksist partinin örgütlenme sorununa bağlayan Mehmet Ali Aybar'ın varlığı Türkiye için önemli bir kazançtır. Kaldı ki sekiz yıllık TİP başkanlığı sırasında Aybar, sosyalist hareketi sıfıra yakın bir noktadan alıp Türkiye'nin politik gündemine getirmeyi başarmıştır. TİP'in temel felsefesi işçilerin partide, devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olması, başta işçi sınıfı olmak üzere bütün emekçi halkın kendi sorunlarına sahip çıkarak hareket etmeleriydi. Nitekim bugün 12 Eylül darbesine ve onun devamcısı ANAP iktidarına rağmen işçi sınıfı aylarca sendikal ve politik önderlik olmadan kendi sorunlarına sahip çıkıyor, çözüm için yepyeni yöntemleri yine kendileri buluyorlar. Bu, aslında "işçi sınıfı adına" hüküm kesen "sendikacılar", "politikacılar", için, eğer duyabilmeyi biliyorlarsa, üzerinde dikkatle durmaları gereken bir konu. Son olarak 30'a yakın dergide dağılmış olmalarına rağmen sosyalistlerin büyük çoğunluğunun birlik içinde hareket etmek gerekliliğini yazıp söylemeleri 89 Türkiye'sinin önemli olayıdır.

Eğer Türkiye'deki tüm marksistler birbirlerine tahammül ederek, saygı duyarak karşısındakini dinleyerek, anlamaya çalışarak, bir masa etrafından toplanabilirler, kendi görüşlerini ısrarsız ve özgürce savunabilir, karşı görüşlere sataşma getirmeden saygılı bir biçimde, bilimsel çerçevede sosyalizmin sorunlarına yanıtlar getirebilirlerse tüm Marksistlerin ortak ürünü bir parti programının çıkabileceğine inanıyorum. Bu programın bence olmazsa olmaz koşulu parti içi demokrasidir. Dergide bana ayrılan yerin çok kısıtlı olması nedeniyle birkaç cümle ile parti içi demokrasiden ne anladığımı söylemek istiyorum. Yukarda değindiğim ortak ürün program, hiç kuşkusuz bilimsel ilkelere ve ödünlerle oluşabilir, partiyi (programı) oluşturanların çoğunluğu azınlıkta kalan sosyalist anlayışlara saygılı olmalı onların görüşlerini parti içinde her fırsatta dile getirmelerine olanak sağlamalıdırlar. Bu demokratik tartışma ve ikna süreci esas görev olan emperyalizm ve burjuvazi ile mücadeleyi hiçbir zaman ihmal ettirmemelidir. Parti tüm gücüyle işçi sınıfının iktidarı için dış güçlerle savaşırken parti içinde partiyi geliştirecek olan sosyalist tartışmalar sürdürülmelidir. Şunu hatırlatmakta yarar görüyorum: Sözünü ettiğim parti legal bir partidir. İllegal çalışmak konusunda ısrarlı olan kişi ya da grupların bu partide bulunmalarında hiçbir yarar yoktur, zarar vardır. Türkiye'de bu güne kadar legaliteyle illegaliteyi birbirine karıştırıldığı için, legalitede de illegalitede de başarıya ulaşılamamıştır. Her çalışma türünün kuralı farklıdır. O çalışma türünün kurallarına uyulursa başarı ihtimali vardır. Devrimci mücadele herşeyden önce hesap kitap meselesidir. İçinde yaşanılan toplumu çok iyi bilmek, nerede ve neye kadar tepki göstereceğini geçmiş deneylere dayanarak tahmin etmek ve karşı güçlerin donanımını, dünya deneylerini hesaba katarak hareket etmek gerekir. □

Oral Çalışlar

"İKTİDAR MÜCADELESİNDE DEVRİMCİ DEĞİŞİM ESASTIR"

1 Sosyalistlerin birliği ve ortak bir parti yaratmak ihtiyacı artık Türkiye devrimcilerinin ertelenemez bir görevi haline gelmiştir. Tabii ki, böyle bir birliğe gidiş sürecinin ilk adımı program tartışması olacaktır. Zaten, hemen her örgüt ve çevre bu konuda düşüncelerini açıklıyorlar. Son 15-20 yıllık zaman dilimi içinde programa yansıması gereken ne gibi olgular ortaya çıktı sorusuna gelince; Olguların ne ölçüde değiştiğini saptamaktan çok, kendi deneyimlerimizi ve dünya pratiğinin önümüze düşünmemiz gereken ne gibi sorular getirdiğini tartışmak daha önemli. Örneğin monolitik ve tek sesli parti eskiden beri hatalı idi, ancak biz bunu kendi pratiğimiz içinde neredeyse daha yeni anlamaya başladık. Başka ülkelerden devrim modeli kopya etmek ve diğer ülkelerin hatalarını ve yaptıklarını gözü kapalı savunmak eskiden de yanlıştı, ama artık böyle bir yanlışı şimdi kimse savunamıyor. Örneğin, Sovyetler Birliği'nin sosyalizm adına başka ülkelere karşı giriştiği işgal ve müdahaleler, bugün geçmişte bu şekilde davranan çevrelerin çoğunluğunca bile benimsenmiyor. Bu tür örnekler uzatılabilir.

Parti programında hesaba katılması gereken ilk koşullardan birisi de, iktidar mücadelesinde devrimci değişimin esas olduğu noktasını saptamaktır. Bütün yolları bir mücadele biçimi olarak reddetmeyen, ancak perspektifini düzenin sınırları dışına uzanan ve her şart altında varlığını sürdürebilecek bir örgüt modelinde ısrarlı olmak gerekiyor.

Sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilerin gerginlikten uzak bir noktaya gelmesi, birlik ve program açısından olumlu bir dış etken görevi yerine getiriyor. Sosyalist ülkelerdeki gelişmeleri dikkatle izleyelim, onların pratiklerinden dersler çıkaralım, ancak kendi programımızı kendimizin yapacağını ve kendi modelimizi kendimizin yaratacağını önemle vurgulayalım. Örneğin o ülkeler, iç ihtiyaçları veya dünya çapındaki politikaları gereği, kendilerince gerekli bazı önermelerde bulunuyorlar ve bir siyaset izliyorlar. Biz onların dediklerini ve yaptıklarını tekrar etmek zorunda değiliz, aynen benimsemek zorunda da değiliz. Uluslararası planda uzlaşma ve yumuşama ile ülke içinde yürütülecek sınıf mücadelesi ihtiyacını birbirine karıştırmamak gerekiyor.

Türkiye'de demokrasi mücadelesinin başarısı, esas olarak halk güçlerinin siyaset arenasında yürütecekleri kitle inisiyatiflerine bağlıdır. Bugün Türkiye'de sağcı siyaset güçlerinin de demokratik tutuma ikna edilmeleri, toplumun örgütlü sesini daha yüksek çıkarabilmesi ve antidemokrasi cephesine darbeler indirmesiyle mümkündür. Program bu noktalarda açık ve net olmalıdır.

Sonuç olarak, program, örgütsel planda kanatlı ve çoğulcu bir parti modeline uygun şekilde, ideolojik planda devrimci marksizmi temel alan, sınıf mücadelesi gerçeğinden kopmayan, siyasi planda ise devrimci dönüşüm ihtiyacı ile günlük yasal mücadele pratiğini ustaca birleştiren bir anlayışa sahip olmalıdır.

2 Gorbaçov ve Deng Siaoping, Sovyetler Birliği'nde ve Çin'de meydana gelen tıkanmaya cevap verebilmek için ortaya çıktılar. Önerdikleri çözüm yolları ve bu soruya verdikleri cevap ayrıca tartışılabilir, fakat bir tıkanma olduğu bu ortada. Bu tıkanmanın esas nedeni, çok demokratik yatan bazı sorunların artık gelip dayatmış olmasıdır. 1930'lar Komintern'inin ve Stalin dönemi uygulamalarının çok ciddi bir sorgulaması ne yazık ki geçmişte yapılamadı. Bu konular Sovyetler Birliği'nde daha yeni gündeme geliyor. Kruşçev döneminde yapılan eleştiriler yüzeyseldir ve yeterli değildir. Üstelik onun ardından Brejnev'le birlikte yeni bir Stalinizm dalgası gelmiş ve olumsuzluklar zirveye tırmanmıştır.

Komintern deneyinin en önemli yanlışlarından birisi, bir merkezden dünya komünist hareketini yönetmeye kalkmasıdır. Her ülkenin kendi özgün pratiği, Sovyetlerin ihtiyaçlarına tabi hale getirilmiştir. Bu ise, kişilikli, kendi ülkesinin gerçeğini kavramaya çalışan, esnek ve etkili bir mücadeleyi engellemiştir. Bu deneylerin en büyük dramlarından birisini Yunan Komünist Partisi Yunan iç savaşı sırasında yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Tito bağımsız bir yol izlediği için hain ve dönek damgasını yedi. Yunan Komünist Partisi lideri Zaharyadis, gözünü Sovyetlere dikip, ne yapacağını diye beklediği için sadık komünist sayıldı. Tito faşizme karşı mücadeleyi başarıya ulaştırdı, ama Zaharyadis önüne gelen büyük bir olanağı, Stalin'in sadık bir izleyicisi olarak, binlerin ölümü pahasına çarçur etti. Yine Mao, Komintern'in merkezi direktiflerinden uzak davranabildiği için devrimi başarıya ulaştırabilmiştir. Keza, Brejnev döneminde Sovyet çizgisindeki Komünist Partilerin özgün siyaset izlemediklerini, bir tekrarcılıkla yetindiklerini biliyoruz.

Şefik Hüsnü dönemi TKP'sinin de, bu açıdan ciddi bir eleştiriye ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Zeki Baştımar ve İ.Bilen TKP'si ise bu konuda bir daha yaşanmaması gereken olağanüstü olumsuz bir örnektir. Onların perspektifleri bir Sovyet seksiyonu olmaktan öteye gidememiştir. TKP'nin 1930'lardaki Kemalizm değerlendirilmesi ele alınmalı, milli mesele konusundaki tutumu ciddi şekilde gözden geçirilmelidir. Yasal mücadele ve diğer mücadele biçimleri konusundaki deneyleri yeniden değerlendirilmelidir. Bu konular daha çoğaltılabilir. TKP tecrübesi, başlı başına ciddi bir araştırmayı ve yeniden değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Program tartışmasında, Milli Demokratik Devrim ve Sosyalist Devrim tezleri ve o dönemin tartışmaları, günümüzün perspektifleri açısından, irdelenmeli. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısı, ciddi şekilde araştırılmalı, emperyalizmle ülke ilişkisi, günümüzün dünyası açısından yeniden netleştirilmelidir.

Program tartışmasında, geçmiş muhasebesinin önemli bir unsur olduğu inancındayım, çünkü bir çok sorunu geçmiş hatalarımızı gözden geçirerek aşabileceğiz. Bunun buğünden örneklerini görüyoruz. Sizin sorularınız da bu ihtiyaca yönelik nitelikte. Hepimizin bir tarihi ve geçmişi var, bunları yok sayamayız, önemli olan olumsuzluklarımızı geride bırakarak, olumlu yanlarımızı birliğe taşıyabilmektir.

DEMOKRASİ SORGULANIYOR

Ankara'ya göz yaşları yine taşınmıştı. Kent içinde, özellikle Çevre Sokak yakınlarında yine olağanüstü önlemler alınmıştı. TBKP liderleri **Nihat Sargın** ve **Haydar Kutlu**'nun DGM'de sorgulanmalarına devam ediliyordu. İstanbul'dan davayı izlemek üzere otobüslerle Ankara'ya gelen avukat ve izleyiciler yine Kazan'da durdurulmak istendi. Ancak avukat ve izleyiciler ısrarlı çabaları ve uzun tartışmalardan sonra Ankara'ya girebildiler. Bu kez Çevre Sokak'ta polis izleyicilere saldırarak dağıttı. **Munise Sökmen** ve **Güzel Isyderin**'i gözaltına aldılar.

Duruşma, dava dosyasındaki delillerin okunmasıyla başladı. Daha sonra TBKP Program Taslağı'nın okunmasına başlandı. Avukat **Necla Fertan**, program taslağının okunmasına ara verildiğinde, avukatların tahliye isteminı içeren dilekçesini mahkeme heyetine sundu. Yargıçlar, tahliye istemini bir kez daha reddederek duruşmayı 16 Haziran 1989 gününe erteledi.

18 Mayıs'taki duruşmayı, Demokrasi Kurultayı'nda seçilen "Demokrasiyi İzleme Komitesi"nden **Sadun Aren, Cevat Geray, Tevfik Çavdar, Vecihi Timuroğlu, Ozcan Kesgeç, Güngör Aydın, Umur Coşkun, Hasan Yalçın, Fatih Gümüş, Haluk Gerger** ile **Halil Berktay** da izlediler.

Federal Almanya'dan **Klaus H. Jann** (F. Almanya Komünist Partisi'ni temsilen), **Petra Finsterle** (Türkiyeli Demokratlarla Dayanışma Komitesi'ni temsilen), **Eva Klippstein** (Uluslararası Af Örgütü'nü temsilen), Yunanistan'dan **Manolis Petrakis** (Petrol İşçileri Konfederasyonu Başkanı), **Katherina Agapidou** (Sağlık İşçileri Konfederasyonu Yön. Kur. Üyesi) ve Fransa'dan **Helene Ambard** (Revolution Dergisi) da duruşmayı izleyen konuklardı.

"Demokrasiyi İzleme Kurulu" adına duruşmayı izleyen **Haluk Gerger, Cevat Geray, Güngör Aydın** ve **Hasan Yalçın** izlenimlerini gazetemize anlattılar.

Fotoğraf: Mehmet Werner

DEMOKRASİYİ İZLEDİK...

Haluk Gerger

Ankara'da 29-30 Nisan 1989 tarihlerinde toplanan 1. Demokrasi Kurultayı'nın verdiği "politik davaları gözleme" göreviyle "Demokrasi İzleme Kurulu" adına gittiğimiz Kutlu-Sargın Davası gerçekten "güldürürken ağlatan" cinsten olaylarla dolu geçti. Bunları hakkıyla yazabilmek içinse, ancak Aziz Nesin gibi bir ustanın gözlem ve kalem gücüne sahip olmak gerek.

"Macera" sabah evden ayrılırken başladı. Evden çıkarken Rennan sıkı sıkıya tembih ediyordu: "Lütfen mahkemeden sonra sağ-salim olduğunu bana bildir, telefon et!" Bir duyan olsa (ve tabii o "duyan" Türk olmasa) bir mahkeme izlemeye değil de cenke gittiğimi ya da kara çelvesinde sanık olduğumu sanırdı. Asansörün kapısında Rennan ekliyor: "Polislere dikkat et, takışma, cebindekini kontrol et, sakın kaybetme!" "Cebimdeki" tek silahım, Rennan'ın hatırlattığı, benim de yolda sık sık kontrol ettiğim nüfus cüzdanım. Öyle ya, onsuz gidip de dönmemek vardı...

Rennan'ın arkamdan su döküp dökmediğini bilmiyorum ama, Çevre sokağın başına geldiğimde elimi can havliyle cüzdanıma attığımı hatırlıyorum; nüfus cüzdanım yerindeydi. DGM'ye gidemeyebilirdim ama, herhalde eve dönebilirdim. Mahkemelerin açık olduğu Türkiye'de, Mahkeme binasına giden bütün yollar kapatılmıştı.

Bindiğim taksinin şoförü polis barikatını görünce, bir an bocaladı ama, bir polis sokağa giremeyiz için işaret edince Çevre sokağa sorgusuz sualsiz girmiş olduk ve İzleme Kurulu'ndan bazı arkadaşlarla barikatın arkasında buluştuk. Kurul'dan bazı arkadaşlar uzun uğraş ve tartışmalardan sonra Çevre sokağa girebilmişlerdi. Bir arkadaşımız, "Ben İzleme Kurulu'ndanım, görevle geldim" demiş ve derhal "buyur edilmişti." Bir bölümümüz ise sokağa sokulmamıştık. Bu ayrım neye göre yapılmıştı, bunu bilmemize olanak yoktu tabii. DGM önünde biz "sayılılar" bunu tartışırken, bir bölüm avukatın da kimi izleyicilerle birlikte sokağın başında alakonulduklarını öğrendik. Doğrusu sanıkların barikatı aşıp mahkemeye kadar gelebilecekleri konusunda kuşkuya kapılmadım dersem yalan olur. Ne de olsa burası Türkiye'ydi ve en azından ben tutuksuz sanıkların buraya kadar gelebilmelerinin sorun olduğunu biliyordum.

Bu arada birden yüreğimi kaldıran bir olay oldu. Nereden çıktıklarını anlamadığım bir sürü asker, tam teçhizatlı olarak, sanki savaş düzeninde koşar adımlarla binanın yan tarafından içeri girip gözden kayboldular. Ben o sırada çeşitli (herhalde stratejik) mevzileri tutmuş otomatik silahlı çok sayıda polisi seyrederken, askerlerin ayak sesleri ve teçhizatlarının madeni şakırtısı epeyi ürkütücü gelmişti doğrusu. Yurt dışından gelmiş yabancılarsa şaşkınlık mı desem, dehşet mi desem garip yüz ifadeleriyle onları izliyorlardı. Bazılarının bizlere de şüpheyle bakışını yakaladığımı sanıyorum; öyle ya bu kadar asker, polis boşuna gelmemiş olmalıydı. Belki de bana öyle geldi ama, iç cebimdeki silahımı, yani nüfus cüzdanımı bir ara kontrol ederken, o yabancılardan birinin bakışlarını yakaladım, bana, iç cebime elime ve göğsümün üzerindeki cüzdan kabarıklığına sanki şüpheyle bakıverdi. Çevreye ve bu arada bana yöneltilmiş ürkek bakışlarını görünce, suç işlemiş gibi utandığımı ve kızardığımı anımsıyorum. Kendime, ona ve en çok da ülkeme acıdım...

İnsan bir süre sonra karşılıklı bakışa bakışa üniformalı asker ve polise alışıyor da, bol sakallı, yaka bağır açık ve belleri silahlı, kimileri bıyıklı

Cevat Geray

"Düşünce suçları yüzkarasıdır"

İnsanlığın uzun geçmişi, insan onuruyla bağdaşmayan barbarca davranışlarla, siyasal cinayetlerle, zorbalıklarla, işkencelerle doludur. Tarih bu utanç verici olayları hiç bağışlamıyor, hoşgörmüyor, aksine, yargılıyor, kınıyor, lanetliyor. Düşüncesinden, barışçıl eylemlerinden dolayı insana karşı girişilen haksızlıkların, işkencelerin en büyüğü, adli hatalar dışında, yargı adına, yargı yoluyla yapılanıdır. Çok deneyimli, yürekli bir yargıç dostumun sözü usumdan gitmiyor: "Yargıçlar, geriye baktıklarında altına imza atamayacakları kararları almamak", diyen bir dostum, başkanı bulunduğu ağır ceza yargıçlıklarının idam kararlarına katılmamış, yani kalemini kırmak durumunda kalmak istemeyen bir yargıçtır.

Yasalar, daha doğrusu yasal (hukuk) toplumdaki, dünyadaki değişmelerin, gelişmelerin, ilerlemelerin çok gerisinde kalmaktadır. Demokratikleşme, iletişim ve eğitim olanaklarının yaygınlaşması, uygulayımbilimsel (teknolojik) gelişmeler toplumların değer yargılarında değişmeler yaratıyor. Bir yandan yeni insancıl kavramlar gelişiyor. Bir yandan da insan düşüncesine vurulan zincirler kırılıyor, tabular yıkılıyor. Bu bizim toplumumuz için de geçerlidir. Kensoydu, egemen sınıfların yerleşik çıkarlarını korumak amacıyla çıkarılmış yasalar da eskiyor. O denli ki yürürlükte bulunmasına karşın rafa kaldırılmış pek çok yasal düzenleme vardır. Ama bunlardan biri var ki, uzun süre rafa kaldırılıyor, sonra, özellikle askeri ara rejimlerde ortaya çıkarılıyor. TCK'nın 141 ve 142. maddelerinden söz ettiğimi hemen anlamışsınızdır. Son olarak 12 Eylül rejimi, askeri sıkıyönetim kalktıktan sonra da sivil sıkıyönetimin sürmesi için Anayasal, yasal bir çerçeve, daha doğrusu bir kılıf hazırlamakla yetinmemiş, bunu uygulayacak düzenekleri de kurmuştur. Ulus adına karar veren yargıçlarının bağımsızlığı güvenceden yoksun bırakılmıştır. Devlet güvenlik yargıçlıkları, sıkıyönetim kalktıktan sonra da görevi sona ermeyen sıkıyönetim yargıçlıkları, "doğal yargıç" ilkesine aykırı düşmektedir. Hem Dünyada ve Türkiye'de, hem de Türkiye'nin dünya ile, özellikle AT ile ilişkilerinde çok hızlı değişmeler, gelişmeler görülmüştür. Bu yumuşak, barışçıl gelişmelerin yasalara, bunların uygulanmasına da yansıması doğaldır.

Devletin en yüce katlarındaki kişilerin, ölüm cezalarının kaldırılması, hatta komünist partisi kurulmasına ilişkin demeçleri bunun en güzel örnekleridir. Ceza yasasına ilişkin değişiklik taslağında 141, 142. maddelerindeki cezaların indirilmiş olması dikkati çekiyor. Anayasa Mahkemesi üstüne çekiyor Sosyalist Parti'ye ilişkisi olarak, sınıf partilerinin sosyalist partilerin kurulmasına izin vermiştir. Bu ve benzeri gelişmelerin ışığında Türkiye Birleşik Komünist Partisi'ni kurmak istemekten yargılanan Kutlu-Sargın davasının yeni bir yörüngeye oturtulması gereği açıktır. Düşünce suçları artık toplumumuz için yüzkarasıdır. Dünyadaki, ülkemizdeki gelişimlerin genel eğilimi, yumuşama, hoşgörü, insan onuruna, haklarına, düşüncesine saygı yönündedir, düşünce özgürlüğünden yanadır.

2000'li yıllara daha özgür, daha demokratik, daha güvenceli bir toplum olarak girerken gerede sonradan utanma duyacağımız insanlık dışı, çağdaş, antidemokratik kara lekeler bırakmamalıyız. İnsanlar gibi uluslar gibi birbirinin yüzüne bakamaz durumda kalmamalı, altına imza atamayacağı tutum ve davranış ve kararlardan yol yakınken kurtulmalıdır.□

Petra Finsterle (Türkiyeli Demokratlarla Dayanışma Komitesi Temsilcisi)

Gelmeden önce, Türkiye'de yıllardır uygulanan işkenceye, polisin barbarca kullandığı yöntemlere ve özellikle de bu davadaki tutumuna, mahkeme önündeki izleyicilere karşı girişilen saldırılara ilişkin epey şey duymuş, okumuştum. Doğrusu, bu davanın iyi hazırlanmış, kurnazca hukuksal yöntemlerin kullanıldığı bir dava olduğunu sanıyordum. Ne ki, 18 Mayıs'da mahkeme salonunda gördüklerimi, yaşadıklarımı anlamaya yetmedi bu bilgilerim. "Türk milleti adına" Kutlu ve Sargın'ı yargılayan mahkeme, kayda değer hiçbir adım atmadan, kendilerinin bile anlamadığını düşündüğüm mantıklar içinde sona erdirdi duruşmayı ve yine bir ay sonrasına erteledi.

Yargıçların gözlerinden, yukarıdan henüz tahliye konusunda bir emir almadıkları gayet iyi anlaşılıyordu. Önemli olan, yargıçları baskı altında tuttukları gayet açık olan egemen güçlerin, hükümetin, bu konuda iç ve demokratik güçlerce sonuna dek zorlanmasıdır.

"siviller" şaşırtıcı oluyor. Tabancaları fark edince bu "siviller"i biz "siviller"den ayırdetmek benim için kolay oluyordu ama, ya öteki polis ve askerler... Her halde hepsinin birbirlerini tanımaları olanaksız. Bu durumda, biz "siviller"i de tabancalı-tüfekli terörist varsaydıkları bakışlarından ve aldıkları "önlemler"den belli kimi "resmiler"in o "siviller"den birinin tabancasını farkettiğinde bizden sanıp da ortalığı velveleye vereceği düşüncesi pek de yabana atılmazdı. Bu durumda en iyisi o "siviller"in uzağında bulunmak ama, hepsini nasıl tanıyacaksınız; herkesi de belinde tabancası var mı gibilerden tarassut altına almak olmuyor ki... Bunlardan birisini benim gibi izleyici sanıp ateş istemek için yanına gittiğimde, tam "kardeş acaba..." derken tabancasını görüverdim. Şimdi düşünüyorum da, ya "yoldaş acaba..." deseydim ne olurdu; en büyük silahım nüfus cüzdanım da kurtaramazdı artık beni...

Neyse, iki saat kadar bekledikten sonra polis kordonu içinde binaya çağrıldık, saraya sokulduk ve kimlik kartlarımızı verip giriş kartlarımızı aldık, karanlık koridorlardan geçerek salon kapısına vardık. CHP, DGM olmuştu işte...

Giriş kartlarının hepsinde yakaya iliştirilecek "klips" yok. Bu kez salon kapısında bir itişme kakışma. Sanki oraya giriş kartı almadan gelmek mümkünmüş gibi, o "siviller"den biri herkese "giriş kartın nerede" diye soruyor ama, ne soruş, soru mu soruyor, küfür mü ediyor belli değil. Tabii cüppeli avukatlara da aynı şeyi soruyor ve onun biz "siviller"den mi, o "siviller"den mi olduğunu hemen anlayıp da hafifçe duraklayan oldu mu, sesler daha da yükseliyor, sinirler daha geriliyor. Neyse bir amirleri gelip de müdahale etti de bu tatsızlık çabuk bitti.

Evet, sonunda salondayız. Mahkeme başladı. Hakimlerden biri delilleri okuyor. Duyduğumuz kişi ve kuruluş adları yabancı gelmiyor ama bir acayiplik de var. Sonra anlıyorum: örneğin, TSİP TeSelPe, TKP TeKePe diye okunuyor, kimi bildik isimler daktilo hatalarıyla birlikte telaffuz ediliyor. DGM'ler "uzman mahkeme" diye kurulmuştu ama belliki "literatür" pek bilinmiyor.

Saatler geçiyor ve TKP Genel Sekreteri olarak Türkiye'ye gelmiş Kutlu'nun komünist olduğu ve TKP üyesi bulunduğu kanıtlanmaya çalışılıyor, sayfa sayfa bu yönde delil okunuyor. Hani neredeyse delil yetersizliğinden komünist olmadığına karar verilebilirmiş ya da kendi beyanıyla değil de kimbilir bir kaçını belki de işkenceyle alınmış ifadelerle ancak komünist olduğu kanıtlanacak gibi... Ne diyelim; hukukun üstünlüğünün başımızın üstünde yeri var; var, var olmasına var da, dava bu gidişle aylar, yıllar sürebilir ve tutuklular verilmemiş cezalarını bol bol çekebilir...

Arada kimi boş sıralara bakıyorum ve içeri alınmayanları, bunun hikmet-i sebebini düşünüyorum. Tabii hukukçu olmadığım için bunu da anlamıyorum...

Başka bir işim nedeniyle, saat yarımda binadan ayrılıyorum; etraf yine polis kaynıyor ama, sokağa giriş-çıkış biraz kolaylaşmış. Tam teçhizatlı polisler arasından kimlik kartımla ben de tam teçhizatlı geçiyorum. Şimdi sıra Dev-Yol, Dev-Sol gibi öteki davalarda. Bu gidişle, polis tarafından izlenmekten, mahkemeleri izlemekten demokrasiyi nasıl izleyeceğiz diye geçiriye..n içimden ve ilk kulübeden Rene..., telefon ediyorum: "Mahkemeden sağsalim çıktım."□

Güney Dinç, Kutlu ve Sargın'ın Strasbourg'daki savunmanı

OLABİLECEK EN OLUMLU SONUÇ SAĞLANMIŞTIR

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 12 Mayıs günü Strasbourg'da yayımladığı bir bildiriyle, TBKP Başkanı Dr. Nihat Sargın ve Genel Sekreteri Haydar Kutlu'nun kişisel başvurularının Komisyonca kabul edilebilir nitelikte görüldüğünü açıkladı.

Bildiride, başvuru nedenleri ayrıntılı olarak anlatılırken, iki TBKP önderinin ve Türk hükümetinin avukatları aracılığıyla ortaya koydukları görüşlere yer verildi. Türk hükümeti, Sargın ve Kutlu'nun Türkiye'de bütün yasal yolları tüketmedikleri tezini öne sürüyordu. Ancak Komisyon, Kutlu ve Sargın'ın başvurusundaki, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yasadışı tutuklanma ve kötü muameleye tabi tutulma ile ilgili 3. ve 5. maddelerin ihlal edildiği savını daha gerçekçi buldu.

Komisyon 3 Temmuz'da Strasbourg'da yine toplanacak. Taraflar arasında "dostane" çözüm bulunması için bir komisyon oluşturacak. Böyle bir çözüme varılırsa, olay kapanacak. Yoksa Komisyon konuyu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne iletecek. Nihai kararı da Bakanlar Komitesi verecek.

Kutlu ve Sargın'ın Strasbourg'daki savunmanlığını üstlenenlerden biri de Güney Dinç idi. Konunun ayrıntılarını öğrenmek için, Güney Dinç'in görüşlerini aldık.

— Sayın Dinç, Türkiye ile ilgili Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ilk kez yapılan bireysel başvuru nedeniyle girdiğiniz Strasbourg'da hangi çalışmalar içinde bulundunuz, ne gibi sorunlarla karşılaştınız?

— **Dinç:** Türkiye'nin bireysel başvuru hakkını kabul etmesinden sonraki ilk duruşma 11 Mayıs 1989 günü Strasbourg'da yapıldı. Daha önce Adımlar'daki yazımda belirttiğim gibi konu Sargın ve Kutlu sorununu aşmış, Türkiye'nin sorgulama ve gözaltı yöntemlerini gündeme getirmişti. Yani bu duruşma sonucunda verilecek karar, başta avukatlar, savcılar ve yargıçlar gibi hukuk uygulayıcıları olmak üzere, kişi güvenliği ile doğrudan bağlantısı nedeniyle tüm yurttaşlarımızı ilgilendiriyordu.

Strasbourg'a giderken bazı teknik sorunlarımız da vardı. İlk kez uluslararası bir yargı kurulunun önüne çıkacaktık. Dil konusu önem taşıyordu. Duruşma öncesinde AİH Komisyonu Genel Sekreterliği ile yaptığımız görüşmelerde, açıklamalarımızın simultane çeviri yoluyla İngilizce ve Fransızca dillerinden Komisyon üyelerine iletilmesi ve bu dillerdeki açıklamaların aynı yöntemle Türkçe olarak bizlere ulaştırılması her türlü önlemin alındığını, hazırlıkların yapıldığını yerinde saptadık. Gerek konuşmaların çevrilmesi, gerekse tutanakların yazılması için özel olarak Türkçe bilen çevirmenler görevlendirildiğini gördük. Bu arada biz de kendi konuşma metinlerimizin Fransızca çevirilerini yaptırarak Komisyon'a yardımcı olmaya çalıştık.

İkinci önemli sorun: Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden oluşan Komisyon üyelerine Türk hukukunun özelliklerini kısa bir sürede anlatabilmenin güçlüğü idi. Ersen Sansal ile birlikte 180 dakikalık konuşma süremiz içerisinde bu olayı başarabilmek için gerçekten çok büyük bir çaba harcadık. Ancak gördük ki Komisyon da boş durmamış, onlar da sağlıklı bir karara varabilmek için hukukumuzun konuyla ilgili alanlarında ayrıntılı bir inceleme yapmışlar.

Duruşma dört saat sürdü. Basına ve izleyicilere kapalı yapıldı. Aynı gün öğleden sonra kendi içinde müzakereye çekilen Komisyon üç saatlik bir tartışmadan sonra olumlu kararını açıkladı.

— Komisyon'un kararını nasıl değerlendiriyorsunuz?

— **Dinç:** Duruşma, Sargın ve Yağcı adına yaptığımız başvurunun "esas" ve kabul edilebilirliği hakkındaydı. 11 Mayıs günü alınan kararla bu aşamada olabilecek en olumlu sonuç sağlanmıştır. AİH Komisyonu Genel Sekreterliğinin yayınladığı basın bildirisinde kamuoyu tüm sorularını yanıtını bulabilirsiniz. Burada tarafların sav ve savunmalarının çok kısa özetleri yer almıştır. Daha sonraki aşamalarda yapılacak işlemler de anlatılmıştır. Bizim bu konuyu yürüten savunmanlar olarak Komisyon'un gizlilik kurallarına uyma sorumuz vardır. Bu nedenle yazılı metnin dışında herhangi bir açıklama yapmamız şu aşamada söz konusu değildir. Varılan sonuç çok önemlidir. Komisyonun resmi açıklaması dikkatle okunduğu takdirde oradan her sorunun yanıtını çıkarmak olanaklıdır.

— Önümüzdeki dönemde AİH Komisyonu'nun özel tekrar çalışmaları söz konusu olabilir mi?

— **Dinç:** Bundan sonra yapılacak önemli çalışmalar söz konusudur. Önümüzdeki aylarda yeni bir duruşma da yapılabilir. Bu konuların da aydınlanması gündemdeki girişimlerin sonuçlarıyla bağlantılıdır.□

Hasan Yalçın

"Devlet durmaksızın borçlanıyor"

Alınan önlemleri yetkililer, "salonun yetersizliği" ile açıklıyorlarmış. Duruşmanın açık yapılacağı yasanın emri. Öte yandan salon küçük! Salonu büyütmektense yasayı küçültmek daha kolayına geliyor devletin. Bizde eleniyet, islamiyetteki vacip gibi uygulanıyor zaten. Nasıl ki, vaciplerde bir müslümanın yerine getirmesi bütün diğerlerinin yerine getirmesi olarak kabul ediliyor, eleniyet ilkesi de iki kişinin izlemesiyle uygulanmış oluyor. Aslında, yapılan işin öyle ortalıkta yapılacak cinsten, övünülecek bir iş olmaması gerçeği yatıyor uygulamanın altında. Yoksa yargılamalar meydanlarda yapılırdı.

Polis Güvenlik Mahkemesi'nin bulunduğu Çevre sokağın bütün girişlerini tutuyor. Engeller aşılıp da salona girildi diyelim, girişte bıraktığınız kimliğinizi bütün ayrıntılarıyla kayda geçiriliyor. Şu Türkiye'nin adaletini anlamak hem zor hem kolay. Nabi Yağcı ve Nihat Sargın'ın 18 Mayıs'taki duruşmasının engelleri aşarak izleyebildi.

141-142'nin kaç senelik ömrü kaldı? DYP dışındaki partiler açık açık söylüyorlar bu maddelerin kaldırılması gerektiğini. Böylesine dinamik, büyük, genç bir işçi sınıfının yaşadığı Türkiye'de 141'ler fazla yaşamayacak. Bu belli. Kutlu ve Sargın yarın kalkacak bir maddeden yargılanıyorlar. Tutuklu bulunduruluyorlar. Türkiye'de sonradan beraat ettikleri davalardan dolayı yıllarca hapis yatırılmış binlerce insan var. Böylesi boşa tüketilmiş ömürlerin toplamı bin yılları buluyor. Şimdi bu bin yıllara iki parti yöneticisinin hapislikleri eklenecek. Türkiye'de devlet yurttaşa çok borçlu, adalet bakımından özellikle. Şimdi bu borcunu artırıyor. Oysa, adalet borçlu olmaktansa alacaklı olmayı tercih etmeli. Bu, demokrasinin ne kadar bulunup bulunmadığı ile ilgili bir sorun.

Demokrasiyi İzleme Komitesi'nin bir üyesi olarak, duruşmayı izlerken, bunları düşündüm. 141'den birçok kez yargılanmış bir sabıkalı olarak, yeniden yargılanmakta olduğumu hissettim. Türkiye'nin her yerindeki hapis arkadaşları gözümün önünden geçirdim.□

Manolis Perrakis-Katherina Agapidou (Yunanistan petrol ve sağlık işçileri konfederasyonları yöneticileri)

Bu dava konusundaki en temel gözlemimiz, bu mahkemenin Kutlu ve Sargın'ı değil, komünizmi, yani açıkça düşünceyi yargılamaya çalıştığı olmuştur. Ne ki, tarihte görülen pekçok örneği gibi, TBKP'nin de bu anlamsız ve bir kinin açıkça sergilenmesi olan engellemelerden kurtulup, haklı olan konuma erişeceğine kuşku yoktur. Hukuku ve adaleti ayaklar altına alarak, bu haksız davayı sürdürmeye çalışanlar, bunun, demokrasiyi hazmedememekten ileri geldiğini bilmekte midirler acaba?

Güngör Aydın

"Demokrasi dışı yolun sonuna geliyoruz"

Çoğumuzun önceki girişimlerde bir türlü izleme olanağı bulamadığı Kutlu-Sargın Davasını, sonunda "Demokrasi İzleme Komitesi" olarak, kalabalık bir izleyici grubu ile birlikte izleyebildik.

Önümüzde demokrasinin en temel evrensel felsefelerinden biri yargılanıyordu. Ve bu sahneden demokrasi adına, 20. yüzyıl ve ülkemiz hesabına, düşünce ve insanlık onuru yönünden utanç ve acı duymamak olanaksızdı. Bu davada, savlamanın ve yargılamanın mantıksızlığı, gerekliliği ve haklılık-sızlığı ve salt düşünceyi, düşünüyor olmayı, düşüncenin örgütlenmesini suçlamaya yönelik bulunduğu öylesine açık ki, adeta elle tutulurcasına somutlaşmıştı. Buna karşın, öğün yapılan duruşmada avukatlar adına sunulan tahliye isteminin mantığı, içtenliği ve haklılığı öylesine güçlü ve güzeldi.

Görünen, 12 Eylül felsefesinin, artık demokrasi ile ilgilenen herkesin bildiği alışılmış bir oyunuydu. Bir yandan, demokrasinin olmazsa olmaz temel bir felsefesini suçlayacak, suçlamayı sürdürecek, yargılayacaksınız; bir yandan da hala ülkemizde demokrasinin bulunduğu, yerleştirildiğini iddia edeceksiniz.

Bu durum, ülkemizdeki egemen yönetim felsefesinin çağdışılığını, demokrasi dışı niteliğini en öğretici, en somut biçimde sergiliyordu.

Ancak, artık demokrasi dışı yolun sonuna gelmiş bulunuyoruz. Çünkü demokrasiyi savunanlar, demokrasinin kendileri için yaşamsallığını giderek daha çok kavrayan kitleler, demokrasi için aralarında bir inanç ve bilinç birliği çerçevesi oluşturmağa ve bu çerçeveyi geniş halk yığınlarına taşımağa çalışan örgütlü demokrasi güçleri ve demokrasiden yana siyasal partiler, demokrasiyi ülkemizde yerleştirmenin ve egemen kılmanın kararlılığına, iş ve güç birliğine adım adım yaklaşmaktadırlar.

DGM'den ayrılırken, bu hedefin gerçekleşmesini, demokrasinin egemen ve kalıcı bir felsefe olarak ülkemizde yerleştirilmesini, genişletilmesini ve derinleştirilmesini çabuklaştırmayı amaçlayan Demokrasi İzleme Komitesi olarak izlediğimiz davadan duyduğumuz tüm acı ve utanca karşın gelecek için umutla doluydu.□

ÇGD'nin Uluslararası Konferansı'nda basın özgürlüğü tartışıldı

TUTUKLU GAZETECİLERLE DAYANIŞMA SÜRECEK

▶ Juhani Hyttinen, IOJ Yürütme Kurulu Üyesi

▶ Leena Paukku, IOJ Dış İlişkiler Sekreteri

▶ Ahmet Abakay, ÇGD Genel Başkanı

Atilla Ayat (Ankara)-Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin girişimiyle 20-21 Mayıs günleri Ankara Dedeman Oteli salonunda düzenlenen "Avrupa Topluluğu ve Türkiye'de Basın Özgürlüğü" konulu Uluslararası Konferans'ta, ulusal ve uluslararası basın kuruluşlarının temsilcileri bir araya geldi. Konferansa, Türkiye'den Çağdaş Gazeteciler Derneği üyesi gazetecilerin yanı sıra Türkiye Gazeteciler Sendikası ile Türkiye Yazarlar Sendikası temsilcileri de katıldı. Ayrıca, Uluslararası Gazeteciler Örgütü (IOJ) Dış İlişkiler Sekreteri Leena Paukku, İngiltere ve İrlanda Gazeteciler Birliği Yönetim Kurulu Üyesi Barbara Gunnel, Finlandiya Genel Gazeteciler Birliği Başkanı Juhani Hyttinen, Atina (Yunanistan) Gazetecilerinin Redaktörler Birliği Yönetim Kurulu Üyesi Nicolas Kiros, F.Almanya Gazeteciler Birliği Temsilcisi Hugo Braun-Wellenberg, Konferans'ta yabancı gazeteci örgütlerini temsilen resmi çağrılı olarak hazır bulundular. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FIJ) de Konferans'a bir mesajla katıldı.

Toplantının açış konuşmasını yapan ÇGD Genel Başkanı Ahmet Abakay, Türkiye'de düşünceyi açıklamanın suç olmaktan çıkarılmasını istedi. Basına yönelik baskı ve kısıtlamaları eleştiren Abakay, büyük yazarlar yetiştirmek ülkemizin, dünyadaki bu onurlu yerinin yanı sıra, aynı zamanda "kitap yakma" ayıbını da taşıdığını belirtti.

İletişim Derneği Başkanı Hıfzı Topuz'un başkanlığında yapılan günün ilk sabahki oturumunda, siyasal partilerin sözcüleri, basın özgürlüğü konusundaki görüşlerini açıkladılar. İlk sözü alan "basından sorumlu" Devlet Bakanı Kamran İnan, hiçbir ülkede sınırsız özgürlük bulunmadığını, "hürriyetlerin sınırlandırılması anarşiyi getirdiğini" öne sürdü. "Hürriyetlerin kullanılmasının sınırlarını bilmeyenlerin sorumlu olduğunu" kaydeden Kamran İnan, "Türkiye'nin 40-45 yıllık kesintilere uğramış demokrasisinde, demokratik ilerlemeyi az görmek haksızlıktır" biçiminde konuştu.

Türkiye'deki gazetecilerin "ıslah beslei" bulduğunu da belirten Devlet Bakanı, diyet yapanlara, "sıhhi kahvaltılarında gazete okumalarını" salık verdi.

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ise, ekonomik açıdan dünyanın bütünleşmeye gittiğini, günümüzde insan haklarının ulusal sınırları aştığını, baskıcılıklara tüm dünya ülkelerinin karşı çıktığını söyledi. Yasaların ve anayasaların çağdaş özgürlük anlayışına uygun olması gerektiğini vurgulayan İnönü, "Biz iktidara geldiğimizde basın özgürlüğü ile ilgili yeni düzenlemeler getireceğiz. Basın özgürlüğünün çağdaş düzeye erişebilmesi için uğraş vereceğiz" dedi.

DYP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Dulger de, televizyondaki "Pembe Türkiye" ile ülke gerçeklerinin çok farklı olduğunu belirttiği konuşmasında, TV'nin 50 milyon insanı yanıltarak gazetelerden uzaklaştırdığını söyledi. Dulger, sözlerini "Biz, askeri müdahalelere ilkış tutmayacak, demokratik düzenli ülke edinmiş bir basın istiyoruz" diyerek bitirdi.

Sosyalist Parti Genel Başkanı Ferit İlsever, hükümetin, cezaevlerindeki 24 yazıişleri müdürünü "affetmeye gazetecilik saymasının sevindirici olduğunu" belirterek başladığı konuşmasında, Türkiye'de liberallerin görmediği iki şeyin "işçi ücretleri" ve "kağıt fiyatı" olduğunu söyledi. Türkiye'de Cumhurbaşkanı'ndan Başbakan'a, en üst düzeydeki devlet sorumlularının 141 ve 142. maddelere karşı olduklarını ve komünist partisinin kurulmasını istediklerini açıkladıklarını kaydeden Ferit İlsever, "Öyleyse kim sürdürüyor bu yasakları? 141-142'yi Oğuzhan Müftüoğlu mu, Nihat Sargın-Haydar Kutlu mu kaldıracak?" diye sordu.

Öğleden sonraki oturumda ise "Türkiye'de Basın ve Sorunları" tartışıldı. Bu bölümde TYS adına Adnan Özyalçıner, TGS adına Ümit Gürtuna birer bildiri sundular.

Toplantıda söz alan Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek, "Çağdaşlaşmanın en önemli temelinin, fikir hürriyetinin önündeki engellerin kaldırılması olduğunu" söyledi. Bu alanda her türlü sınırlamaya karşı olduğunu vurgulayan Zeybek, sabahki oturumda Devlet Bakanı Kamran İnan'ın değerlendirmesinin tersine, "Bir hakkın ya da hürriyetin kötüye kullanılması, onun yok edilmesinin gerekçesi olamaz" biçiminde konuştu. "Yanlık olmadığını" da kaydeden Kültür Bakanı, "İslamiyeti Yunus'ça, Mevlana'ca algıladığını ve hoşgörüyü savunduğunu" sözlerine ekledi.

Konferansın, M.Tali Öngören yönetiminde toplanan ikinci gün oturumlarında, "Kitle İletişiminin Toplumdaki Rolü ve Türkiye'deki Durum" tartışıldı. Ayrıca, toplantıya katılan yabancı gazeteciler, "Gazeteci Örgütleri Arasındaki İşbirliği" konusunda görüşlerini açıkladılar.

Aynı gün Hıfzı Topuz, Orhan Koloğlu, Ümit Gürtuna, Atilla Ayat, Hasan Uysal, Barbara Gunnel ve Hugo Braun-Wellenberg'den oluşan Bildirge Komisyonu'nun hazırladığı sonuç belgesi, konferans'a katılanların oybirliğiyle kabul edildi. "Sonuç Bildirgesi"nde, Türkiye'de ve dünyada basın emekçilerinin karşı karşıya kaldığı sorunlar ayrıntılı biçimde ele alındı, tutuklu gazetecilerle dayanışma dile getirildi.

Konferans sonunda, düşüncesini sorduğumuz IOJ Dış İlişkiler Sekreteri Leena Paukku, "Toplantının amacına ulaştığını ve dünya basınının, Türkiye gerçeklerini daha yakından öğrenme olanağı bulduğunu" söyledi. □

CEZAEVİNDEKİ GAZETECİLER

1. VELİ YILMAZ (Halkın Kurtuluşu Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 748 yıl 6 ay hapis.)
2. OSMAN TAŞ (Halkın Kurtuluşu Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 661 yıl 2 ay hapis.)
3. HASAN SELİM AÇAN (Halkın Kurtuluşu Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 307 yıl 6 ay hapis.)
4. HASAN FİKRET ULUSOYDAN (Halkın Sesi Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 66 yıl hapis.)
5. ERHAN TUSKAN (İlerici Yurtsever Gençlik Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 123 yıl hapis.)
6. ALAATTİN ŞAHİN (Halkın Yolu Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 130 yıl hapis.)
7. MEHMET ÖZGEN (Bağımsız Türkiye ve Devrimci Militan Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 41 yıl hapis.)
8. İLKER DEMİR (İlke ve Kitle Dergileri Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 48 yıl hapis.)
9. BEKTAŞ ERDOĞAN (Kitle Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 36 yıl hapis.)
10. CANDEMİR ÖZLER (Savaş Yolu Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 23 yıl 10 ay hapis.)
11. KAZIM ARLI (Öncü Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 22 yıl 6 ay hapis.)
12. REMZİ KÜÇÜKERTAN (Devrimci Proletarya Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 17 yıl 6 ay hapis.)
13. METE DALGIN (Emeğin Birliği Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 30 yıl hapis.)
14. ALİ RABUŞ (Birlik Yolu Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 38 yıl hapis.)
15. HÜSEYİN ÜLGEN (Genç Sosyalist Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 12 yıl 3 ay hapis.)
16. İRFAN AŞIK (Partizan Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 17 yıl hapis.)
17. GÜZEL ASLANER (Halkın Birliği Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 148 yıl hapis.)
18. MEHMET REŞAT GÜVENİLİR (Emeğin Birliği Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 29 yıl 9 ay hapis.)
19. ÇELİK MALKOÇ (Yeni Çözüm Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 7 yıl 6 ay hapis.)
20. ERTUĞRUL MAVİOĞLU (Yeni Çözüm Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 3 yıl hapis.)
21. FUAT MUSAOĞLU (Yurdiya Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 7 yıl 3 ay 15 gün hapis.)
22. KUBİLAY AKPINAR (Gençlik Çağrı Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 2 yıl 6 ay hapis.)
23. OSMAN GÜNEŞ (Emek Dünyası Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 6 yıl 3 ay hapis.)
24. HACI ALİ ÖZER (Emeğin Birliği Dergisi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası saptanmamadı.)

GIYABİ TUTUKLU GAZETECİLER

1. DOĞAN YURDAKUL (Aydınlık Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 18 yıl hapis.)
2. AYDOĞAN BÜYÜKÖZDEN (Aydınlık Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 136 yıl hapis.)
3. FATMA YAZICI (2000'e Doğru Dergisi Yazıişleri Müdürü. Kesinleşmiş cezası 8 yıl 7 ay hapis.)
4. MUSTAFA YILDIRIMTÜRK (Halkın Kurtuluşu Gazetesi Yazıişleri Müdürü. Toplam cezası 155 yıl hapis. Metris Cezaevi'nden firar etmiş.)

TAHLİYE OLAN GAZETECİLER

1. FUAT AKYÜREK (Dağdelenin Sesi Dergisi Yazıişleri Müdürü. 10 yıl 6 ay hapis.)
2. MUSTAFA ÇOLAK (Özgürlük Gazetesi Yazıişleri Müdürü. 8 yıl 3 ay hapis.)
3. GALİP DEMİRCAN (Halkın Kurtuluşu Gazetesi Yazıişleri Müdürü. 15 yıl hapis.)
4. ERSAN SARIKAYA (Genç Dergisi Yazıişleri Müdürü. 7 yıl 6 ay hapis.)
5. MUHİTTİN GÖKTAŞ (Kurtuluş Dergisi Yazıişleri Müdürü. 7 yıl 6 ay hapis.)
6. MUSTAFA TÜTÜNCÜBAŞI (Halkın Sesi Gazetesi Yazıişleri Müdürü. 17 yıl 6 ay hapis.)
7. FEYZULLAH ÖZER (Kitle Gazetesi Yazıişleri Müdürü. 15 yıl 6 ay hapis.)
8. NEVZAT AÇAN (Halkın Kurtuluşu Yolunda Gençlik Dergisi Yazıişleri Müdürü. 25 yıl 7 ay hapis.)
9. ALİ AKTÜRK (Birlik Gazetesi Yazıişleri Müdürü. 7 yıl 6 ay hapis.)

(Derleyen: Atilla Ayat)

NAİLİ SEVERGE, HER ZAMAN ARAMIZDA

Son nefesine kadar sosyalizme bağlı kalan Türkiye İşçi Partisi'nin Ankara eski İl Başkanı'nı, 66 yaşında bir trafik kazasında yitirdik. Naili Severge'nin en büyük özlemi, Komünist Partisi'ne yasal çalışma hakkının tanınmasıydı...

■ Atilla Aşut

"Ardım var..." diyordu son konuşmamızda. "Ama yan kıyıda oynamak kadar genç değilim. Doğrudan siyasal etkinliğin ortasında olmak istiyorum."

Enfarktüsü üç kez yendikten sonra, 11 Mayıs günü Ankara'nın Yukarı Ayrancı semtinde "trafik anarşisi"ne kurban giden H.Naili Severge, herhalde en çok böylesi bir ölüme isyan etmiştir. Çünkü o, 66 yıllık yaşamının yaklaşık üçte birini, kesintisiz olarak barış, demokrasi ve sosyalizm davasına adamıştı. Ancak 40 yaşından sonra tanıyabildiği sosyalizme, son nefesine değin bağlı kalmış, örgütlü savaşımın hep alçakgönüllü bir neferi olarak yaşamıştı. Türkiye İşçi Partisi'ne katıldığı tarih için, "Benim gerçek doğum günüm" derdi. Hayıflandığı tek konu ise, kavgaya daha erken yaşlarda başlayamamış olmasıydı. Bu yüzden, hep "geç kalmak"ın yakınır, kalan zamanı daha iyi değerlendirmek istediğini söylerdi.

Naili Severge Diş Hekimiydi. Kızılay'daki muayenehanesi, bir zamanlar sosyalistlerin uğrak yeriydi. Gerçekten de "dişi ağrıyan" Naili'ye giderdi. O'nun en eski dostları arasında özellikle Sadun Aren, Kenan Somer, Osman Sakalsız, Yalçın Cerit ve Hüseyin Ergün "baş tacı"yi alırlardı. Zaman zaman görüş ayrılığına düştüğü dostlarından da sevgisini esirgemezdi.

12 Mart sonrasının toz-duman ortamında bir ara bunalıma ve yalnızlığa itilen Naili Severge, çok geçmeden kendini toparlamış, özellikle son yıllarda, yaşından umulmayacak bir devingenlik içine girmişti. Hele Behice Boran'ın Ankara ve İstanbul'daki gelemli cenaze törenlerinin ardından ele-avuca sığmaz olmuştu. Eski arkadaşlarıyla artık daha sık görüşüyor, sosyalistlerin hemen her etkinliğine katılıyor, sıcak bir dost çevresinde dopdolu ve mutlu günler yaşıyordu. Son aylardaki en büyük tutkusu ise, Ankara DGM'de TBKP Davası'nı izlemekti. Naili, 60'lı yıllarda Türkiye İşçi Partisi içinde birlikte çalıştığı Dr. Nihat Sargın ve Nabi Yağcı ile dayanışmasını sürekli olarak sıcak tutmak istiyordu. Duruşma sonrası yemeklerinin gedikliileri arasında yine o vardı. En büyük özlemi, bu ülkede Komünist Partisi'ne yasal çalışma hakkının tanınmasıydı. Son günlerde daha bir aceleci olmuştu. Çevresindekilere, bu özleminin gerçekleştiğini ölmeden görmek istediğini söylüyordu. Demek ki bir bildiği vardı Naili'nin, reçenliği boşa değilmiş...

• • •

13 Mayıs günü öğle üzeri, Ankara'nın Maltepe Camii avlusu, yine bir yaşam demokrasi savaşçısıyla dolmuştu. (En erken gelenler üç sivil polis'lerdi.) Eski TİP'li Rıza Baba'dan karikatürist Ahmet Uğurlu'ya, Sadun Aren'den Sait Çiloğlu'a, Feyzullah Ertuğrul'dan Muharrem Kılıç'a tüm sevdikleri oradaydı. Eski Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar ile yakın dostu Hüseyin Ergün, İstanbul'dan çelenk göndermişlerdi. Üyesi bulunduğu Türk Diş Hekimleri Birliği, Türk Tabipleri Birliği, Ankara Tabip Odası, SÜSHED ve öteki meslek kuruluşlarının yanı sıra, Adımlar gazetesi ile Nihat Sargın ve Haydar Kutlu'nun kızıl karanfillerden derlenmiş çelenkleri de son yolculuğunda Naili'nin tabutuna eşlik ediyorlardı.

Karşıyaka'daki mezarı başında, arkadaşları adına konuşan Hasan Öztürk, Naili Severge'nin yaşamı boyunca bağlı olduğu değerleri vurguladıktan sonra, "Naili'yi yaşatmak, ancak bu değerleri ve ilkelerini gerçekleştirmek yolunda çaba göstermekle olabilir" diyordu.

Ölümünden topu topu bir hafta önce, Hasan Öztürk'ün yanında söylediği sözler takılıyor belleğime:

"Ardım var..."

Ölüm duygusu bu denli yakın mıydı kendisine?

Ölümcül yürek vurgunlarından bu yana, sağlığına özen gösteriyor, disiplinli bir yaşam sürdürüyordu. Son günlerinde üstelik, olağanüstü bir yaşama sevinci içindeydi. "Demokrasi Kurultayı"ndaki mutluluğuna tüm dostları tanıktır.

12 Mart'a, 12 Eylül'e ve de enfarktüse boyun eğmeyen insan yürekli Naili Severge, yazık ki yaşamının en olgun döneminde, ehliyetsiz bir kamyon şoförünün sorumsuzluğuna yenik düşerek aramızdan ayrıldı. Şimdi, "Dursun Baba" gibi, Ayşe Aksoy gibi, bir de Şevket Severge'miz var bize emanet, can-baş üstüne...

Sevgili Naili, her zaman aramızda olacak. □

BİR 141. MADDE CİNAYETİ DAHA

▶ Hüseyin Özyılmaz, hapishane arkadaşlarının arasında.

Mayıs ayı içinde değerli bir insan daha yitirdik. 141. madde hükümlüsü Hüseyin Özyılmaz beş yıllık mahkumiyetini çekmekteyken İzmir Göğüs Hastalıkları Hastanesi'nde öldü.

Hüseyin Özyılmaz 1915 yılında doğdu. İyi bir usta, sınıf bilinçli bir emekçiydi. Yaşamını kararlılıkla sınıfının mücadelesine adadı. 1975 yılında büyük bir coşkuyla TİP kurucuları arasında yer aldı. Daha önce de TİP Gönen ilçe başkanlığı yapmıştı. İkinci kez kurulan TİP'in Gönen ilçe başkanı yine Hüseyin Özyılmaz oldu.

12 Eylül'den sonra açılan davalarda bu nedenle yargılandı. Mahkumiyeti akıl almaz bir keyfiliğin ürünüydü. 1975'den başlayarak bir yönde çeşitli dönemler yöneticilik yapan tüm TİP üyeleri, haklarında eğer 12 Eylül koşullarında bir biçimde soruşturma açılmışsa, TİP davalarından birisine dahil ediliyorlardı. Böylece yasal partinin üyelerinden bir bölümü gizli örgüt üyesi olarak yargılanıyor, aralarından bir bölümü de gizli örgüt üyesi olarak mahkumiyet alıyordu. İşte Hüseyin Özyılmaz da, yasal partinin bir bölüm üyesiyle birlikte, hakkında özel hiçbir suçlama olmadan yargılandı, onların çoğu gibi beş yıla mahkum edildi.

Hüseyin Özyılmaz 70 yaşında "kaçak"lığı yaşadı. Hapishaneye girdiği zaman sağ kolunda gelişmiş bir ur ve kronik bronşiti vardı. Hapishane koşullarında, bunlara bir de kalp rahatsızlığı eklendi. Özyılmaz'ı Çanakkale cezaevine naklettikleri zaman hastalıkları iyice nüksetmişti. Çanakkale cezaevinin gerilimli günlerinde durumu ağırlaştı. İzmir Devlet Hastanesine nakledildi. Orada sağ kolundaki ur alındı. Daha sonra bronşit tedavisi için İzmir Göğüs Hastalıkları hastanesine gönderildi.

Hüseyin Özyılmaz'ın oğlu, "Ben hastaneyi gördüğüm zaman, 'babam burada ölür' dedim", diyordu. Çünkü son derece bakımsız ve sağlıksız koşullarda, veremli, kanserli tüm hasta tutuklular biraradaydı. Gerçekten de 74 yaşındaki Hüseyin Özyılmaz'ın kalbi bu koşullara daha fazla dayanamadı.

Özveriyi, inancı ve sadeliği yaşamında birleştiren bu güzel insan, 1 Mayıs 1989 günü öldü.

Hüseyin Özyılmaz'ın yaşamı nasıl bir onur mücadelesinin öyküsüyse, ölümü de politik zulmün öyküsüdür. 141 ve 142. maddelerin yalnızca düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü engellemekle kalmayıp devlet terörünün ve keyfiliğin araçları olduğu, politik tutuklamanın cinayetle özdeşleştiği, Özyılmaz'ın ölümünde bir kez daha açığa çıktı.

Ailesi, arkadaşları ve yoldaşları Hüseyin Özyılmaz'ı 4 Mayıs'da Gönen'de toprağa verirken, ısrarla, "Onun mücadelesi sürecektir" diyorlardı. □

DEMOKRASİ SAVAŞIMI VE 163

■ Refik Nuri İleri

Demokrasi Kurultayı'nın ilk günü 163. madde yönünde bir kavramsal sorun ile karşı karşıya kaldık. Bir yönden demokrasi savaşımı ve bunun gerektirdiği geniş cephe açısından 163. madde. Diğer yönden de, laiklik kavramı ile dinsel irticanın temel konumu açısından TCK 163. maddesi konumu.

Laiklik demokrasi için savaşımın ön plana geldiği dönemlerde liberal burjuvalarla ittifakın gereğini vurgulamaktadır, ancak böyle bir ittifakın temel ilkelerde ödün vermeme zorunlu şartını kapsadığını açıklamaktadır. Bugünün Türkiye'sinde, 12 Eylül'ün yarattığı hukuksal yıkım karşısında, öne sürdüğümüz demokratik alternatif ve ittifaklar ön plana çıkmış bulunuyor. Ancak Kurultay'ın ilk günlerde, Sayın Demirel 1982 Anayasası'nın 14. maddesini değiştirmenin söz konusu olmadığını açıkça söyledi. Bu maddede "sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak" yasak edilmektedir; bu ölçüde 141 ve 163. maddelerin Anayasa ilkesi durumuna yükseltmektedir. Sayın Erbakan ise, 1974'de 141-142. maddeleri af kanununa soktumayan kişidir. Demokratik bir uzlaşma için bu iki liderin partilerini bağlayıcı biçim beyanlarda bulunmaları gerekmektedir. Öte yandan 12 Eylül rejimi ve Özal iktidarı dinsel irticayı bir devlet düzeni haline sokmuşlardır, bunu ABD emperyalizmi emriyle ve Suudi Arabistan devletinin desteği ile gerçekleştirmişlerdir. Bu bakımdan, hukuken 141 ve 163. maddeler öncelikle kendilerine uygulanacak durumdadır. Böyle olunca 163. maddenin bazı önemsiz kişilere uygulanışı, hamamın namusunu kurtarmaktan ileri gitmemektedir. Sırf bu açıdan ve de geniş bir demokratik "consensus" oluşturmak amacıyla bu maddenin de kaldırılması savunulabilir.

Dinsel irtica konusuna gelince. Sayın Erbakan'ın Kurultay'daki bir sözünü yanıtlayalım; demokrasiyi fiilen yok etmek amacını güden faşizm ve diğer yönden şeriat düzeni şüphesiz ve ilkesel olarak demokratik haklar kapsamına girmezler. Ancak fikir özgürlüğü açısından, ben faşistim, faşizme taraftarım, şeriat düzeninin kurulmasından yanayım, Atatürk'e karşıyım, padişahlık yanlısıyım, demek bizatihi suç olamaz. Urfa Belediye Başkanının gözaltına alınışı savunulmaz bir skandaldır, nasıl ki, Cağaloğlu Caddesi'nin kanunsuz ve üstelik dine uygunluğu şüpheli bir eylemle namaz bahanesi ile trafiğe kapatılması ve buna hoşgörü gösterilmesi aynı çapta bir skandalsa. Kişilerin dinsel itikatlarına sonuna kadar saygılı olmak demokrasinin gereğidir. Ancak dinsel yönden zorlamalar, Kahramanmaraş katliamı gibi olaylar, Erzurum'da oruç tutmayan öğretmenin öldürülmesi, vb. şeklinde yoğun bir baskı tırmanışı ile karşı karşıya bulunmaktayız. Kurultay'da Alpaslan Berktay'ın sorusu karşısında Erbakan bile, zorunlu din derslerine karşı çıktı. İmam hatip okulları, Kuran kurslarının bugünkü şekli ve niteliği, okul programlarının bugünkü yapısı, "Rabıta" örgütünün açık faaliyetleri meydanda. Kadınların taşlanarak öldürüldüğü, uzuv kesme cezalarının verildiği, bir kitap yazma olayında ölüm fetvası verildiği çağ dışı bir düzen, şeriat düzenine kesin olarak karşı olduğumuz apaçık. Kaldı ki, demokrasi egemen çevrelerin öne sürdüğü gibi bir oy çoğunluğu konusu değildir, yüzde elli bir alır, şeriat kurarız, sözünün demokrasi ile ilişkisi yoktur; çünkü demokrasi, herşeyden önce, azınlıkların haklarının teminat altına alındığı rejimdir.

Geçerliliği kalmamış bulunan 163. madde, bu nedenle kalkmalıdır, geniş ölçüde lafta kaldığından kalkmalıdır, özgürlüğe karşı bir unsur olarak kalkmalıdır. Devlet düzeni olarak laiklik ise, Atatürkçü özüyle, yeniden Türkiye hukuk düzenine hakim olmalıdır, laikliğe karşı olan kanunlar ve özellikle 12 Eylül düzeni uygulamaları aynı zamanda ve öncelikle kaldırılmalıdır. □

Gorbaçov'un Çin gezisi

TARİHSEL BULUŞMA

Mihail Gorbaçov'un Çin'e yaptığı gezi, iki sosyalist ülke arasındaki ilişkilerde olduğu kadar, uluslararası alanda da bir dönüm noktası niteliğindeydi. Gorbaçov'un Çin'li liderlerle yaptığı görüşmeler ve ortak açıklama, 30 yıl süren birbirine sırt çevirme dönemini de kapatıyordu.

■ Cahit Baylav

Sovyetler Birliği Devlet Başkanı ve SBKP Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov'un 15-18 Mayıs günlerinde Çin Halk Cumhuriyeti'ne yaptığı gezi, yakın tarihin en önemli uluslararası gelişmelerinden biri olarak nitelenebilir.

İki büyük sosyalist ülke arasında on yıllarca süren, zaman zaman açık düşmanlığa dönüşen soğukluk döneminin sona ermesi kuşkusuz uluslararası ilişkileri derinden etkileyecektir.

Ziyaretin Batı'yı, kapitalist kampı en çok rahatsız eden yanı da işte bu yeni dönemin başlangıcı olmasıdır. Batı basını, radyo ve televizyonu ziyaretin önemini gölgeleyebilmek için yoğun çaba gösterdi, bunun için -gerekçeleri ne olursa olsun- Çin'deki öğrenci eylemlerini kullandı.

Ulusal Halk Kongresi Konferans Salonu'nda, Çin bilim ve sanat dünyasının yüzlerce temsilcisine yaptığı konuşmada, Gorbaçov ziyaretin önemini şu sözlerle dile getirdi:

"Bu, Çin-Sovyet zirvesi önemli bir dönemin noktasıdır. Uzun süren birbirimize sırt çevirme dönemi artık geride kaldı. Önümüzde ise, birlikte yaklaşabileceğimiz bir gelecek var."

Gorbaçov geçmiş dönemin derslerini şöyle özetliyordu:

"Birincisi, ülkeler arasındaki ilişkileri bozmak, koparmak, ve yeniden iyi ilişkiler kurmak, geliştirmek ve bunlardan sonuç almaktan çok daha kolay oluyor. Karşı tarafın çıkarını dikkate almayan birkaç katı karar, kendi görüşünü karşıdakine dayatmaya kalkışmak, karşılıklı kuşkuları derinleştiriyor, politik sorun haline getirme, ideolojik farklılıkları devletler arasında çatışma noktasına vardırma, bir zamanların yakın dostlarının arasına kuşku ve husumet duvarları örebiliyor.

Genel olarak belirtiyorum ki, ülkelerimizin önderleri, dönemin çok zor olan bu tür hataların tekrarlanmaması kararlıdırlar. En önemlisi, ilişkilerimizi gelecekte teslim edeceğimiz Sovyet ve Çin gençliği bu dersi iyi kavramışlardır."

Gorbaçov daha sonra SSCB ve Çin'in politika ve davranış yöntemlerinde farklılıklar olmasının anlayışla karşılanması gerektiğini, sorunların getirilen çözümlerin tarafların farklı görüş ve konumlarını dikkate almasını savundu. Ayrıca, Sovyet-Çin yakınlaşmasının hiç bir üçüncü ülkeye karşı bir tutum almadığını, ilişkilerin daha da güçlenmesi için uluslararası sistem ile uyum içinde olması gerektiğini söyledi.

Üç günlük kısa ziyareti sırasında Gorbaçov, Çin lideri Deng Siaoping, ÇKP Genel Sekreteri Zao Ziang, Devlet Başkanı Yang Shangkun, Başbakan Li Peng ile görüştü. İki ayrı toplantı-

Sovyet tarafı Kamboçya'nın iç sorunlarını uluslararası denetim altında Kamboçyalılar tarafından çözülmesi görüşünü benimsiyor. Çin ise Vietnam birliklerinin çekilmesi ile genel seçimlere kadarki ara dönemde Prens Sihanuk'un başkanlığında dört partili geçici bir koalisyon hükümeti kurulmasını öngörüyor. SSCB ve ÇHC, Kamboçya sorunu ile ilgili olarak mümkün olan en kısa sürede bir uluslararası konferans düzenlenmesini savunuyorlar.

da önemli konuşmalar yaptı. Uzunca bir TV mülakatına katıldı. Özellikle aydınlara verdiği uzun konferansta, Gorbaçov'un SSCB'deki perestroyka sürecini ayrıntılı ele alması ilgiyle karşılandı. Gorbaçov ayrıca sokakta sıradan insanların yaşamını görme, onlarla konuşma fırsatı buldu. Halk kendisine her yerde olağanüstü sevgi gösterisinde bulundu.

Ortak açıklamada neler var?

Ziyaret sonunda yayımlanan ortak açıklamada yer alan konulardan bazıları şöyle:

— Her iki taraf da zirvenin Sovyet-Çin ilişkilerinin normale dönüşü olduğunu ve bunun hiçbir üçüncü ülkeye yönelik olmadığını, dünya çapında barışı açıklamasını memnuniyetle karşı belirtti.

— Taraflar, aralarındaki tartışmalı konuları hiçbir biçimde şiddete başvurmaksızın, birbirlerini tehdit etmeksizin barışçı görüşmeler yoluyla çözeceklerini belirtirler.

— Kamboçya konusunda görüş ayrılığı giderilemedi. Her iki taraf da Vietnam birliklerinin çekilmesinden sonra iç savaş çıkmaması gerektiğini, Kamboçya'nın bağımsız, barıştan yana, tarafsız ve bağlantısız bir ülke olmasını istiyor.

lar.

— Her iki taraf Sovyet-Çin sınırındaki askeri birliklerini iyi komşuluk ilişkilerine uygun asgari bir düzeye indirmeyi kabul ediyorlar. Öte yandan Çin tarafı Sovyetlerin Moğolistan Halk Cumhuriyeti'ndeki birliklerinden yüzde 75'lik bir indirim yapacağını açıklamasını memnuniyetle karşılıyor.

— Taraflar aralarındaki sınır sorunlarını ülke arasındaki sınır antlaşmaları çerçevesinde çözmeyi, gerektiğinde bu konuda da Dışişleri Bakanlarını özel olarak görevlendirmeyi kararlaştırdılar.

— Taraflar iki ülke arasında sosyalizmin inşası, yeniden yapılanma ve reform gibi gerek iki ülke arasındaki ilişkileri, gerekse uluslararası durumu ilgilendiren konularda bilgi ve deney alışverişini uygun görüyorlar.

— Çin tarafı Taiwan'ın ÇHC'nin bölünmez bir parçası olduğunu vurguluyor. "İki Çin", "bir Çin ve bir Taiwan" veya "bağımsız bir Taiwan" gibi düşüncelere kesinlikle karşı çıkıyor.

— Her iki taraf Pasifik'te veya dünyanın başka yerlerinde hegemonya kurmak peşinde olmadıklarını açıkladılar.

— Taraflar barış ve gelişmenin günümüzün en önemli konuları olduğunu belirtiyorlar.

— Taraflar dünyadaki ekonomik durum ve özellikle az gelişmiş ülkelerde giderek kötüleşen ekonomik durum, kuzey-güney arasındaki giderek açılan mesafe ve dayanılmaz dış borç problemi konularındaki kaygılarını dile getirdiler.

— Taraflar ayrıca global, ekonomik, toplumsal, demografik ve çevresel sorunların çözümünün uygarlığı koruma ve geliştirmedeki çok önemli rolüne işaret ettiler.

— Taraflar dünyadaki durumun köklü bir biçimde iyileştirilmesi gerektiğine inanıyorlar. Bu amaçla Sovyet tarafı uluslararası ilişkilerde yeni politik düşüncenin yerleşmesi gerektiğini savunurken, Çin tarafı barış içinde biraradа yaşamanın beş ilkesi temelinde, yeni bir uluslararası politik düzen kurulması gerektiğini belirtiyor.

— Sovyet yönetimi adına, Mihail Gorbaçov, Çin liderleri Deng Siaoping, Yang Shangkun, Zao Ziyang ve Li Peng'i Sovyetler Birliği'ne davet etti.

Çin halkına saygı

Çin'den ayrılışında gazetecilerin ülkedeki öğrenci gösterileri konusunda ısrarla sorduğu soruları üzerine, Gorbaçov şöyle diyordu: **"Çin halkına karşı saygılı olmalıyız. Ben kendimi onların yerine koyarak ve şu olup bitenlerle ilgili değerlendirmeler yapmak istemiyorum."**

Görüşmelerin çok dostça bir havada geçtiğini belirten Gorbaçov, **"sanki 30 yıllık düşmanlık dönemini hiç yaşamamış gibiydik"**, dedi.

Çin ziyaretiyle ilgili olarak açığa binerken söylediği son sözler ise, şunlardı: **"Beni biraz duygusal bulabilirsiniz, ama hikayeyi ben de inanamıyorum!"** ☐

NATO zirvesinden önce

DİYALOG VE İŞBİRLİĞİ

Varşova Anlaşması Örgütü, 29 Mayıs'ta toplanacak NATO zirvesi öncesinde yayımladığı bir çağrıda, NATO'ya üye ülkeleri taktik nükleer silahlar konusunda derhal görüşmelere oturmaya çağırdı.

Macaristan, Bulgaristan, Demokratik Alman Cumhuriyeti, Polonya, Romanya, Sovyetler Birliği ve Çekoslovakya'nın üye oldukları Varşova Anlaşması Örgütü, NATO'ya üye ülkelerin, zirve öncesinde, günümüz dünyasının gerçekçi bir değerlendirmesini yapmalarını ve soğuk savaşın tüm kalıntılarının temizlenmesi için işbirliği yapmalarını istedi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da olağan durumuna kolay gelinmediği belirtilen çağrıda, Hitler faşizmine karşı yapılan işbirliğinin daha sonra çatışmaya dönüştüğü ve ortaya iki askeri pakt çıktığı, bunun sonucunda Avrupa'da büyük miktarda silah yığıldığı vurgulandı. Varşova Anlaşması Örgütü, bu tehlikenin giderilmesi için görüşmelere başladığı, tüm Avrupa devletleri, ABD ve Kanada'nın katılımıyla güvenlik ve işbirliği adımlarını attığını ve bunun karşılıklı anlayış, karşılıklı yarara dayalı işbirliği, egemenlik haklarına saygı, içişlerine karışmama, devletler hukuku normlarına uyma temelinde gelişebileceği açıklandı.

Varşova Anlaşması Örgütü, iki askeri paktın feshedilmesinden yana olduğunu belirtirken, bunun ilk adımı olarak askeri örgütlerin aynı anda kaldırılması gerektiğine dikkat çekiliyor. Bu yolda ilerlemek için VAÖ ve NATO'nun askeri çalışmalardan vazgeçmesi, farklı askeri paktlara üye ülkelerin arasında çeşitli alanlardaki işbirliğini geliştirmek, politik ve coğrafi gerçekleri dikkate almak biçiminde bir yaklaşım öneriyor. VAÖ, başlamış olan silahsızlanma görüşmelerinin, kara, deniz, hava kuvvetlerinin ve konvansiyonel, nükleer, kimyasal tüm silah çeşitlerini kapsaması gerektiğini belirtiyor.

Her iki tarafında birbirine karşı girişebilecekleri bir sürpriz saldırı ihtimalini yoketmeleri gerektiği belirtilen çağrıda, taktik nükleer silahlar konusunda derhal görüşmelere başlaması önerisi vurgulanıyor. SSCB'nin 1989 yılı içinde 500 taktik nükleer başlığı geri çekmesi ve 1989-1991 yılları arasında Avrupa'daki çeşitli nükleer başlıkların yoketmesini desteklediklerini belirten VAÖ, görüşmelere deniz ve hava kuvvetlerinin de alınması istemini yineliyorlar. Her iki tarafın halkları arasında ekonomi, ticaret, bilim, teknik ve çevre konularıyla, insanları ilgilendiren konularda her türlü işbirliğinin geliştirilmesi gerektiğinin altını çizen VAÖ, çağrısında ayrıca her iki pakta mensup askerlerin karşılıklı delegasyon değiş-tokuşu yapmasında bulunmalarını isteyerek, politik diyaloğun en önemli araç olduğu bir kez daha vurguluyor. ☐

Komşu Yunanistan'da seçimlere beş kala

YÜKSELEN GÜÇ, SOL BİRLİK

Kamuoyu yoklamaları, yeni seçim yasası temelinde ne PASOK'un ne de Yeni Demokrasi Partisi'nin tek başına iktidara gelemeyeceğini gösteriyor.

■ Gülenay Öztürkçü-Atina

Aylardır yoğun politik gelişmeler içinde yaşayan Yunanistan'da 18 Haziran'da birarada yapılacak genel ve Avrupa Parlamentosu seçimlerine çok az bir süre kala, politik atmosfer doruk noktasına ulaştı. Son kamuoyu yoklamaları, iktidardaki PASOK'un büyük bir güç kaybına uğradığını, iki dönem tek başına iktidara gelen Andreas Papandreu'nun partisinin bugün ancak yüzde 29'a ulaşabildiğini gösteriyor. Ana muhalefet partisi Yeni Demokrasi lideri Konstantin Mitsotakis, partisinin tek başına iktidara geleceğini sürekli yinelemesine karşın, 85 seçimlerine göre küçük bir artışla yüzde 39'la ilk sırada yer alıyor. Sol birlik yüzde 14'le yükseliş gösteren tek güç. Bu oranın, Sol Birliğe katılan partilerin 1985 seçimlerinde aldıkları toplam oydan daha büyük olduğunun altını çizelim. Seçimlere bir aydan daha kısa bir süre kalmasına karşın, yüzde 15 gibi büyük oranda seçmen henüz kararsız; bunların yüzde 45'ini geçen seçimlerde PASOK'a oy verenler oluştururken, yüzde 25'i büyük bir olasılıkla Sol Birliğe oy vereceklerini belirtiyor. Sonuç olarak kamuoyu yoklamaları, yeni seçim yasası temelinde ne PASOK'un ne de Yeni Demokrasi Partisi'nin tek başına iktidara gelemeyeceğini gösteriyor.

Tek başına hükümet olmak zor

Karşılıklı suçlamaların egemen olduğu, bol plastik bayraklı, havai fişekli, kalabalık PASOK ve Yeni Demokrasi'nin seçim mitingleri, Sol Birlik tarafından "plastik panayırlar" olarak niteleniyor. PASOK, yeni bir seçim programına gerek olmadığını, 8 yıldır yapılanların ve yapılacakların programın kendisi olduğunu söylerken, Papandreu'nun ülkedeki bugünkü politik durumu değil, iç savaş sonrası gerici hükümetler dönemini ve diktatörlük öncesi Yorgos Papandreu'nun iktidardan düşürülüp askeri darbenin yapıldığı dönemi öne çıkarması dikkat çekici. Yeni Demokrasi Partisi ise, tek çözümün PASOK hükümetinin gitmesi olduğunu söyleyerek, yalnızca bugünkü hükümetin yolaçtığı sorunları açıklamakla yetiniyor. Sonuçta, her iki parti de çözüm olarak tek başına iktidara gelmekten başka birşey göstermiyor.

Seçim yasası yüzde 45-46'ya ulaşan partinin tek başına iktidarına olanak tanırken, her iki parti de bugün oranın hemen çok altında. Elbette en çok merak edilen konu da seçimlerden sonra Sol Birliğin tutumunun ne olacağı. YKP MK Genel Sekreteri ve Sol Birlik Başkanı Harilaos Florakis, tavuzuna [illegible] bağlı bir fabrikayı ziyaretinde, işçilerle üç saat süren görüşmesinde bu konuya şöyle yanıt veriyor: "[illegible] 18 Haziran'da [illegible]. 18 Haziran [illegible] çıkabilirsek, [illegible] ülkenin çıkarına daha iyi bir çözüm [illegible] için o [illegible] bir rol oynayabilsin. Bugün ayrıca ciddi sorunlarla karşı karşıyayız ki, bunlarla mücadele için geniş güçlerin biraraya gelmesi gerekiyor. Yüzde 50 + 1 de yeterli değil. Bu ciddi sorunlarla mücadele için yüzde 60-70 güç gerekiyor. Bu nedenle koalisyon hükümeti gereklidir, diyoruz."

Florakis, Sol Birliğin dışardan bir hükümeti desteklemesi durumunda, hükümetin programının temel olsa da yeterli olmadığını, verilen sözlerin, vaatlerin pratiğe geçmesinin güvencelerinin olması gerektiğini, Sol Birliğin tutumunun bu noktadan tayin edeceğini söyledi.

Canlı bir seçim kampanyası

Florakis'in bu ziyaretinin hemen ardından, hükümetin, Sol Birlik temsilcilerinin devlet işletmelerine programlanmış ziyaretlerini, seçim öncesi dönemde çalışanlar arasında politik çelişkilerden kaçınmak bahanesiyle öne sürerek yasaklaması da dikkat çekiciydi. Ama hemen ardından Sol Birlik temsilcileri emekçilerin de kararlı tutumları sayesinde Elektrik Kurumu ve demiryolu işçilerini ziyaret ederek canlı diyaloglar kurdular.

Gerçekten de Sol Birliğin seçim kampanyası alışılmışın dışında bir görünüm sergiliyor. Birlik liderleri semt ziyaretlerinde sokak sokak dolaşarak semt sakinleriyle evlerinde, esnafla dükkanında, çocuklarla, gençlerle okulda, parkta, sıcak, doğrudan ilişkiye geçiyor, sohbet ediyor, sorunlarını dinliyor, sorularını yanıtlıyor. Merkezi mitinge dışardan insan değil, sadece o semtin insanları katılıyor.

Sol Birlik gösteriye yabancı dışardan insan taşıma, katılanların sadece futbol taraftarları gibi elinde bayrak sallayacağı mitingler yerine, yurttaşların aktif katıldığı, bunlara yalnızca katılımı değil, Sol Birliğin temel etkinliği [illegible] başka bir anlayışı da yansıttığını karşılaştırma ve değerlendirme olanağı veren mitingler hedefliyor. Sol Birlik temsilcilerinin yurttaşlarla doğrudan ilişkiye geçeceği, yurttaşa saygıyla nitelenen, ülkenin büyük-küçük tüm sorunlarının tartışılacağı yüzyüze diyalogları hedefliyor; halkla ilişkilerinde, politikasında yeni bir anlayışı egemen kılmaya çalışıyor. Bugün ülkenin içinde bulunduğu politik krizden çıkış yolu, seçimlerden sonra kurulması gereken hükümet, halkın, ülkenin çıkarına yeni tip bir kalkınma yolu gibi sorunları halkla doğrudan, canlı, somut ilişki içinde, açık, samimi bir diyalog içinde tartışıyor, politik çelişkileri göstermeye çağırıyor.

Sol Birlik Mayıs ayının ilk yarısında emekçiler, gençler ve kadınlar, tarım üreticileri ve çevre sorunuyla ilgili ülke çapında kampanyalar açtı, işyerleri ve fabrikalara, okullara, mahalle ve köylere giden, büyüklü küçüklü yüzlerce toplantı, tartışma ve sohbet düzenleyen Sol Birlik temsilcilerinin ortak dili şu: "[illegible] [illegible]. '[illegible]', [illegible] [illegible]. Sol Birlik'[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible], sol güçlerin daha da güçlenmesidir."

Sol Birlik ilerici kesimin çoğunluğunu kazanmayı hedefliyor. Ülke çapında yaklaşık iki bin Sol Birlik komitesi ve yandaşları yaratıcılık ve girişimcilikle, Sol Birliğin zaferini kendi meseleleri yaparak faaliyet gösteriyor. 5 partiyle kurulan Sol Birliğe, Sosyalist Birlik Partisi'nin de katılması, Demokratik Sosyalist Parti (KODISO)'nin Sol Birlikle seçim işbirliği yaptığını açıklaması ve eski PASOK yöneticisi 160 kişinin, "[illegible] [illegible], PASOK yöneticisinin istediği gibi [illegible] kalmayacak. Bugün mücadele Sol Birlik'le veriyor" diyerek, bunun üzerinde yerel düzeydeki PASOK yöneticisini ve eski PASOK taraftarlarını önümüzdeki günlerde düzenlenecek büyük toplantıya çağırmaları, Sol Birliğin kararlı ve ilkeli mücadelesinin somut ürünleri oluyor.

Birliği oluşturan güçlerin tez ve düşüncelerinin yaratıcı bir sentezini, programatik görüşlerinin ortak çerçevesini oluşturan Sol Birlik Program önerisi tartışmaya açılıyor. Sol Birliğin ülke ekonomisi üzerine önerileri, getirdiği çözüm yolları, ülkenin önde gelen ekonomistleriyle basına açık tartışılırken, emekli subay ve generallerle ulusal savunma, gazetecilerle demokratik enformasyon, "Yeni Ekoloji", isimli dergiyle işbirliği içinde çevre sorunu üzerine tartışmalar düzenleniyor.

Sol Birlik, toplumun sol ve ilerici güçlerinin birliğinin tamamlanmış bir iktidar programı için, programın son haline gelmesi için toplumsal hareketlerin, sendikal ve bilimsel örgütlenmelerin katkısını hedefliyor. Sol Birlik, kadın-erkek tüm yurttaşları Sol Birlik Programı'nın kendi programları olması için düşünce ve önerilerini getirmeye, kendi damgalarını vurmaya çağırıyor. Yunan toplumunun yenilenmiş sol akımını kendi etin, düşünce ve hareketlenmesiyle oluşturmaya, çağdaş, ilerici, dünyaya açık bir Yunanistan'ı, 2000 yılının eşiğinde, yaratıcı, demokratik ve sosyalist Yunanistan'ı oluşturmaya çağırıyor.

Önünde ciddi bir seçim mücadelesi olan, ancak daha uzak bir geleceği hedefleyen, bugün artık bir gerçeklik, yükselen bir güç olan Sol Birlik'in Yunanistan'da 18 Haziran'dan sonra politik güçlerin şekillenmesinde, gelişmelerde önemli bir rol oynayacağını söylemek tahmin, hayal değil. □

▶ *Florakis, Keseriani'de, semt sakinleriyle.*

Prag buluşması

ÇÖZÜM İÇİN BİRLİKTE ADIM

Kıbrıslı Rum ve Türk partilerinin liderleri, 11-16 Mayıs günlerinde, Çekoslovakya hükümetinin davetlisi olarak Prag'da biraraya gelerek, Kıbrıs sorununu görüştüler. İki toplumun siyasal partileri arasında böyle bir bileşimle gerçekleştirilen toplantıdan sonra ortak sonuç bildirisi yayınlandı.

Türk tarafından Cumhuriyetçi Türk Partisi, Toplumcu Kurtuluş Partisi, Demokratik Halk Partisi; Rum tarafından Demokratik Birlik Partisi, Demokratik Parti, sosyalist Parti, AKEL ve Liberal Parti'nin anlaştıkları bildiride, özetle şu görüşlere yer verildi:

"Toplantılarda, önemli konularda ortak zemin bulmada yararlı olacak üzerinde durulması gereken ilkelerle ilgili geniş kapsamlı sorunlar üzerinde dostça ve yapıcı bir görüş alışverişi yapıldı.

Parti liderleri, toplantılarının, Birleşmiş Milletler gözetiminde yürütülmekte olan toplumsal görüşmelere alternatif olmadığını ve böyle düşünülmemesi gerektiğini vurgulamak isterler. Bu tür toplantıların yalnız parti liderleri arasında değil, liderlerin toplumlarında temsil ettikleri halk kesimleri arasında da daha iyi bir anlayış geliştirildiği konusunda görüş birliği içindedirler. Dahası zorluklara karşın Kıbrıs sorununa erken bir çözümün gerekliliğine partilerinin inancını ve taraflarca kabul edilebilecek federal bir çözüme mümkün olduğu oranda katkıda bulunma arzularını parti liderleri önemle dile getirirler.

Parti liderleri, bu toplantıların yararına içtenlikle inanarak, toplantıları sürdürmeye ve bir dizi toplantının ilkini 16 ve 17 Haziran'da Lefkoşa'da gerçekleştirmeye karar vermişlerdir."

Barış İçin On Gün'den sonra

SELANİK'TEN İSTANBUL'A BARIŞ YÜRÜYÜŞÜ OLUR MU?

■ Demirtaş Ceyhun

Geçen Nisan ayında Atina'da düzenlenen "Türk-Yunan Dostluğu" konusundaki iki günlük bir sempozyuma beni de konuşmacı olarak çağırmışlardı. Konu, gönderilen çağrı yazısı ve eklerine göre silahsızlanmaydı. Gorbaçov ile Reagan'ın başlattıkları dünya silahsızlanma girişimlerine bizler de Türk ve Yunan aydınları olarak ne gibi katkılarda bulunabilirdik?

Doğrusu, bugüne dek kimine sözcü olarak, kimine gözlemci olarak böyle birkaç (birçok) uluslararası toplantıya katılmıştım. Bu nedenle, biraz da önyargılı gitmiştim Atina'ya. Nasıl olsa bu toplantı da, tıpkı ötekiler gibi, lüks bir salonda aydınların heyin cimnastiğiyle geçecekti.

Ama öyle mi oldu ya?..

Yunanistan, vallahi bir kez daha şaşırttı beni...

Gerçekten, bugünkü Yunanistan'ı yeterince tanıdığımızı (hatta aydınlarımızın yeterince tanıdığını) söyleyebilir miyiz acaba?

Oyşa, eski Yunan'a hayranız. Mitolojisine, sanatına, kültürüne... Örneğin, bugün dilimize çevrilip yayınlanmamış Yunan klasiği kalmamıştır diyebiliriz sanırım. Milli Eğitim Bakanlığınca dünya klasiklerinin yayınlanmasına başlanır başlanılmaz, anımsadığımız kadarıyla, ilk işimiz Yunan klasiklerini Türkçeye çevirtip yayınlamak olmuştu. Aisopos'u (Ezop'u), Solon'u, Sofokles'i, Euripides'i, Aristophanes'i, Eflatun'u, Aristo'yu, Xenophon'u, Theokritos'u, Epiktetos'u, daha nicelerini yani, çok iyi biliriz.

Ama, bugünkü Yunanistan'ı? Yunan halkını? Çağdaş kültürünü, sanatını yeterince tanıdığımızı, bildiğimizi savlayabilir miyiz?

Anımsıyorum da... 1960'lı yılların ortalarında, Thanos Kotsaros'un o ünlü romanı "Haydari Kampı"nı okuduğum zaman nasıl sarsılmıştım... Demek, İkinci Dünya Savaşı, Yunanistan için salt Arnavutluk cephesinde verdikleri İtalyan-Yunan Savaşındaki yiğitlikleri değilmiş. Asıl savaş, faşist Alman ordularının ülkeyi tamamen işgal etmesinden sonra halkın verdiği direnme savaşıymış meğer. Yurt savunması savaşıymış. Ama ne yazık ki, çocuk belleğimde, çocukluğumun gazetelerinden dergilerinden bu İtalyan-Yunan Savaşı ile ilgili bir dolu kahramanlık öyküleri kalmış da, asıl bu yurt savunması savaşıyla ilgili, yiğitçe direnmeyle, EAM'la (Ulusal Kurtuluş Cephesi ile) ELAS'la (Ulusal Halk Kurtuluş Ordusu ile) ilgili tek bir sözcük anımsamıyorum.

Kısacası, Dido Sotiriu'nun o ünlü "Bayrak" adlı anı-romanını okuduğumda da sarsıldım. Oriana Fallaci'nin "Bir İnsan" adlı kitabında Panagulis'in yaşam öyküsünü ve demokrasi için tek başına yaşamını ortaya koymasını okuyup öğrendiğimde de...

İşte, geçen ay, sadece iki günlük bir sempozyuma katılmak üzere çağrıldığımı düşünerek gittiğim bu toplantılarda da, Yunanistan beni gerçekten bir kez daha şaşırttı. Çünkü, Yunanistan'da gerçekleştirilen salt iki günlük bir sempozyum değildi. Tam on günlük bir barış şenliğiydi içine birden dolu dolu etkinlikler. Bu sempozyumu da içeren bir etkinlikler bütünüydü olay. Zaten adı da "Barış İçin On Gün"dü. Ve etkinlikler, 23 Nisan pazar günü tarihi Maraton yolunda yapılan, onbinlerce Atinalının katıldığı, 42 kilometrelik görkemli yürüyüşle, Barış Yürüyüşü ile son buluyordu, büyük barış savaşçısı (Ölümsüz Z) Grigoris Lambrakis'in anısına saygıyla...

Sahi... Lambrakis'i... Ölümsüz Z... Grigoris Lambrakis!..

(Vasilis Vasilikos'un, Fransa'da yayınlanıp yayınlanmaz dilimize de aktarılan o ünlü romanı "Ölümsüz Z"yi nasıl unuturum Allah aşkına?.. 60'lı yılların sonlarında onu okuduğumda da sarsılmıştım. (Costa Gavras'ın, bu romandan yaptığı aynı adlı filmi ise, ne acıdır ki tam 20 yıl sonra, geçenlerde İstanbul'da ancak görebildim. Üstelik güzel bir rastlantıyla... Lambrakis yürüyüşünden henüz dönmüştüm...)

Grigoris Lambrakis, Yunanistan barış hareketinin kurucularındandır. Barış Komitesi, 21 Nisan 1963 günü, tarihi Maraton yolunda, Maraton'un başladığı noktadan Atina'ya, 42 kilometrelik bir "Barış Yürüyüşü" yapmayı planlar. Ancak, Yunanistan Krallığının, o dönemdeki soğuk savaş yüzünden daha da şiddetlenmiş baskıcı yönetimi bu yürüyüşe izin vermez ve o gün için sokağa çıkmayı yasaklar. Ne var ki, Lambrakis, aynı zamanda Demokratik Sol Parti'den milletvekilidir. Dokunulmazlığı (güya) vardır. İşte, bu ayrıcalığından yararlanarak, 21 Nisan günü, tek başına, elinde pankartı, tarihi Maraton'un başlangıç noktasından Atina'ya doğru yürümeye başlar. Yol boyu, kimi barışseverler kendisine katılmak isterlerse de hemen tutuklanırlar. Yüzlerce, binlerce insan tutuklanır o gün. Ve Lambrakis, tek başına 42 kilometre yol yürüyerek Atina'ya girmeyi başarır. Tabii, Lambrakis'in bu yiğit direnişi ve başarısı, faşistlerce cezalandırılmakta gecikilmez. Tam bir ay sonra, 22 Mayıs 1963 günü, gene Barış Komitesi'nin bir toplantısına katılmak üzere gittiği Selanik'te, güvenlik güçlerince planlanmış bir komployla, faşistlerin saldırısına uğrar ve güvenlik güçlerinin gözlerinin önünde öldürülür. Olay, hükümetçe örtbas edilmek istenirse de, Hristos Sartzedakis adında genç bir savcı (Şimdi Yunanistan cumhurbaşkanıdır.) yiğitçe kanıtların ve tanıkların üzerine gider, olayın bir komplo olduğunu ortaya çıkarır. Az da olsa, sorumlu generallerin, genel müdürlerin filan yargılanmalarına ve cezalandırılmalarına neden olur. Bu durum üzerine derhal görevden alınır ve kısa bir süre sonra da Papadopulos başkanlığındaki Albaylar Cuntası yönetime el koyar.

İşte, Lambrakis'in çeyrek yüzyıl önce yaşamını pahasına tek başına gerçekleştirdiği bu barış eylemi, şimdi, ...ardeyse bütün Atinalılarca katıldığı bir Barış Şenliği haline dönmüştü. Her yıl, 21 Nisan günü (veya 21 Nisan'a en yakın bir pazar günü) binlerce, onbinlerce Atinalı, gerçekten tam bir şenlik havası içinde, coşkuyla, Amerika ve NATO üslerinden arındırılmış bir Avrupa ve Akdeniz için, askeri harcamaların azaltılması ve silahsızlanma girişimlerinin desteklenmesi için, her türlü silahlanmaya karşı, barış çığlıklarıyla yürüyorlardı bütün bir gün. Biliyorum. Çünkü, 23 Nisan 1989 günkü yürüyüşe, Dikili Belediye Başkanı Osman Özgüven ve ekonomist Prof. Dr. Yakup Kepenek ile birlikte biz de katıldık. Üstelik, katıldığımız yürüyüş 11 yıldır gerçekleştiriliyordu ve bu onikincisiydi. Sonra, gördüğümüz kadarıyla artık yalnızca Atinalılar da değildi yürüyenler, çağrılı çağrısız dünyanın dört bir köşesinden gelmiş kişiler de vardı yürüyenler arasında. Tam bir insanlık şenliğiydi. Uluslararası bir şenlikti. Ama ne acıdır ki, bu yıl 12.'si yapılan bu şenlikten hem haberimiz yoktu, hem de, yürüyüş konusunda sadece üç Türktük. (Öneriyorum: Önümüzdeki yıl, sanırım 22 Nisan 1990 Pazar günü yapılacak 13. Lambrakis Barış Maratonu yürüyüşüne, bizler de Türkiye'den büyük topluluklar halinde katılalım. Birlikte kanıtlayalım...)

Bu barış şenliği içerisinde, yukarıda da değindiğim gibi, Türk-Yunan barışı konusunda da iki günlük bir sempozyum düzenlenmişti. Sempozyuma, Osman Özgüven, Yakup Kepenek ve benden başka birileri daha çağrılmış mıydı? İşittiğim kadarıyla çağrılmışlardı. Demek zamanları denk düşmemiş, gelememişler. Ama kimlerdi onlar, bilemiyeceğim. Tabii, toplantılarda Türkiye'yi temsilen bulunmamızdan söz edilemiyeceği gibi, benim TYS'i temsilen katılmamdan da söz edilemezdi. Ayrıca, TYS adına filan da çağrılmamıştım. Çağrı, doğrudan adıma gelmişti. Nitekim, toplantılar sırasında da böylesi temsilciliklerden filan kesinlikle söz edilmedi. Sempozyum, bir çeşit aydınlar toplantısı gibiydi gene.

Bu on günlük barış şenliği ve Maraton, Yunanistan'daki halen mevcut üç ayrı barış örgütü olan AKE (Bağlantısızlar Barış Hareketi), EEDYE (Yunanistan Uluslararası Yumuşama ve Barış Komitesi) ve KEADEA (Silahsızlanma, Uluslararası Barış ve Ulusal Bağımsızlık Hareketi) tarafından ortaklaşa düzenlenmişti. Ancak, sempozyumun sorumluları ve yöneticileri, bu üç örgütten sadece ikisinin, AKE ve EEDYE'nin başkanlarıydı. Çünkü, EEDYE'nin başkanı, eski Atina Baro başkanlarından ve halen Atina Barosu Onur Başkanı Sayın Evangelos Maheras ile Yunanistan'ın ünlü avukatlarından AKE'nin başkanı Sayın Mihalis Peristerakis, bir süre önce Yunanistan Parlamentosu Başkanı Sayın Yannis Alevras'a ortak bir başvuruda bulunmuşlar ve kendisinden, Türkiye ile Yunanistan'ın karşılıklı bir anlaşmayla, askeri giderlerini % 10 indirgemeleri konusunda girişimlerde bulunmasını istemişlerdi. Sempozyumun gündeminin tek maddesi de buydu.

Yunanistan Parlamentosu'nun 1989 bütçesini görüştüğü sırada, 1988 yılı Aralık ayında yapılan bu öneride, gerek Yunanistan'ın, gerekse Türkiye'nin halen ciddi ekonomik sorunları daha büyük ölçüde olduğu, modern silahların maliyetlerinin ise artık, bu iki ülkenin bütçelerinin kaldıramıyacağı boyutlara ulaştığı; ayrıca bu karşılıklı silahlanma yarışının iki ülke arasında gereksiz ve çok tehlikeli gerginleşmelere de neden olduğu vurgulanarak, parlamentoların ve hükümetlerin derhal anlaşarak, her iki ülkede de askeri giderlerin yüzde 10 azaltılmasına ve 5 yıl için dondurulmasına karar verilmesi istenmekteydi. Ekonomistlere yaptırılan araştırmalara göre de, böyle bir indirimle de, örneğin, 4 yılda Atina metrosu gerçekleştirilebilirdi. İki ülkenin dış borçlarında mutlaka önemli bir hafifleme sağlanırdı. Her iki toplumun da yaşam düzeyi hızla yükselirdi.

Ayrıca, bu önerinin yalnızca kendi görüşleri olmayıp, Türk ve Yunan barışseverlerinin ortak görüş ve istekleri olduğu da özellikle belirtiliyordu.

Silahsızlanmanın ve barışın, ancak halkların ortak çabalarıyla, (uluslararası siyasal dile yeni yeni giren güzel deyim) halkların diplomasisiyle gerçekleştirilebileceği ortak sonucuna varılan sempozyumun ilk gününde ünlü yazar Dido Sotiriyu, Bağlantısızlar Barış Hareketi Başkanı M. Peristerakis, Osman Özgüven ve ben konuştum. Daha sonra da, toplantıya katılan, çağrılı çeşitli örgütlerin temsilcileri kısa, ama tartışmalı konuşmalar yaptılar. İkinci gün ise, sorun ekonomik açıdan ele alındı. Atina Üniversitesi ekonomi profesörü Yannis Samaras, SHP Merkez Yönetim Kurulu üyesi ekonomist Prof. Yakup Kepenek, ülkelerinin ekonomik durumları ve silahlanma giderleri konusunda birer tebliğ sundular.

Sayın Mihalis Peristerakis, ilk günkü konuşmasının sonunda, iki halk arasındaki dostluğun ve silahsızlanmanın başarılabilmesi için biz barışseverlere büyük sorumluluklar düştüğünü belirterek, bir de öneride bulunmuştu. Önümüzdeki sonbaharda Selanik'ten İstanbul'a bir Barış Yürüyüşü düzenleyelim demişti.

Yazılı konuşmamı okumaya başlamadan önce, ben de, bu öneriye yürekten katıldığımı belirttim.

— Sayın Peristerakis'in, yalnız yürüyüş önerisine değil, bütün önerilerine yürekten katılıyorum, dedim. Ancak, önerilerinin çoğuna yürekten katılıyorum demekten öte elimden bir şey gelmiyor. Örneğin askeri harcamaların, hem de silah alımları dışındaki cari giderler kısmında, her iki ülkede de karşılıklı anlaşılarak yüzde 10 indirim yapılması önerisini, katılmak şöyle dursun, az bile buluyorum. Keşke, insanlık anlaşsa da askeri harcamalar bütün dünyada sıfıra indirilebilse. Lakin, bu konuda gerçeği söylemekten öte elimden hiçbir şey gelmiyor. Ama, Peristerakis dostum, fizik gücümle katkıda bulunabileceğim önerileri de var. Örneğin, Selanik'ten İstanbul'a Barış Yürüyüşü. Hemen belirteyim ki, bu öneriyi yalnız desteklemekle kalmayıp, sizlerle birlikte yürüyeceğime söz veriyorum. Ayrıca, öneriyorum da: Selanik'ten İstanbul'a düzenlenecek bu barış yürüyüşü, nicedir bir yıl Selanik'ten İstanbul'a, ertesi yıl da İstanbul'dan Selanik'e olsun. □

I.Kadın Kurultayı'na 2500'e yakın kadın katıldı

BEKLENENİ VEREMEDİ

Çeşitli görüşlere sahip kadınlardan oluşan platformun sekiz ay süresince gösterdiği, farklılıklara karşın birlikte olabilme başarısını Kurultay izleyicisi ve katılımcıları gösteremedi.

Kadın ezilmişliği ve kadına yönelik ayrımcılığın ortaya çıkış nedenlerinin yanı sıra, bağımsız bir kadın hareketi oluşturmak, kadın kurtuluş mücadelesini tanımlamak, örgütlenme perspektiflerini oluşturmak tartışma konularının en önemlileriydi.

■ **Füsun Öztürk Bayram**

İlk kez düzenlenen **I. Kadın Kurultayı 19-20 Mayıs** tarihlerinde İstanbul'da Beşiktaş Atıf Doğan Salonu'nda yapıldı. Kurultayı düzenleyen **Kadın Platformu**'nun giderek artan bir çalışma temposu içinde, sekiz ay boyunca hazırlığını sürdürdüğü Kurultay, geniş izleyici kitlesinin beklentilerine tam olarak karşılık veremedi. Bunun nedeni de, çeşitli görüşlere sahip kadınlardan oluşan platformun sekiz ay süresince gösterdiği, farklılıklara karşın birlikte olma başarısını Kurultay izleyicisi ve katılımcılarının gösterememesiydi.

1988 yılının Ekim ayında İnsan Hakları Derneği Merkez Kadın Komisyonu'nun Ankara'da bir Kadın Kurultayı düzenlenmesi önerisiyle biraraya gelen çeşitli kadın çevreleri, aralarındaki görüşmeler sonucunda ortak bir kadın platformu oluşturdular. İstanbul'da oluşturulan platform, Kurultay'ın örgütleniş biçiminden programına kadar, pekçok konuyu tartıştı. Zaman yaklaştıkça toplantılar sıklaştı, çeşitli illerden kadınlarla ilişkiler kuruldu, platformu temsil edecek ve çalışmaları aktif olarak yürütecek bir yürütme kurulu oluşturuldu. Afişler basıldı, yurtiçi ve dışına beş bini aşkın davetiye gönderildi, kadınlara kadın olmaktan doğan sorunlarını tartışmak, tanışmak ve seslerini yükseltmek için biraraya gelme çağrısı yapıldı.

▶ *Kurultay, tertip komitesi adına konuşma yapan Ayten Dal'la izleyicilere "Merhaba"yla başladı.*

Kurultay gelişen kadın hareketinin çok önemli yapı taşlarından biri oldu. İki bin aşkın kadının katılımıyla, sınırlı da olsa kadınların kadın olmaktan doğan sorunları dile getirildi, yeni tanışıklıklar, ilişkiler gelişti.

Ayrılıklara karşın birlikte olmak

Son yıllarda hızla gelişen kadın hareketi, kendini ilerletecek, ortak noktaların varlığında daha da güçlenebilecek önemli tartışma temelleriyle Kurultay'a gidiyordu. Kadın ezilmişliği ve kadına yönelik ayrımcılığın ortaya çıkış nedenlerinin yanı sıra, bağımsız bir kadın hareketi oluşturmak, kadın kurtuluş mücadelesini tanımlamak, örgütlenme perspektiflerini oluşturmak tartışma konularının en önemlileriydi. Farklı kadın örgütlerinden, çevrelerinden, tek tek bağımsız kadınlardan oluşan bu örgütlülük ve renkliliğin bir bakıma Kurultay'ın güvencesiydi. Ayrılıklara karşın birlikte olmak ve bu birlikte, gelişen kadın hareketinin güçlenmesini sağlamak...

Tartışılmamış, sorgulanmamış, yeniden yanlış, farklı biçimlerde ortaya çıkanlarına gerekten çok fazla şey vardı. Bunları iki güne sığdırmak ise çok zordu. Üç gün için tutulamayan salondan Beşiktaş Atıf Doğan Salonu, maddi olanaksızlıklar nedeniyle yalnızca iki gün için tutulabildi. Başlangıçta planlanan grup, atölye çalışmaları yine bu yüzden gerçekleşmedi. Greftye tebliğler, tartışmalar, tanıklıklar için bir sıkıntı kalıyordu. Kadın Platformu Kurultay için bütün kadınlara katılım çağrısı yaptı. Basının olayı çarpıtan yaklaşımlarına karşın, erkek izleyiciler de Kurultay'a alınacaktı. Ancak, salon dolduktan sonra ve yer kalırsa. Erkeklerin ilk gün az olan sayıları, ikinci gün epeyce arttı.

Kurultaylar insanların dünya görüşlerini içeri getirilen, kapıda bırakacakları düzenlemeler değil. Yerine aynı yerde farklı görüşlerin biraradan sergilenip tartışabildiği ve ortak noktalarda birleştirmeye çalışılan platformlar. I. Kadın Kurultayı'nı düzenleyen Kadın Platformu'nun iki gün boyunca beklentisi de bu yöndeydi.

"İstemlik...!", diyorlardı, "kadınlar kadın olmaktan doğan sorunlarının bu kurultayda tartışılacaklar, artık tahmin etmeyebileceklerdir". Farklı görüşlerden feministleri, değişik gruplardan sosyalistleri, sosyal demokrat kadınları biraraya getiren Kurultay'ın rengiliğini belirleyecek olan da bu insanların demokrasi anlayışları ve politik kültürlerinin yanı sıra, birbirlerine karşı hoşgörülü olmaları ve olgunluklarıydı. Ancak I.Kadın Kurultayı'nda olmayanlar da bunlardı.

Kurultay ilk gün eğitim, kültür, bilim, din alanlarında tebliğ ve tartışmalarla başladı. Sabah oturumunda siyasal yaşamda kadınlar üzerine konuşan Şirin Tekeli ve Fatmagül Berktay'ın konuşmaları iki gün boyunca pekçok konuşmacının değişik tepkilerine neden oldu. Tekeli, türk toplumunu erkeklerin barbarlık yarışında başa güreştikleri bir toplum olarak nitelerken, Berktay "salında sorumsuz olan erkeklerdir, bugün onlar kendilerini inşa etmek etmek durumundadırlar" diyordu. Bir başka ilgi çeken konuşma da Nazan Hikmet'in şiirlerindeki kadınların ikinci sınıf gösterildiğini anlatıyordu. Kurultay'ın daha ilk gününün yarısında ayrımlar netleşmeye başlamıştı. Salonun tepkileri de ayrımları paralel olarak gelişiyor, alkışlar, yuhalamalar, sataşmalar, giderek slogan atmalara dönüşüyordu. Kurultay başlıca iki eğilimini ortaya koymuştu. Bir yanda feministler, diğer yanda sosyalistim diyenler. Buna karşın bir de kadınların kadın olmaktan doğan sorunlarının tartışılmasını bekleyen ve olaylara izleyici kalan, tepki gösteren ağırlıklı bir kitle vardı.

Sosyalist konuşmacılar feministlerle artık hiçbir yanları olmadığını vurguluyor, kimileri "Biz kendiğimize meydan okur kaldık" diyor, bir diğeri de feministlerin 12 Eylül faşizmini erkeklere sevdi ettiğini söylüyordu. Kurultay çalışmalarına başlangıçta katılan, sonra düzenleme komitesinden çekilecek, yalnızca kurultaya katılan bazı feministler de yaptıkları konuşmalarda kurultayda kadın sorunlarının konuşulmadığını, bu yüzden kurultayın amacından saptığını söylüyor, sosyalistlerinizme karşı çıkıyorlardı.

Ayrımlar vardı. Bunlar bazıları çıkan konuşmacının heyecanına, konuşma tonunun ve üçünün şekline göre, salonu da etkiliyordu. İlk günkü oturumun sonunda kendilerine yarım saat ayrılan kürt kadınlar da öncelikle ayrımlarını ortaya koydular. İlk çıkan konuşmacı, "Ben Güneydoğu'dan geliyorum", diye sözlerine başlarken, ikinci konuşmacı "Ben Güneydoğu'dan geliyorum, adının söylenmesinin yasak olduğu bir ülkeden geliyorum", diyordu. Kurultay'daki Türk kadınları, "ezen ulusun kadınları" olarak da nitelenen konuşmacı, "Bizi biz rağmen kurtaracakları vazgeçin" diye seslenmiyordu. Olmayan bir ulusal bir baskı altında olan kürt kadınlarını kendi dillerini kullanmadaki yasakların doğurduğu sorunlarıydı.

Sorunların dile getirebilenler

En çok tebliğin yeraldığı bölümlerden biri olan "Ekonomik Yaşamda Kadın" bölümünde, özellikle banka memurlarının, hemşirelerin, işçi kadınlarının, ev kadınlarının tebliğ ve konuşmacıları Kurultay'ın amacına en uygun konuşmalarını olduğu bölümdü. Özellikle kadınların amacına en uygun konuşmaların olduğu bölümdü. Özellikle kadınların başlarından geçenleri anlattıkları tanıklıklar bütün izleyicilerce ilgiyle dinlendi. I. Kadın Kurultayı'nda mavi nüfus cüzdanı taşıyan ama, hayatlarını kadın olarak sürdürmeye çalışan iki travesti de konuştu. Özellikle istemeden fahişelik yapmak durumunda bırakıldıklarını, toplum ve polis baskısına maruz kaldıklarını anlatan travestilere, kimi sosyal... kadınların gösterdikleri tepki, Fatmagül Berktay'ın konuşmasında söylediği, "Türk solu ahlakçıdır"ı hatırlatıyordu.

Kurultayın ikinci günü öğleden sonra feministler, sosyalist feministler ve bazı sosyalist kadınlar kurultayı terkettiler. Nedeni, sabah oturumunun sonunda divanın Kurultay boyunca bütün konuşmacılar bittikten sonra, zaman kalırsa erkeklere de söz verileceğine ilişkin kararın bozulması ve 30 saniye için bir erkeğe söz verilmesi ile başlayan olaylardı. Divan daha sonra özür diledi, ancak olayı protesto edenler okunması için divana bir bildiri sundular. Divanın bildiriyi okumaması ve söz sırası geldiğinde bir konuşmacının bildiriyi okumaya kalkışması, divan başkanı Jülide Gülizar'ın olaya müdahale etmesine neden oldu. Salon bir anda karışıyor, son yıllarda görmeye alışık olmadığımız sahneler yaşanıyordu. Olayı protesto edenler salondan ve sonra da kurultaydan ayrılmayı tercih ediyorlardı. Yaşananlar bir erkek konuşmacıya söz verilmesiyle başlıyor görünse de, olaylar iki gün boyunca yaşanan önyargıların, sertleşmelerin bir yerde patlamasıydı.

Örgütlenme platformundan çıkmak

Kurultay'ın son oturumu örgütlenme konusuna ayrılmıştı. Tebliğ sahipleri ve tartışmacılar konuşmalarına olaylardan duydukları üzüntüleri bildirerek başladılar. İlk konuda yapılan öneriler ise, kurultay çalışmaları sırasında oluşan kadın platformunun genişleyerek, ülke çapında yaygınlaşmasında birleşti. Bir bölüm kadınlar bu genişlemeyi birleşik, yasal örgüt yapılarına bağlarken, bazıları da bunun bir koordinasyon biçimi olarak sürmesi üzerinde durdular. Biçimi ne olursa olsun, örgütlenme çıkarılan bu platformdan çıkmalı düşüncesi ağır bastı.

Kadın Platformu bu kurultaydan, kadınların kadın olmaktan doğan sorunlarının tartışılmasını ve ortak talepler üretilmesini bekliyordu. Ancak

Yürütme Kurulu'ndan Filiz Koçali'nin Kurultay bitmeden önce yaptığı konuşmada bunu gerçekleştirememekten dolayı üzüntü vardı. "Biz istedik ki Kurultay her kadının rengi, her kadının sesi olsun. Ancak yürütmenin sesi, rengi sahneye yeterince yansımadı. Çünkü biz kadınlar kadın kurtuluşu konusunda birbirimizden çok farklı görüşlere sahibiz. Bunu çok tartıştık, ama birbirimize de tahammül [illegible] bildik. Çünkü başaramasaydık [illegible]. Oysa burada kadın sorunlarından kaynaklanan arkadaşları bir arkadaş çıkıp bir kürsüde yaşarken duygularını dile getirebildi ve bu onun bu arkadaşı ağlatabildi. Bu platformu [illegible] böyle birbirimizi kırgın düşürecek laflar söylemedik, yalnızca tartıştık. Biz 1. Kadın Kurultayı'nın platformunun renginin, sesinin yansımasını çok istiyorduk, tam anlamıyla yansımadı. Fakat yine de umutluyuz. Bundan sonraki kurultaylarda bundan çıkan derslerle, yalnızca kadın olmaktan doğan sorunlarımızı tartışabiliriz. Gerçek bir kadın dayanışması yaşanabilir. Gerçekte çok [illegible] değilse, gelecek kurultaylara [illegible] değil [illegible] mücadelemiz ertelenemez."

Yürütme Kurulu adına Filiz Koçali'nin okuduğu açıklamadan sonra sona eren 1. Kadın Kurultayı'nın Kapanış Bildirgesi 21 Mayıs'da Yıldız Parkı'nda yapılan yenilikte okundu. Kurultay'da başlıca iki görüşün ağırlık kazandığını belirten bildirge, Kurultay sırasında dile gelen konuşma ve önerilerden oluşan talepleri de içeriyordu. Bunlardan toparlanabilen bir bölümü de Yıldız Parkı'nda dile getirildi. Kadına karşı her türlü ayrımcılığa karşı çıkan taleplerin geniş hali, 1.Kadın Kurultayı'nın tebliğlerinden oluşan ve hemen baskısına geçilecek olan kitapta yer alacak.

İlk kez düzenlenen Kadın Kurultayı, çıkarılacak çok önemli derslerle sona erdi. İlk olmasının getirdiği çeşitli sorunlara ve yaşanan olumsuzluklara karşın, Kurultay gelişen kadın hareketinin çok önemli yapı taşlarından biri oldu. İki bini aşkın kadının katılımıyla, sınırlı da olsa kadınların kadın olmaktan doğan sorunları dile getirildi, yeni tanışıklıklar, ilişkiler gelişti. Zaman zaman dayanışma örnekleri sergilendi. Katılan her kişi ve çevre için önemli bir deneyim oldu. Farklı görüşlere sahip kadınlar içinde, gerçekten kadının kadın olmaktan doğan sorunları için biraraya gelebileceklerle, kadın mücadelesi alanına farklı politik ve faydacı yaklaşımlarla bakan kadınlar arasındaki ayrımlar iyice netleşti. Birbirimize yönelik ilişkilerimizde aşmamız gereken ne kadar çok davranış, önyargı olduğunu birkez daha gösterdi. □

Kurultay başlıca iki eğilimini ortaya koymuştu. Bir yanda feministler, diğer yanda sosyalizm diyenler. Buna karşın, bir de kadınların kadın olmaktan doğan sorunlarının tartışılmasını bekleyen ve olaylara izleyici kalan, tepki gösteren ağırlıklı bir kitle vardı.

Kurultay boyunca açılan standlarda satışlar yapıldı, imzalar toplandı.

KURULTAY İÇİN NE DEDİLER?

Yüksel Selek

Yararlı bir işlev gördü

Kurultay hem ülkemizde kadın hareketine bakıştaki temel farklılıklar, hatta zıtlıklar, hem de genelinde solun kendini yenileme sürecinin neresinde bulunduğumuzu yansıtacak yararlı bir işlev gördü. Biraz üzücü, biraz incitici de olsa, sanırım hepimizin kurultaydan çıkaracağı dersler olmuştur.

Ben kendi adıma şu gözlemlerimi not ederek ayrıldım kurultaydan:

— Sosyalist hareketin demokratikleşme hareketlerine (barış, kadın, çevre, gençlik, sendikal hareket vb.) bakışı henüz eski yanlışlardan, kuşatmalardan arınmış değil. Dar, kısa vadeli, politik çıkar gözeten faydacı yaklaşımlardan söz ediyorum.

— Sosyalistler olarak doğmacılığı, sahiplenmeyi aşmak için daha pek çok çabalamalıyız.

— Toplumca feminist yaklaşımlara, feminizm söylemi ve terminolojiye henüz çok yabancıyız. Feminizme bakışımız kolay değişmeyecek.

— Bağımsız kadın hareketi için de, gün, organize örgüt biçimleri yaşanmaldır. Birlikte birşeyler kotarmak istiyorsak, yaptığımız eylemin özü kadar biçimine de özen göstermeliyiz. Özle biçim arasındaki karşılıklı etkileşimi akıldan çıkarmamalıyız.

Eğer kurultay 2000 üzerinde kadının yer aldığı tek bir mekan yerine, atölye, komisyon çalışmaları biçiminde gerçekleştirilebilseydi başarı şansı olabilirdi.

— Herşeye rağmen, Türkiye kadınları birlikte çalışma, kadın hareketini güçlendirme potansiyelini taşıyorlar. Zaten başka seçeneğimiz var mı? □

Sedef Öztürk

Tartışma alanı kaydı

Doğrudan birim örgütlenmediğimiz ama bir aşamasında katıldığımız kurultaydan esas olarak, olabildiğince çok kadına seslenebileceğimiz bir kürsü ve verimli tartışmalar sonunda kadınlar yararına talep ve sonuçlar çıkacağını umuyordum. Bunlar kısmen gerçekleşti. Fakat esas olarak kadın sorunlarını çözümlemek için uğraşmaktan çok, anti-feminizm yapmakla meşgul grupların, kurultayın tartışma alanını kaydırması çok olumsuz bir yandı. Bu kurultaydan bazı dersler çıkarıyorum:

1- Geniş bir kadın hareketinde herkes birbirinin meşruiyetini kabul etmeli.

2- Kadın sorunlarının konuşulacağı toplantılar kürsüden kitlelere seslenen biçimlerde değil, herkesin tartışmaya rahatça katılabileceği ve kimsenin sloganları ile terörize edilmeyeceği biçimler olmalı.

Ancak o zaman gerçekten sorunlarımızın çözümüne yönelik girişimlerde bulunabiliriz birlikte.

Üçüncü bir yanı, en başından beri bizi hemen anti-feminizmi yenememiş ve tüm kadınların içinde yeralabileceği bağımsız kadın hareketinden çok, salt bazı sosyalist kadınların hareketini oluşturmak isteyenlerle çalışmanın çok zor. Onların kendilerini yeniden gözden geçirmeleri gerekiyor. □

Fatmagül Berktay

Böyle demokrat olunmaz

Bir şey beni çok rahatsız ediyor. İnsanların klişelerle düşünmek ve klişelerle konuşmak alışkanlığı feci birşey. Sosyalistler böyle olursa bu toplumun geleceği nasıl olur bilemiyorum. Ve böyle sosyalist olunacağını da inanmıyorum. Siyasi muhalefet yapmak herkesin hakkı. Ama benim sosyalist olmak demek muhalif olmak demek, insan ilişkilerini değiştirmek, dönüştürmek demek. Bunun için insan önce kendi kendisini sorgulayarak, içinde bulunduğu ilişkileri dönüştürmeye çalışarak başlayabilir. İlk adım diye. Burada bu hiç yapılmıyor. Çok ilginç birşey görüyorum. Bazı kadınlar için kadın sorunu, böyle ayda kadın sorunu varmış gibi. Hani bu kemalistlerin orada bir köy var uzakta, o köy bizim köyümüzdür gibi. Bir kadın sorunu var, onlarla hiç bir ilgisi yok. Burada mahiş kurtulmuş kadınlar var ve onlar ezilen kadınları kurtaracaklar. Ben böyle anlamıyorum. Ben kendim ezildiğim için buradayım ve kendi çıkarlarım için mücadele ediyorum. Orda uzakta köydekiler için değil. Bu yüzden çok eminim kendimden. Bana hiç kimse, hiç bir kitşey, bir dereden su getirsin, Marks'tan, Engels'ten şundan bundan, hiç kimse inandıramaz bunları yaşamadığıma. Bir bunu söylemek istiyorum.

Bir de bu demokrasi anlayışı rezalet bir anlayış. Burada hem etiketlerin kadınlar üzerinde otoritesini, hem de yaşlıların gençler üzerindeki otoritesini görüyorum. Bunların hepsinin sorgulanması gerekir ve sosyalist gerekliğin bunu yapması gerekiyor. Yoksa hiçbir yere varılacağına inanmıyorum. Böyle demokrat filan olunmaz. Bir başkasının elinden bildirisini alıp yırtacaksın, sonra demokrasi diyeceksin. İnsanlar gibi değil.

Bu kurultaydan benim çok beklentim vardı. Aslında hala var. Şimdi terkediyorum, çünkü mutlaka birşey yapılması gerektiğine inanıyorum. Belki asıl bir kurultay onu da bilemiyorum. Ama çok iyimser bakıyorum. Gene de bundan birşey çıkabilir. Çünkü bazı kadınlar klişelerle düşünmüyor, ama bazıları da düşünmüyor. Yani ikisi de var. Gene de kadınların elinde. Yani bundan kadın hareketi nereye gidecek? Kadınlık bilincine sahip kadınların elinde. Çok başka bir yere de gidebilir, çok da yazık olur. □

KADIN KURULTAYI KAPANIŞ BİLDİRGESİ

Kadınların kadın olmaktan doğan sorunlarını tartışmak, tanışmak ve seslerini yükseltmek için düzenledikleri 1.Kadın Kurultayı çeşitli kentler ve yurtdışından toplam iki bin beşyüz kadının katılımıyla gerçekleşti. İstatistiki bilgiler, tespitler, tanıklıklar, talepler ve çözüm önerileri içeren 70 tebliğ verildi. 150 konuşmacı söz alarak tartışmaya katıldı.

Kurultayın çeşitli görüşteki kadın gruplarını bir araya getirmiş olmasının doğal sonucu olarak, Kurultay değerlendirilmesi konusunda iki ayrı görüş ortaya çıktı.

Bu görüşlerden biri, kadın kurtuluş mücadelesinde tarihsel, toplumsal, ulusal ve sınıfsal farklılıkları gözardı etmeden, özgül kadın talepleri çerçevesinde, özgül ve bağımsız kadın mücadelesinin gerekliliğini vurguluyor.

Feminist, sosyalist feminist ve bazı sosyalist kadınların çekildiği bu kurultaydaki tartışmaların kadın sorunlarını yeterince ifade edememesinin ve başka alanlara kaymasının, kurultayı amacından uzaklaştırdığını belirtiyor.

Bundan sonra toplanacak her hangi bir kadın platformunun ancak, kadın sorunlarına somut ve özgül biçimler altında tartışmasının ve kadınlar yararına sonuçlar üretebilmesinin anlamlı olacağını belirtirken, gelecekte yapılacak ortak kadın etkinliklerinde bu ilkelerin gözetilmesi gerektiği üzerinde birleşiyor.

İkinci görüş ise; uzun bir aradan sonra kadın hareketi ve kadının özgürleşmesi konularında farklı görüşlere sahip kadın gruplarını biraraya getiren kadın kurultayının, bu farklılığı ve çeşitliliği yansıtması bakımından başarılı olduğunun ve kadının özgürleşme mücadelesinin, sınıfsal, tarihsel, toplumsal ve ulusal temellerinden soyutlanmadan ele alınmasının gerekliliğini vurgulayarak, kadın hareketi temelindeki ilkeli güç ve eylem birliğine her zaman hazır olduğunu ifade etmiştir.□

▶ İki bin beş yüze yakın [illegible] içinde yurtdışından gelen kadınların yanı sıra, çeşitli illerden çok sayıda kadın da vardı.

Selma Atabek-
Nermin Coşkun

Düşüncelerimizi gerçekleştiremedik

Bu, kurultayı, çağrı metnimizde ifade edildiği gibi, kadınların kadın olmaktan doğan sorunlarını tartışmak, tanışmak ve sesimizi yükseltmek için düzenlediğimizi düşünmüştük.

Yani bir kadın platformu olmasını istemiştik. Ancak zaman zaman genellik bir forma dönüşmesi sonucu, bu güzel olanağı tam olarak kullanamayıp, düşüncelerimizi gerçekleştiremedik.

Sloganlaşan konuşmalar, kurultayın özünü oluşturacak olan değişik düşüncelerin karşılıklı tartışılma ortamını yok etti.

Bunda az kaz şu denli geniş ve demokratik bir kurultay düzenlenmiş olmasının eksiklikleri oldu. Ve düzenleyen platformun çok daha geniş bir katılım (grup ve şehirlerden) olması da daha verimli sonuçlar doğurabilirdi. Diğer yandan, biçimin de daha özgür yapılardan (atölye, grup çalışmaları) olması gerekirdi. Bunun arzu edilmesine rağmen, maddi olanaksızlıklar nedeniyle gerçekleştiremedik. Ayrıca kadın hareketinin ve mücadelesinin, başarısızlığının henüz anlaşılmamış olduğunu gördük. Üstelik tüm da bu konuların konuşulacağı, tartışılacağı bölümlerin eksik kalmış olması bizce en can alıcı konudur. Bu konuda mutlak yeniden tartışma zeminleri yaratmamız gerektiğini düşünüyoruz.

Daha sağlıklı birlikteliklerin bu tartışmaların sonucunda olacağına inanıyoruz. Biz kapanış bildirgesinde ilk görüşü ifade eden kadınlar olarak, feminist, sosyalist feminist her tür görüşün ifade edilebildiği, örgüt ve bağımsız kadın mücadelesinin gerekliliğini vurguluyoruz.□

Sibel Özbudun

İlginin canlılığını önemsiyorum

Kurultayı birkaç açıdan değerlendirmek gerekiyor. Öncelikle örgütlenme açısından bakarsak; iki gün gibi kısa bir süre içinde kültürden iktisada, politikadan cinselliğe, aileye kadar konuların kapsanması kurultayın bir falsosuydu. İki gün yalnızca özel bir sorun tartışılmalıydı. Şuradan çıkış bavanda da anlaşılıyor ki, kadın örgütlenmesi [illegible] [illegible]. Örgütlenişindeki [illegible] bu.

İçerik açısından ele alınabilir. Tebliğlerin içeriğine dair söyleyecek bir şey bulamıyorum. Son derece seviyeli buldum. Çeşitliliği vardı, kısıtlı süreler içinde konular ne kadar incelenebiliyorsa, inceleniyordu.

Katılım olarak da, katılımı ve ilginin canlılığını önemsiyorum. Fakat 2. gün feministlerin kurultayı protesto ettiğini düşünüyorum. Gereksiz bir bahaneden hareketle, kurultayın gidişatını baltaladılar. Bundan sonra da tek sonuç bildirgesi çıkarma konusunda ısrar etmede anlamsızlığına katılmıyorum. Çıkacaksa iki bildirge çıkabilir. Bu da kadın hareketinin içindeki çeşitliliği vurgulaması açısından anlamlı da olabilir.□

Sennur Sezer

Kadınlar kolayca örgütlenemiyorlar

1. Kadın Kurultayı benim için çok sevindirici bir olay. Çeşitli dünya görüşlerinden kadınların biraraya gelip tartışabilmeleri çok önemli. Bizim geçmişimizde de kadınlar kolayca örgütlenemiyorlar. Örgütlendikleri zaman örgüt içi bölünmeler, yeni örgütlere yolaçıyordu. Çeşitli kadın dünya görüşlerinin bir yürütme kurulunda anlaşarak ortak bir örgütlenme yolu, ortak bir kurtuluş yolu aramaları ve bunu iki gün sürdürebilmeleri çok önemli. Demokratik toplantılarımızın 9 yıllık bir half-time ile ya da en iyi niyetle 4 yıllık bir half-time'la kesilmiş olması, kurultaya katılan arkadaşların gençlikleri elbetteki bir takım tartışmalara, sırasında benim dünya görüşüm senin dünya görüşüne doğru kavgalarına yol açsa da, bunu olumlu bir adım olarak düşünmek ve demokrasi kurultayının hemen ardından bağımsızlık, demokrasi, eşitlik isteklerini bu açıdan değerlendirmek gerekiyor.

Sanıyorum buradaki tartışmalar daha sağlıklı kurultayların toplanmasına yol açacaktır.□

Ayşe Düzkan

Feminizm düşmanlığı yaptılar

Daha çok sol grupların yetaldığı, İKD'nin bir kadın kurultayı düzenlemesini bizim 5-6 senedir verdiğimiz mücadelenin bir sonucu olduğunu düşünüyorum. Bizim bu mücadelemizi [illegible] için, mücadelemizin önüne geçmek, önderliğini ele almak için böyle bir kurultay düzenlendi. Sol hareketlerin kadın sorunu diye nitelendirdiği, bizim kadının ezilmesi, sömürülmesi diye adlandırdığı [illegible] meselelere ilgi gösteriyorlar. Kurultay da bunların bir sonucu. Nitekim bir kurultayın düzenleme çalışmalarına başlangıçta katılmıştık. Fakat daha sonra gelişmeler karşısında düzenleme komitesinden çekildik. Buradaki gelişmeler bu kararımızın ne kadar doğru olduğunu gösteriyor. Kurultayda söz alanlar kadınlardan söylemekten çok, feminizm düşmanlığı yaptılar. Hatta en son birisi bizim 12 Eylül faşizminin erkeklere tercümanlığını söyledi. Böyle bir şeyi de söyledik ve de yazdık. Pek çoğumuz 12 Eylül faşizminden nasibini almış insanlarız. Burada bırakın kadın mücadelesini tartışmayı, normal sıfatlı ölçüler içinde polemik bile yapılmadığına dikkat[illegible]. O yüzden başka feministlerle birlikte kurultaydan çekilme kararı aldık. Belki de bu kararımız geç bile.

Reklamlara dikkat!

REKLAMLAR: KİMİN ELİNDE, KİME YÖNELİK?

Reklamlar yanılsama yaratıyor. İzleyicilerin beyninde, gerçekte varolmayan yapay bir dünya oluşturuluyor. Bir "umut fakirin ekmeği" dünyası. Varolmayan bu dünya, insanların önünde ulaşılması hedef haline sokulan yapıntı bir toplumsal, ekonomik ilişkiler örneği olarak duruyor.

■ Fahri Altıdak

Reklamcıların, reklam dünyasına yeni girenlere, reklamın gücünü kanıtlamak için anlatmayı pek sevdikleri bir öykü vardır: Central Park'ta birg örnez oturmuş dilenmiyormuş. Boynunda "Doğuştan kör" yazılı bir yafta, önünde bir mendil, içinde üç beş sent. Oradan geçmekte olan bir reklam yazarı dilencinin haline acımış. Adamın boynundaki yaftayı ters çevirip arkasına bir şeyler yazmış ve çekip gitmiş. Kısa bir süre içinde dilencinin önü paralarla dolup taşmış. Merak edenler yaftayı okumuşlar: "İlkbahar geldi, tomurcuklar çiçeğe döndü, gökyüzü pırıl pırıl ve ben bunları göremiyorum!" yazıyormuş.

Bir başka öykü daha anlatılır reklam dünyasında: Amerika'da yaşayan (ve kuşkusuz yurt özlemiyle yanıp tutuşan) İrlanda göçmenleri günün birinde, "ömrünüzün sonunda olsun ayrıldığınız vatan toprağına kavuşmak istemez misiniz? Birer dolar göndermeniz yeterlidir!" diye yazan mektuplar almışlar. Anayurtlarında toprak, hiç olmazsa bir mezarlık toprak sahibi olma tutkusundaki İrlanda göçmenleri yağdırmışlar dolarları verilen adrese. Bir süre sonra postadan birer paket çıkmış. İçinde naylon torbalarda bir tutam toprak ve "görünüşte tüten İrlanda toprağına kavuştunuz artık" yazılı birer kart.

Reklam güçlü bir silah. Kitle iletişim araçları yaygınlaştıkça gücü daha da artan bir silah. Kimin elinde olduğu, kime yönelik ve nasıl kullanıldığına bağlı ulaşacağı nokta ve elde edilecek sonuç.

Reklamlar, günümüz toplumumuzda dört bir yandan çevreliyor insanı. Elimize aldığımız gazete, dergide, posta kutusundan çıkan el ilanında, broşürde, başımızı kaldırır kaldırmaz gözgöze geldiğimiz duvar ilanlarında. Hani Amerikalı çocuk babasıyla kıra gezmeye gitmiş. İlk kez gördüğü gökkuşağını göstererek "Baba bu neyin reklamı?" diye sormuş ya. Öyle işte. Her an bir reklam çıkıveriyor önümüze. Ve en kaçınılmazı, en etkilisi, evlerimizde baş köşeye yerleşen Pandoranın kutusu, televizyondaki reklamlar.

Basmaya gerçim düğmesine televizyonun, dökülüveriyor içinden marifetleri. Türlü türlü programlar içinden, hepsinin üstüne tuz biber ekeni de reklamlar. Haberlerden önce, haberlerden sonra, hava durumundan önce, hava durumundan sonra. Esas oğlan kızı öpmeden önce, Kerim Abdülcabbar hook sohi'sını attıktan sonra... Sürekli reklamlar, uzaktan kumanda reklamlar. Üstümüze üstümüze geliyor, beynimizin içinde yer ediyor reklamlar.

Yalnızca belirli mal ve hizmetlerin satışını arttırmak, tüketimi körüklemekle bitmiyor reklamların işlevi. Evet, reklamların tüketimi artırıcı etkisini de gözardı etmemek gerek. Gerekli olup olmadıkları tartışılabilecek mal ve hizmetlerin aşırı biçimde tüketilmesi ekonomide kaynakların müsrifçe kullanılmasına yol açıyor, emekçi ailelerinin bütçelerine ek yükler bindiriyor. Sonuçta halkın ekonomik durumu daha da ağırlaşıyor. Ancak, bu önemli etkinin yanısıra reklamların, ideolojik etkisi olarak adlandırılabilecek "yanılsama yaratma" etkisi de gözardı edilmemeli.

Reklamlar yanılsama yaratıyor. İzleyicilerin beyninde, gerçekte varolmayan yapay bir dünya oluşturuyor. Bir "umut fakirin ekmeği" dünyası. Varolmayan bu dünya, insanların önünde ulaşılması hedef haline sokulan yapıntı bir toplumsal, ekonomik ilişkiler örneği olarak duruyor.

Bu serâba varabilmek özlemiyle yaşayıp tutuşuyor insanlar. Bu beklentiyle geçiyor günler. Beklenti hiç bir zaman gerçekleşemeyeceğine göre, bekleye bekleye ömür tüketip gidiyor. Bir taşla iki kuş vuruluyor bakalım: Oluşturulan yapıntı dünya ile, "herşeyin" gün gelip düzeleceği, yani o beyaz camdaki gibi olacağı vertliyor. İnsanlar, bu günkü çabalarının ren azından bir bölümünü) erteliyorlar. Sonra, o dünyaya ulaşabilmek reklamı yapılan mal/ürünlerin tüketimiyle eşanlamlı sayıldığı için tüketim çılgınca sürüyor. Falan deodorantı kullanırsa, en azından beyaz camdaki kadar güzel bir kızın boynlarına sarılacağına yürekten inanıyorlar. (Ekrandaki gibi Venedik'te değil de Aksaray'da tabii) Ekranda falanca gıdayı yemiş gibi yapan zekât keçisi gibi hanım kızı öncelikle başa yiyorlar o gıdalardan, aynen onun olacak diye. Kısa zamanda dasul gibi olunca hasıl sönse de tüketim yükseliyor.

Reklamlar, insanların sürekli önünde giden havuç gibi... Doğrultusunda gidiyor tüketim toplumu, onun biçimlendirdiği gibi olmaya çalışarak. Ve gerçek dünyayı bir dönüp bakmadan onun çizdiği yapıntı dünyayı gerçek sanarak.

REKLAMI HARCAMALARI

Reklam harcamaları, almış başını gidiyor; bu harcamalar içinde bazı sektörlerin payı da başdöndürücü bir hızla artıyor.

Örneğin, dokuz sektörün TV reklam harcamaları 1980-1986 döneminde yüzde 1000'in üzerinde artmış. Bu dönemde sıhhi malzeme sektörünün reklam harcamaları yüzde 8036; petrolün yüzde 6271; beyaz eşyanın yüzde 2474 artış göstermiş. Yüzde 1000'in üzerinde artış gösteren diğer sektörler, otomotiv, taşımacılık, basın, turizm, gıda ve süpermarket sektörleri.

1988 yılında televizyonda en çok harcama yapan ürün/hizmetler arasında ilk 10'a girenlere baktığımızda, dördünün banka, üçünün gazete, ikisinin margarin, birin de lastik olduğunu görüyoruz.

1989 yılının ilk iki ayı TV reklam harcamaları sıralamasında ise, dört gazete, üç banka, bir margarin, bir deterjan, bir de mutfak eşyası yeralıyor.

TV reklamlarında son dönemin en dikkat çekici olayı, gazete reklamlarının, yılların reklam şampiyonu bankaları sollaması ve reklam harcamalarında ön sıralara yükselmesi. □

Cem Özgen

TELEVİZYON ERKEKLERİN Mİ?

■ Emel Doğan

Şehirlerarası yolda son hızla giden bir otomobil. Direksiyonda (her zaman olduğu gibi) bir erkek. Yanında da (yine her zaman olduğu gibi) bir kadın. Erkek, (görünümüyle, sesiyle, tavırlarıyla gerçekten de altı çizili bir erkek bu) kadına otomobilin özelliklerini anlatıyor, dikkatle seçilmiş, çifte anlama gelebilecek sözcüklerle otomobili övüyor, aynı zamanda da erkekliğini. Böyle yola revan olmuşken kadının uyarısı duyuluyor, "Kente geliyoruz, aman dikkat" yollu. "Sen"ler, "siz", spor giysiler takım elbiseye, mini etekler tayyöre dönüşüveriyor. Önden arkaya geçiveriyorlar. Direksiyonda bir şoför. Gözlüklü kalabalık gece silahlı minalı, kent dışında iki sevgili, kent içinde patron-sekreter. Yol da sürüyor, yaşam da.

Haftada bir kaç kez biçim ekrana giriyor bu görüntüler, televizyon reklam kuşağında. Yalnızca o tefrında değil, erkek egemen anlayışın da bir reklamı olarak.

Bu reklama göre, erkek aktiflandadır. Patrondur, direksiyon onundadır. Kadına, lütfeder, bilgi verir, yol gösterir. Kadın onun yardımcısıdır, sek-

reteridir, gerektiğinde onu hatırlatmalarda bulunur; sevgilisidir, gözlerinin hoşça manzaralar görmesini sağlar. (patronu uygun gördüğü zamanlarda da) patronunun (ve hatta) sevgilisinin gereksinimlerini karşılar. Kadınları, ikinci konumda gösteren, aşağılayan anlayış emekçilere de aynı biçimde yaklaşıyor: Patron, yanında çalıştırdığına karşı mesafelidir, bu mesafeyi ne zaman ne ölçüde tutacağını bilir. Ona ne zaman mektup yazdıracağını, ne zaman bedensel isteklerini karşılatacağını bilecek kadar iktidar sahibidir.

Televizyon seyircisi kadınların, emekçilerin, hele çalışan kadınların bu tür yayınlara tahammül etmeleri bile gereksiz bir hoşgörü olmaktadır. Tüm kadın kuruluşlarının ve tek tek kadınların, bu ve bunun gibi, erkek egemen anlayışın birer göstergesi olan yayınlara karşı çıkmaları, bu yayınları kınamaları erkek egemen anlayışın bu ülkede ortadan kaldırılabilmesi için zorunludur. Erkek egemen anlayışa karşı çıkıyorsak, önce onun propagandasının yapılmasına karşı duralım. Genç kuşakların kafalarının bu anlayışla doldurulmasını engelleyelim.

Televizyonun, erkeklerin televizyonu olmadığını, olayımıza sahip çıkarak kanıtlayalım.

Cezaevinde polis yoktu

1 Mayıs polis barikatlarına, polis coplarına, kurşunlarına ve şehitlere rağmen kutlanırken, Bayrampaşa Özel Tip'te hiçbir polis engeli, hiçbir valilik izni alınmaksızın kutlanan bir 1 Mayıs bayramı kutlaması yapıldı.

Yaşamın bir cilvesi olsa gerek, hapislik içinde bazı özgürlükler daha geniş oluyor. 1 Mayıs günü İstanbul'un bir "yasak şehir" haline getirildiği sırada, İstanbul'un orta yerinde, Bayrampaşa Özel Tip'te 1 Mayıs sloganları ortalığı çınlatıyordu. Marşlar dalga dalga yayılıyordu çatılardan gökyüzüne. Gökyüzü Şişli'den, Taksim'den gelen seslerle birleştiriyordu seslerimizi. Seslerimiz ve yüreklerimiz aynı anda, aynı heyecanla çarpıyordu belki de.

Ertesi gün öğle saatlerinde Mehmet Dalcı'nın öldüğü haberi duyuldu. 2 Mayıs günü bir ikinci tören daha yapıldı. Bu kez 1 Mayıs kutlamalarının coşkusu yerini 1 Mayıs şehidimizin anısına bıraktı. Aynı gün akşamdan itibaren üç günlük protesto açlık grevine başlandı.

1993 1 Mayıs'ı özgür, yasal, kitlesel olmalıdır!"

Yaşar Yıldız/Bayrampaşa Cezaevi

Daha kitlesel Adımlar için

Madem ki, Türkiye işçi sınıfının bilimsel sosyalist hareketinde kitlesel de olsa sözcülüğünü yapan bir dergi var. Ne kadar üretimsiz bulsak da böyle bir dergiyi kenara itmeden ziyade sahip çıkmamızı, hoşnutsuzluklarımızı ya da önerilerimizi iletmeyi bayta sosyalist harekete duyduğumuz sonsuz inanç ve sorumlulukla bir görev olarak görüyorum. Eğer ortak politik iletişimi gaye ediniyorsa bizlerin sözlerine kulak kabartır ama, salt ticari amaç için çıkıyorsa (sanmıyorum) o amacı bayta. Bizler derginin oturmasını beklerken, daha çağdaş adımlar atmasını heyecanla beklerken ne yazık daha da geriledi, -bize göre tabii- görmek acıdır oldu. Özellikle kültür-sanat etkinliklerine neredeyse hiç yer vermeyecek kaygusuna kapılıyoruz.

Mercek yarım sayfaya indirildi. Gülelim karikatürlerden sadece Asım Kaya kalabildi. Ne kadar önemli olduğunu sanırım benim gibi birçok okur da paylaşır. Teknik hataları hoşgörüyle karşılarken, buna ek olarak da okuyucu sayfasının yerini Adnan Kahveci röportajı kapıvermiş. Kitap, kaset, film tanıtımını "yer yoktu" bir bahane olabilir mi? Büyük önder Deniz'in doğum yıldönümü olan 1 Mayıs'ta hiç olmazsa yarım sayfa ayrılamaz mıydı?

Gönül ister ki, daha çağdaş, daha kitlesel adımlar atılsın. Nasıl bir dergi diye anketler düzenlensin, okuyucularla daha sağlıklı diyaloğa girilsin. Daha az değil, kısa ama daha bol haber toplansın. Bütün ilgi alanlarını kapsayacak nitelikte olsun. Daha çok okuyucular arasında bir tartışma ortamını yaratsın. Örneğin Limon Dergisi okur mektupları.

Önerilerimi dikkate almanız benim için önemli, çünkü demokrat bir Adımlar için önemli, kişisel açıdan önemsiz."

Adem Karagöz-Muğla

Yarın kimde sıra, öbürgün kimde?

Sayın Cemal Durgun'un gönderdiği yazısının oldukça uzun olması nedeniyle, ancak bazı bölümler aktarabiliyoruz.

Boğaziçi'nde yaşayan yüzbinlerce kişi, endişe, korku ve dehşet içinde gecekondusunun ne zaman yıkılacağını beklemektedir. "Boğaziçi'ndeki yasadışı gecekonduları yıkmak zorundayız. Bu yasal zorunluluktur. Verilen süre bitmiştir."

Gerekirse gerekçeli yıkım ekip ve araçları Kanlıca'da 4 konduyu yerle bir ettiler. Yarın kimde sıra, öbür gün kimde?

Yıllardan beri vatandaşın ev yapması, plan ve yasalarla zorlaştırılarak rüşvet ve oy avcılarının kurbanı yapılmıştır. Üretilen bu kaçak binalar ne bir tarihi özellik, ne mimari özellik taşımadıkları gibi, kent kültürünü de yok etmişlerdir. Ancak bu konudaki vatandaşın suçu değildir. 40-60 metrelik çatı altına giren konduda, bedelini çok ağır olarak kondu ağalarına, kumcuya, kereste, satıcılara, belediyedeki emretçilere ödemiştir.

Elbette, bu kondulaşmadaki işgal ve talan durdurulmalıdır. Çağdaş konutlar gecekonduların yerini almalıdır. Bunun başlangıç çizgisi gecekondu yapımını kesin durdurmaktır. 364 gecekondunun yıkımı aylarca sürecektir. Ama bu süre içinde daha fazla kondu yükselecektir. Yerel yönetimin bu husustaki başarısı kondu yapımını durdurabilmesidir. Durdurmak demek, birkaç yılda yapılacak konduyu yıkmak anlamını taşır.

Ancak gecekondu yapımını durdurmak zabıta güçleriyle değil de sol ve sosyal demokrat anlayışa içeren politikalar üretmekle olur.

Halka önemli hiçbir şey vermeden, gecekondunun köklü çözümleri için bir çalışmaya girmeden, yıkım ekip ve araçlarını mahallelere salmak, rüşvet yıkmak, haksızlığı yaygınlaştıracak, eşitlik prensibini ayaklar altına alacak, sosyal demokratlara kin ve nefreti körükleyecektir.

Cemal Durgun-Paşabahçe

... zaman zaman çok gerçi vaatler dinliyoruz. Ama gerçekleşenleri çok az. Örnekler için "zaman değil -olgunlaşması lazım- bir gün olacak" gibi gerekçeler sıralanıyor. Daha gelecek uyutuluyoruz. Hem sizden bu yuvarlak laflar dışında, somut yanıtlar vermenizi rica ediyoruz. Örneğin, yurt dışındaki politik göçmenlerin durumu. Bütün dünyanın kabullendiği Nazım'ın vatandaşlık hakkı, ya da Yılmaz Güney'in filmlerinin Türkiye'de gösterilmesi...

— Bunlar her ne kadar benim bakanlığımı ilgilendirmiyorsa da, beni insan çözümleri gerektiriyor.

— *Cumhurbaşkanı'ndan Başbakan'a, bakanlara, milletvekillerine ve sizlere yurttaşlara kadar pek çok insan Ceza Yasası'nın 141-142. maddelerinin kaldırılmasından yana olduğunu söylüyor. Ama bu maddeler hâlâ yerli yerinde. Yıllarca bunlar da sizin Bakanlığınızı uğraş verenler, ama en azından da bu iki maddenin kalkması için ne yapacaksınız?*

— MKYK'dan başlayarak, hükümette, Komisyon'da, Genel Kurul'da, yani her aşamada ve her platformda elimden gelen her şeyi yapacağım.

— *Düşünce özgürlüğü diyoruz, ama hâlâ yargılanan yasaklanan kitaplar var. Bunlar için...*

Bakan Zeybek yanıtını, önce elleri ile yana, olmaz böyle şey havasında açarak, sonra da gözleriyle pekiştirerek veriyor.

— *Sayın Bakan, bir de ağzınızdan duymak isteriz?*

— Yok efendim, olur mu öyle şey. Düşüncenin önüne konulan her türlü engele karşıyım.

— *Peki ya düşüncelerini söyledikleri için cezaevlerinde yatan ve bazıları 700 yıl daha yatacak olan gazetecilere ne diyorsunuz.*

— Demeyin, ne söylüyorsunuz?

— *Yaşanan gerçekleri efendim.*

— Bakın size samimiyetle söylüyorum, ben herkesin serbestçe konuşabileceği ve konuştuklarından dolayı ceza görmeyeceği bir ortamı savunuyorum. Düşünceler arasında tefrik yapmaya başladınız mı, bunun nereye varacağı, nerede duracağı belli olmaz.

— *Mahkemelerde aklandıkları halde, pasaport alamayan kişilere ne durumu?*

— Böyle bir uygulama olmaz.

— *Geniş yelpazeli bir Kültür Kongresi toplamak istediğinizi açıkladınız. Bu Kongre için de sağ-sol ayırımı yapmadan ilgili kişilere çağrı yapacak mısınız?*

— Önce açıkladım. Hatta siyasi partilerden de temsilciler çağırıyoruz.

— *Sosyalist Parti'den de çağıracak mısınız? Bunu hiç düşündünüz mü?*

— Yoo, aklıma gelmedi hayır. Evet evet, çağırmak gerekir, çağırırız.

— *O güne kadar diyelim ki bir Komünist Parti kuruldu. Bu ondan?*

— Evet, evet tabii ondan da çağırmalıyız.

— *Efendim, bütün bu aksamaların düzeltilmesi için, her aşamada sizlerden gelen baskıya göstereceğinizi söylüyorsunuz. Ben bu sözleri bir "bakan sözü" olarak kabul etmek istiyorum. Değişim sözlüğünüzün kenarda kalmaması için.*

— Teşekkür ederim.

— *Sayın Zeybek, röportaj boyunca kendimi zaman zaman bir sorgu yargıcı gibi hissettim. Umarım sizi iyi tanımak ve tanıtmaktı. Yanlış anımsamıyorsam siz bir süre Prof. Sadun Aren'le Ordu Dil Okulu'nda kaldınız. 12 Eylül'de...*

— Çok kısa bir süre yatılmaz. 33 ay...

— *Nece... 33 ay mı? Ve sonra bakan oldunuz. Peki size bu 33 ayın hesabını kim verecek?*

Namık Kemal Zeybek yanıt olarak sağ elini havaya kaldırıyor ve "geçmiş olsun" işareti yapıyor.

— *Sayın Bakan, konuşmanın neşeli bir bölümüne geldik. Sanat tarihi alanında diye, bir çalışmanın bilirim diğerini de merak ediyorum. Hidayete ermeniz Arsa Hoca'nın bir katkısı oldu mu?*

— Yanıtın önce bir kahkaha... Ve ardından bir cümle.

— Benim daha önce de solcu arkadaşlarım, arkadaşlarım vardı.

— *Teşekkür ederim.* □

Zeybek: "Bakın bir şey söyleyeyim: Bir ülkede ne kadar düşünce hürriyeti varsa, kalkınma da o oranda olur. İlim zihniyetini, araştırma ruhunu, yetişen nesillerimizin kafasına ve gönlüne gerçek anlamıyla yerleştirmeliyiz."

adımlar

TEMSİLCİLİKLER

[illegible]

HABER VE YORUM GAZETESİ
adımlar

Su Basın Yayın ve Ticaret A.Ş. Adına Sahibi: Şefik Çalık | Genel Yayın Yönetmeni: Umur Coşkun | İşletme Müdürü: Atilla İlendikus | Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Semih Gümüş | İşletme Müdür Yardımcısı: Yalçın Uysal | Yayına Hazırlayanlar: Hasan Öztürk Bayram, Orhan Demirbağ, Semih Gümüş | Yönetim Yeri: Peykhane Sok., No. 44, Kat: 4, Sultanahmet-İstanbul Tel: 516 11 79 Faks: 516 11 79 | Ankara Temsilcisi: Özcan Kesgeç | Ankara Bürosu: Marmara Sok., No: 16/16, Sıhhiye Tel: 135 36 08 Faks: 135 36 08 | Ofset Hazırlık: Ekol 522 77 76 | Baskı: Son Havadis Web Ofset 575 35 60 | Dağıtım: Gamoda

Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek ile, "hidayete erdikten" sonra

"DÜŞÜNCENİN ÖNÜNE KONULAN HER TÜRLÜ ENGELE KARŞIYIM"

Zeybek, 141-142. maddelerin kalkması için, "MKYK'dan başlayarak, hükümette, Komisyon'da, Genel Kurul'da, yani her aşamada ve her platformda elimden gelen her şeyi yapacağım", diyor.

■ ***Jülide Gülizar***

"Nasrettin Hoca'ya yaşını sormuşlar. 40 demiş. Ertesi yıl yine sormuşlar, yine 40 cevabını almışlar. Bu soru-cevap birkaç yıl üstüste, aynen tekrarlanmış. Hocamızın 'söz bir allah bir' deyiminden dönmeyişinde büyük bir mizah ve hikmet yatar. Ama ben beş yıl önce 40 yaşındaysam, yine o yaşta olmamın şart olmadığını düşünüyorum. Şimdi 45 yaşındayım."

Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek'e, "Ben artık değiştim, o zamanki düşüncelerimden koptum demiştiniz, neden koptuğunuzu ve değiştiğinizi merak ediyorum" demiştim. Yanıtına bu Nasrettin Hoca fıkrasıyla başladı ve fıkranın bitiminde o bana bir soru yönelterek devam etti:

"Neden değişmeyeyim, nasıl değişmeyeyim? Dünya, hayat baş döndürücü bir hızla değişiyor. Bütün memleketlerdeki toplumlar değişiyor. Şehirlerin yapısı, yerleşim biçimi, yönetim usulleri, milletlerarası münasebetler, harp anlayışı, barış anlayışı değişiyor. Ailenin dokusu, insanın yapısı değişiyor. Ve daha aklınıza gelen gelmeyen birçok şey değişiyor. Dahası, Çin değişiyor, Sovyetler Birliği değişiyor. Bu kadar çok ve hızla değişen şeyler arasında bir insanın değişmemesi anormal sayılmalı. Gazetecilik diliyle, işte o zaman, benim sizin için haber olmam gerekirdi."

— Sayın Zeybek, siz benim için asıl değişiminizle "haber"siniz. Sizinle bu yanınızı konuşmaya geldim. Bütün bu söylediklerinize doğru ama, değişmeyen insanlar yine de değişenlerden çok fazla. Birincileri yerlerinde saymakla mı suçlayacağız şimdi?

— Hayır, hiç kimseyi hiçbir şeyle suçlamak için söylemiyorum. Ben yalnızca kendimden sözediyorum.

— Gelin ilk gününüzden başlayalım. Politikaya, sağ-sol düşünceye ilk ilgi duyduğunuz günlerden.

— 1965'lerde, yani gençliğimde CKMP'li (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) oldum. Üniversite öğrencisiydim. Biraz Gökalp'çilik yapıyorduk ve Gökalp'çiliğin hemen şimdi, o gün yapılmasına inanıyorduk. Birçok genç gibi bende de Gökalp hayranlığı vardı. Ve aklımızca milliyetçilik-müslümanlık-toplumculuk ilkelerini birleştiriyorduk. Ve hemen arkasından da 'ama biz şunlara, şunlara, şunlara karşıyız' diyorduk.

— Nelere, nelere, nelere karşıydınız?

— Mesela milliyetçiyiz ama ırkçılığa karşıyız, Müslümanız ama yobazlığa karşıyız, toplumcuyuz ama komünizme karşıyız diyorduk. Böylece yeni bir şeyler söylemiş oluyorduk.

Sonra Fakülte bitiyor. Ve Namık Kemal Zeybek 1967-77 arasında on yıl birçok ilçede kaymakamlık yapıyor. Bu görevleri sırasında, "Kendi görüşünü ortaya koymamak, o görüşün doğrultusunda uygulamalar yapmamak için" çaba gösterdiğini ısrarla vurguluyor. Dinliyorum ama, doğrusu kesinkes inanamıyorum. Çünkü, bugün konuştuğumuz her insan 88 öncesinde aynı şeyleri yaptığını söylüyor. Bu durumda onca tıkıncının neden çekildiği, onca kanın neden döküldüğü sorusu bunca yıl beynimi oyup duruyor. Ve de 12 Eylül'e niçin ve nasıl gelindiği...

— Sayın Bakan 77'de ne oldu?

— Rahmetli Gün Sazak çağırdı. Bu davetin sonunda Gümrük ve Tekel Bakanlığı Müsteşarı oldum. Burada da Gün Sazak'la birlikte aynı prensibi uyguladık. Çünkü çalışmamızın temeli olarak kaçakçılık ve rüşvetle mücadeleyi esas almıştık ve bunun için aradığımız tek şey "namuslu olmak"tı. Atadığımız insanların sağ ya da sol düşünceli olması bizim için kusur da değildi, meziyet de değildi. Yani CHP'li olmakla, MHP'li olmak farketmiyordu bizim için.

Kültür Bakanı bu uygulamalarını bazı örneklerle doğrulamak istiyor. Ama benim içimdeki kuşku bitmediği için bu kez açık açık söylüyorum.

— Efendim o yılları düşündükçe, bu söylediklerinizi tam olarak yapabildiğinize inanmakta zorlanıyorum. Sanırım o dönemdeki keskin kutuplaşmaları siz de unutmadınız. Nitekim siz de o keskin görüşlerden birinin sahibiydiniz. "Ya oluruz, ya ölürüz" sözü sanırım sizindir. Ve Bakan olarak atandığınız zaman birçok zihinler bu sözünüzden dolayı karıştı.

Bakan Zeybek önce gülümsüyor, sonra biraz gerilere gidiyor, sonra da yanıtlıyor:

— Doğru, o söz benimdir. Ama düşünülen manada söylenmemiştir. Hatırlayacaksınız, rahmetli Necip Fazıl Kısakürek'in 60'da Adnan Menderes için yazdığı bir yazı vardı. Ya ol, ya öl. Bu söz çok hoşuma gitmişti. Ya oluruz, ya ölürüz, bu sözden ilham alarak söylediğim bir şeydi. Ülkücülükle filan ilgisi yoktu.

— CKMP'den MHP'ye giden yoldaki önemli noktalarını anlatır mısınız?

— 1977'de başladığım Müsteşarlıktan ayrıldığım zaman kendimi bir boşluk içinde buldum. Bir zaman öyle geçti. Sonra bir gün Türk-İş'e bağlı Türk Metal Sendikası'ndan bir davet aldım. Beşeri Münasebetler Konusunda bir seminer için çağırıyorlardı. Kabul ettim. Daha sonraları da Beşeri Münasebetler, Propaganda, Hitabet, Türk Tarihi ve Tasavvuf konularında çeşitli sendikalarda seminerler yaptım. Günün birinde Gün Sazak bu seminerleri partide de yapmamı istedi.

— Ve başladınız.

— Evet. Şimdi burada bir noktayı vurgulamak istiyorum. MHP çeşitli çizgilerden oluşuyordu. MHP'yi değerlendirenlerin büyük yanılgısı, bütün MHP'lileri aynı kalıptan çıkmış saymalarıydı. Tabii bu yanılgı, insanları yanlışlara götürüyordu.

— Sayın Zeybek sizin o günkü çizginiz neydi?

— Ben Tasavvuf'a sıcak ilgi duyan bir insanım. O günkü çizgim Yunus Emre-Hacı Bektaş-Mevlana çizgisiydi. Bugün de bu çizgimde fazla bir değişiklik olduğunu söyleyemem.

— Evet, kendi ifadenizle 'o dönemden koptunuz, değiştiniz'. Hem de "davadan döneni vurun" emrine karşın. Koptunuz ama, demirbaşa çelmediniz. Bugün.

— Değiştim değişmesine ama, değişmeyen bir şeyler de kaldı elbette. Her şeyi kökten silip atamazsınız ki.

— Değişiminizde önemli etkenler var mı?

— Efendim, 1967'de Jean Jacques Servant-Schreiber'in **Amerika Meydan Okuyor** kitabını okudum. Öyle bir sardı sarmaladı ki beni. İçimdeki ilk kuşkuyu o zaman duydum. İnsanlık dokuz bin yıllık bir tarım hayatı yaşamış. Sonra sanayi dönemi gelmiş. Kitapta sanayi ötesi toplumdan sözediliyordu. Bu deyim beni çok etkilemişti. Sanayi ötesi topluma örnek olarak verilen birkaç ülkeyle öteki ülkeler arasındaki uçurum derhal kapatılması isteniyor ve bu hemen yapılmadığı takdirde insanın kaçınılmaz olacağı vurgulanıyordu. Bilgi Çağı'nın gelmekte olduğu beni büyülemişti. Bugün bizim de Bilgi Çağı'nı yakalamak zorunda olduğumuza inanıyorum.

— Bu büyülenmenin etkisiyle, bugün geldiğiniz çizgi nedir?

— Bugün geldiğim çizginin temelinde altı ilke var. Bunların başında kalkınma ve çağdaşlaşma geliyor. Bilgi çağına adım atabilmek için herşeyden önce düşünce hürriyetinin var olması gerekiyor. Düşünce hürriyetine sınır koyarak teknolojik devrimini gerçekleştirecek bir ülke olacağına inanmıyorum. Düşüncenin önüne hiçbir engel konulmamalıdır. Çünkü...

Özür dilerim, sözünüzü burada keserek o klasik soruyu yöneltmek istiyorum. Ceza Yasası'nın şu ünlü maddeleri düşünce özgürlüğünün önüne konulmuş engeller değil mi?

— Elbette öyle... Ama asıl mesele bu maddeler değil bence. Asıl mesele, zihni muhtevamızdaki tabuların kırılmasıdır. Bir profesör diyor ki: "Genetik iyidir ama insanlar genetikte fazla ileri de gitmesinler, laboratuvarda canlı yaratmak ne demek?" İşte ben de bunu anlamıyorum. Laboratuvara girerken insanın kendi önünü engellerle tıkaması ne demek peki? İşte tüp bebek gerçekleştirildi. Belki daha ileri de gidilecek. Canlı yaratmaktan da korkmamalı. Ben bu noktada "allah insana canlı da yaratabilir" diye düşünüyorum.

— Efendim, 141-142. maddelere daha sonra yine dönmek üzere başka bir şey sormak istiyorum. Doğruya ulaşmanın tek yolu tartışmaktır. Oysa toplum yıllardır bu olanağı bulamıyor. Tartışma olmadan...

— Hiçbir şeye varılamaz. Yanlış düşünce olur. Ama yanlış düşünce bile tartışarak bulunur. Doğru da öyle. Dinlerde bile tartışma vardır. Öyle olmasa mezhepler ortaya çıkar mıydı? Bakın bir şey söyleyeyim: Bir ülkede ne kadar düşünce hürriyeti varsa, kalkınma da o oranda olur. Hür zihniyetsiz, araştırma ruhunu, yetişen nesillerimizin kafasına ve gönlüne gerçek anlamıyla yerleştirmeliyiz. Çünkü din dünyasında postulalar kadar, şüphe de çok önemli bir yer göstericidir.

— Efendim bütün bu söyledikleriniz çok güzel. Ama iki açıdan kafamda beliren sorular var. Birincisi, bu noktalara geldiniz, yani değişiminizi neden bakan olunca açıkladığınız. Yani diyorum ki daha önceleri ne...

— Zamanı ve vesilesi öyle geldi.

— İkincisi, bir bakanı olduğunuz

(Arkası 23. sayfada)

Zeybek, Jülide Gülizar'a nereden nereye geldiğini anlattı.